bistands-aktuelt

nr 2 mars 2007

www.bistandsaktuelt.no

TANZANIA

FOTO: SCANPIX/EPA/OLIVIER HOSLET

Nei til «strenge» venner

– Vi er ikke en gjeng tullinger, det er alltid en årsak til at vi handler som vi gjør, sier Tanzanias president **Jakaya Kikwete** i et eksklusivt intervju med Bistandsaktuelt. Han er irritert over at regjeringene i Sverige og Danmark markerer misnøye ved å kutte i budsjettstøtten til landet. Presidenten liker ikke «venner som opptrer formanende».

Side 13

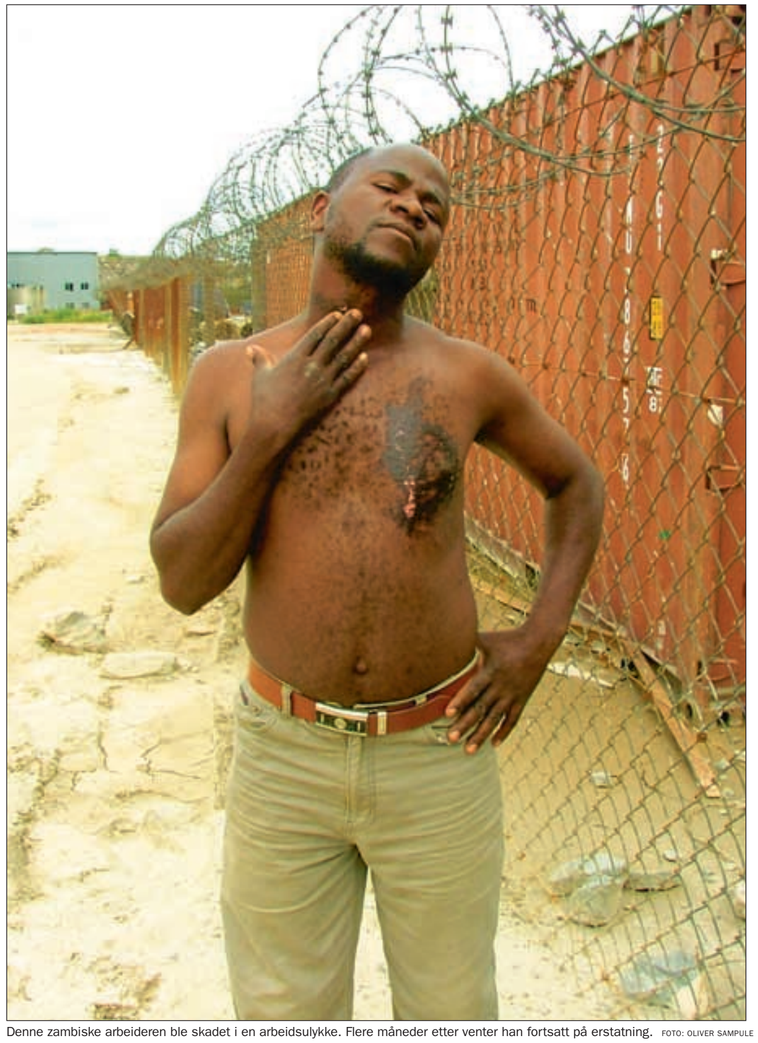

Denne zambiske arbeideren ble skadet i en arbeidsulykke. Flere måneder etter venter han fortsatt på erstatning. FOTO: OLIVER SAMPULE

Må jobbe på slave-kontrakter

■ Folk flest i det zambiske industriområdet Copperbelt er fornøyde med at kinesiske investorer har reddet gruvebedrifter som lenge lå på dødsleiet. Den kinesiske storsatsingen har skapt arbeidsplasser, men medaljen har en bakside: arbeids- og lønnsforhold er på et bunnivå.

■ Minimale rettigheter, lange arbeidsdager og høy risiko er hverdagen for gruveindustriarbeidere i kinesiske selskaper. De må slite beinhardt – uten helgefri – skal de klare å tjene tusen kroner per måned.

■ – Regjeringen i Zambia har prioritert å trekke til seg utenlandske investeringer på bekostning av arbeidstagernes interesser, sier seksjonsleder Nina Mjøberg i Internasjonal avdeling i LO.

Side 20-23

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

GLOBAL FUND

Internt bråk ryster norsk-støttet helsefond

Side 16-17

ZAMBIA

Gribbefond fikk delvis medhold i retten

Side 9

KULTURARV

Nytt håp for sør-afrikansk kongesete

Side 28

DEBATT

Røde Kors forsvarer «veteranbil-aksjonen»

Side 2

Å frakte 250 000 tonn nødhjelp

Mer enn 250 000 tonn mat og annen nødhjelp er distribuert. Terrenglastebilene er i dag mer etterspurt av FN, myndigheter og andre hjelpeorganisasjoner enn noen gang.

Av Halvor Fossum Lauritzsen

I EN KRONIKK i Aftenposten 5. mars spør professor Terje Tvedt hvor nyttig det er å sende M6 terrenglastebiler fra Norge til katastrofeområder. TV2-dokumentaren «De hvite hjelperne» som ble vist samme dag ser på tre operasjoner i Afrika der M6-ene er tatt i bruk; i sørlige Afrika i 2002, i Niger i 2005 og i Kenya i 2006-2007.

Tvedt og TV2 berører viktige problemstillinger (basert på Røde Kors' egne evalueringer) i skjæringspunktet mellom akutt og langsiktig matvarehjelp – en problemstilling vi selvsagt vurderer grundig i alle våre hjelpeoperasjoner. Men både dokumentaren og kronikken viser ensidig det problematiske og overser fullstendig at terrenglastebilene har reddet tusenvis av liv i ni operasjoner på tre kontinenter de siste fem årene. Mer enn 250 000 tonn mat og annen nødhjelp er distribuert. Terrenglastebilene er i dag mer etterspurt av FN, myndigheter og andre hjelpeorganisasjoner enn noen gang.

RØDE KORS KAN IKKE la folk dø av sult selv om matmangel på sikt bedre løses på andre måter enn ved matutdeling. Imidlertid ønsker Røde Kors heller ikke å bidra til at matutdeling reduserer presset på å fremme en mer langsiktig løsning. En av de store utfordringene er å definere når en humanitær krise er i ferd med å oppstå, og sette inn smarte tiltak som kan forebygge matkriser. Både myndigheter og det internasjonale samfunnet har på mange måter mislyktes når en kritisk situasjon har utviklet seg; noen ganger kan det skyldes forhold vi ikke kan styre, som for eksempel naturkatastrofeområder gjør vi det fordi det er et humanitært behov og fordi det er behov for transportkapasitet i vanskelig fremkommelig terreng. Terrenglastebilene når ut med nødhjelp den siste distansen der vanlig

TV2 har kritisert bruken av Røde Kors' M6 lastebiler i Afrika. I dette innlegget svarer Halvor Fossum Lauritzsen, beredskapssjef i Røde Kors, på kritikken.

FOTO: RØDE KORS

DEBATT

trofer, men i de aller fleste situasjoner er det mulig å komme inn tidligere slik at nød og død kan hindres. Røde Kors har et unikt nettverk rundt om i verden som er lydhør overfor vurderinger fra de som sitter nærmest og kjenner den lokale situasjonen best, og legger vekt på at nødhjelp må henge sammen med forebygging og innsats etter en krise. Når vi sender terrenglastebiler til katastrofeområder jobber vi alltid parallelt med å få bilene inn i vår søsterforenings beredskap i det rammede landet. Det betyr at når neste katastrofe rammer er en viktig del av logistikkapparatet allerede på plass.

NÅR NORGES RØDE KORS sender 6-hjulsdrevne terrenglastebiler til katastrofeområder gjør vi det fordi det er behov for transportkapasitet i vanskelig fremkommelig terreng. Terrenglastebilene når ut med nødhjelp den siste distansen der vanlig transport må snu. Dette utgjør ofte forskjellen på liv og død i humanitære kriser. Å nå ut til folk som sulter innebærer også en sikkerhetsvurdering. Desperasjonen kan avstedkomme voldshandlinger og skape farlige situasjoner mellom mennesker som kjemper for å overleve. Derfor må maten ut dit folk er for å unngå massebevegelser av folkemengder.

TVEDT OG TV2 spør hvorfor det tok tid fra bilene ankom Durban i 2002 til de kom i drift. De 203 bilene vi da sendte fikk vi skipet ned med en gratistransport som gjorde at vi kom raskt av gårde fra Norge. Beklageligvis gikk det ikke fullt så raskt med formalitetene i andre enden. Selv om vi kom senere i gang enn det vi hadde ønsket, var vi likevel tidlig ute i forhold til den varslede sultkatastrofen. Bilene skulle til fem forskjellige land, med fem forskjellige tollsystemer og – lover. Når bilene først kom i gang, var bilene helt uunnværlig for å få ut 133.400 tonn mat. Verdens matavareprogram konkluderte med at liv hadde blitt reddet og at man hadde forhindret store flyktningmasser, takket være at lastebilene kom ut med mat der ingen andre kom til. Transport av bilene og behandling i tollen er noen av de rent praktiske utfordringene som ofte tar tid. Det er for å løse nettopp slike problemer at Røde Korsbevegelsen jobber for internasjonale standarder som kan lette innførsel av nødhjelp – såkalt International Disaster Response Law. Får vi det igjennom, kan vi få nødhjelpen fram enda raskere.

ET ANNET SPØRSMÅL som stilles er hva som skjer med bilene som ikke lenger er i drift. I alle transportoperasjonene vil det være biler som slites ut og som må vrakes. (Selv nye biler slites ut etter 3-5 år ved tilsvarende transport). Vi legger alltid planer for disse bilene. Så mye som mulig går til reservedeler. Når det gjelder farlig avfall innrømmer vi at våre rutiner her ikke holder. Det skal vi gjøre noe med. Det resterende skrapet smeltes om til jern. Utover dette vil vi gå i dialog med våre partnere for det som er av uhåndtert skrap.

Så er det selvfølgelig slik at vi hele tiden kritisk må gå igjennom vårt arbeid for å bli mer effektive. I nødhjelpsoperasjoner koordinerer alltid Røde Kors-bevegelsen sin innsats med lokale myndigheter, FN og andre hjelpeorganisasjoner. Gjennom evalueringer både under og etter en nødhjelpsoperasjon ser vi sammen på hva som var bra og hva som kan gjøres bedre. ■

Halvor Fossum Lauritzsen er beredskapssjef i Røde Kors.

Entreprenørskapsopplæring i Afrika

Innen 2010 vil mer enn 700 millioner flere mennesker i utviklingsland komme i arbeidsfør alder.

Av Arne Kr. Larsen

EN NY GENERASJON av tenåringer er i ferd med å entre arbeidsmarkedet i utviklingsland. Innen 2010 vil mer enn 700 millioner flere mennesker komme i arbeidsfør alder (sammenliknet med 50 millioner i den rike verden.) Samtidig sliter mange utviklingsland – særlig i det sørlige Afrika – med å få fart på økonomien. Hvordan kan norsk bistand bidra til at disse ungdommene er best mulig rustet for deltakelse i produksjon og samfunnsutvikling – og kan entreprenørskapsopplæring være et viktig supplement til den tradisjonelle yrkesopplæringen?

Fysisk og institusjonell infrastruktur og politiske rammebetingelser er viktig for økonomisk vekst. Men undersøkelser har også vist – blant annet fra de «Asiatiske tigere» – at det generelle kunnskapsnivået i befolkningen har avgjørende betydning. Utdanning og opplæring av god kvalitet er derfor viktige forutsetninger for utvikling. Utdanningssystemene i fattige land blir etter hvert bedre etablert, og stadig flere ungdom tar videregående skole. Det bør imidlertid settes et sterkere fokus på hvordan utdanningen kan bidra til initiativ og kreativitet, slik at den enkeltes evne til å utnytte sine muligheter blir bedre ivaretatt.

TIL GRUNN FOR DEN norske samfunnsmodellen ligger et utstrakt samarbeid mellom myndigheter, arbeidstakere og næringslivet. Entreprenørskapsopplæring har etter hvert fått stor oppmerksomhet som en velegnet modell for samarbeid mellom skole og næringsliv. Gjennom entreprenørskapsopplæring blir skoleelever utfordret til å identifisere muligheter og løsninger fra det praktiske liv, og lære seg hvordan en løsning kan utviklES fra idé til målrettet næringsvirksomhet. Fra næringslivets side er det avgjørende at ungdom både har kunnskaper om økonomisk virksomhet og har verdier/holdninger som er gunstige for å starte næringsvirksomhet. For skolen kan samarbeid mellom skole og det lokale samfunn/næringsliv bidra til en mer dynamisk skole hvor kreativitet og endringsvilje står i fokus.

I UTVIKLINGSSAMARBEIDET foregår entreprenørskapsopplæring i flere sammenhenger, blant annet i forbindelse med de såkalte mikrokreditordningene (ref. Grameen Bank), men det er ønskelig å etablere slik virksomhet på en mer systematisk måte og som en del av det ordinære utdanningssystemet.

Flere afrikanske land er i startgropa for å innføre entreprenørskapsmodeller i tilknytning til videregående skole. Og i flere sammenhenger er norske aktører involvert. NHO (Næringslivets Hovedorganisasjon) og «Young Entreprise» arbeider blant annet for å styrke organisasjonens nettverk i Afrika; Namibiaforeningen samarbeider med utdanningsmyndighetene i Namibia om innføring av entreprenørskap i videregående skole; Sotra videregående skole er også involvert i liknende tiltak med en vennskapskole i Zambia og i Mosambik samarbeider ambassaden med UNIDO (FNs organisasjon for industriell utvikling) om etablering av slik opplæring på nasjonalt nivå.

I MANGE FATTIGE afrikanske land foregår mye av næringslivet på gata og i lyskryss hvor håpefulle ungdommer tilbyr all slags varer, fra kleshengere til stuemøbler. Og dersom man vandrer gjennom Botswanas hovedstad Gaborone, vil man overalt se små gatekiosker med telefonapparater, hvor ungdom har grepet sjansen til å tjene litt ekstra på å formidle telefonsamtaler. Mange er oppfinnsomme. Dette illustrerer den harde kampen for å overleve men det viser også at økonomi og næringsliv fungerer dårlig. Norske erfaringer kan ikke ukritisk overføres til utviklingsland. Men det er grunn til å tro at entreprenørskapsopplæring er minst like relevant i Afrika som i Norge. ■

Arne Kr. Larsen er utdanningsrådgiver i Norad.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Nikes reklamekupp
Av Cato Litangen

Afghanistan: Norge som garantist for korrupt regime?
Av Ivar Johansen, medlem av Oslo bystyre (SV)

Bistand og tollvern
Av Bjørn David Bratlie

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad
2/2007 – 10. ÅRG

LEDER

Migrantpenger til bistand

Hver måned overfører norsksomalieren Hassan Ali Omar 200 dollar til familien sin i Mogadishu. Det er en sønns plikt å sørge for familien sin. Noe annet ville vært en skam. Omars overføring fra Norge til Somalia er en av de tallrike private pengeforsendelsene fra migranter tilbake til sine opphavsland. Somalia har ikke noe skikkelig banksystem, og Omar er henvist til å bruke det uformelle og – i Norge – ulovlige overføringssystemet Hawala som beskrives i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

Penger «sendt hjem» til familie i fattige land utgjør dobbelt så mye som verdens offisielle bistand. Mens rundt 100 milliarder dollar finner veien fra rike til fattige land via offisielle kanaler, er tallet for private pengeoverføringer på omlag 200 milliarder dollar.

Dette er penger som kommer godt med. Innvandreres pengeoverføringer representerer ofte et direkte bidrag til fattigdomsbekjempelsen. Men de store summene som beveger seg i uformelle og uoffisielle kanaler reiser også flere dilemmaer.

De private pengene kan bidra til økt handel og byggevirksomhet, men de bidrar svært lite til koordinerte investeringer og utvikling. De store beløpene blir ikke investert i prosjekter som kan bygge samfunnet i fattige land. De kan tvert imot føre til passivitet og avhengighet.

Det er en stor utfordring å komme fram til kreative tiltak som kan få større samfunnsnytte ut av de private overføringene. En klar forutsetning er at myndighetene ikke har noe med å blande seg inn i hva innvandrere bruker pengene sine til. Både den som gir og den som mottar har en selvfølgelig rett til å bestemme over private pengeoverføringer. Utviklingsministeren har imidlertid sagt at norske myndigheter kan bidra med kompetanse til samarbeid med innvandrere som ønsker å bruke pengene til utviklingsarbeid i opphavslandet. En måte kan være at innvandrerorganisasjoner med utviklingsprosjekter i hjemlandet også kan inkludere bidrag fra privatpersoner.

Det arbeides nå med et pilotprosjekt for et samarbeid mellom det pakistanske miljøet i Norge og Pakistan.
Et annet dilemma er at pengeoverføringene er kostbare. Særlig for mindre pengesummer blir det store kostnader. En betydelig andel av pengene blir igjen i avsenderlandet. Det er derfor ikke unaturlig at mange migranter velger uformelle systemer som Hawala for å få pengene hjem.

Eva Brakstad

MÅNEDENS SITAT

«If you run an African country and have some natural resources (...), you've got a friend in Beijing ready to write big checks with no embarrasing questions.»

International Herald Tribune, 19. februar 2007

Før var han statssekretær i skyggen av Hilde Frafjord Johnson. Nå har **Olav Kjørven** fått en internasjonal toppstilling som leder av UNDPs utviklingspolitiske avdeling.

FOTO: SCANPIX

Skal skape klima for utvikling

I skyggen av utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson vokste en litt anonym statssekretær seg til en ledende FN-topp. Olav Kjørven er ny sjef for UNDPs utviklingspolitikk, og klimaendringene blir første utfordring.

PORTRETT

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

HVEM:
Olav Kjørven.

HVA:
Norsk eks-statssekretær på sentral plass i FNs kamp mot fattigdom.

HVORFOR:
Nyutnevnt assisterende generalsekretær i FN og sjef for UNDPs utviklingspolitiske avdeling.

Den tidligere miljøeksperten i Verdensbanken og Econ preget ikke akkurat førstesidene i landets aviser i sine to perioder som henholdsvis politisk rådgiver og statssekretær i Bondevik-regjeringene. KrF-politikeren provoserte riktignok flere organisasjoner på venstresiden med sin beundring for den peruanske økonomen Hernando de Sotos teorier. Kjørven fastslo at formalisering av eiendomsretten må være en del av den strategiske angrepskrigen mot fattigdommen. Mens blant annet Utviklingsfondet svarte med at Hernando de Soto har en ensidig privatiseringsagenda som vil føre til større forskjeller mellom fattig og rik.

De to siste årene har Olav Kjørven (43) vært tilbake på sitt spesialområde. Som leder av miljø- og energigruppen i FNs utviklingsprogram (UNDP) har han jobbet med miljøspørsmål i utviklingssektoren og tilgang til energi i kampen mot fattigdom.

Klima-konsekvenser. Arbeidet i denne gruppen bidro til at UNDP-sjef Kemal Dervis pekte ut nettopp nordmannen til den tøffe jobben som direktør for UNDPs utviklingspolitiske avdeling og til ny assisterende generalsekretær i FN. Beregningene viser nemlig at så mye som 40 prosent av de fattigdomsbekjempende tiltakene kan bli berørt av klimaendringer. Neste Human Development Report skal derfor handle om miljøutfordringene, og Kjørven blir ansvarlig for utgivelsen av den verdensberømte utviklingspublikasjonen.

– Spesialfeltet mitt var nok en medvirkende årsak til at jeg fikk jobben. Dette arbeidet blir ekstremt viktig. Vi er nødt til å tenke raskt og nytt om hvordan vi møter disse utfordringene, sier Olav Kjørven til Bistandsaktuelt.

Han peker på at flere av de fattige landene er sårbare når klimaendringene slår inn.

Jobber i 160 land. – Vi må hjelpe utviklingslandene med å forberede seg til endringene som uansett vil komme. Vi må samtidig bidra til at de får tilgang til ressurser som kan bidra til at klimautslippene går ned, sier Kjørven.

Rehabilitering av utarmede jordområder kan binde opp karbondioksid og også minske sårbarheten mot klimaendringer. Den tidligere statssekretæren for utviklingssaker har ambisjoner om å komme med flere viktige anbefalinger og forslag i høstens Human Development Report.

Kjørven får ansvar for å koordinere et enormt apparat. Han skal jobbe for å styrke UNDPs evne til å yte rask og god service til 160 land. Ikke minst ved å utvikle fellestilbud på tvers av hele FN-systemet. Målet er å få kunnskapen som sitter i de mange ulike underorganisasjonene til å nå ut til landene. Kjørven kaller det et paradigmeskifte.

> **Verdensbanken har gjort noen brølere opp gjennom historien, og det har sannelig UNDP også.**
>
> **Olav Kjørven**, assisterende generalsekretær i FN og sjef for UNDPs utviklingspolitiske avdeling.

– Det holder ikke lenger å tenke smalt UNDP. Vi skal trekke på ressurser, kunnskaper og tjenester fra hele FN-systemet, sier han.

Kampanjeleder. Som tidligere ansatt i Verdensbanken ser han også behovet for et tett samarbeid mellom FN og Bretton Woods-institusjonene.

– Noen har et bilde av Verdensbanken som den «slemme» og UNDP som den «snille», men jeg har aldri sett det slik. Verdensbanken har gjort noen brølere opp gjennom historien, og det har sannelig UNDP også. Poenget er at de har forskjellige roller, og det er et stort potensial for konstruktivt samarbeid mellom de to, mener Kjørven.

Kolleger som har jobbet tett med ham, mener at man ikke skal la seg lure av at den nye assisterende generalsekretæren i FN kan virke rasjonell, saklig og på grensen til kjedelig. Det sies at man ikke skal lete lenge under overflaten for å finne et spontant og sterkt engasjert følelsesmenneske. ■

BISTAND OG PRIVATISERING

Droppet faglige råd

UD valgte å høre på organisasjonen Fivas framfor egne fagfolk

Norge stopper støtten til et flergiverfond som jobber med infrastruktur i fattige land. Det ble bestemt samme dag som norske miljøaktivister la fram en rapport med kritikk av fondet. Fagfolk er sjokkert over hvordan avgjørelsen ble tatt.

■ SYNNØVE ASPELUND

– Avgjørelsen er merkelig fordi den er i strid med faglige vurderinger, både fra Norad og fra en ekstern konsulent. Jeg er dessuten sjokkert over at UD tok en slik avgjørelse over bordet i møte med en interesseorganisasjon, og ikke ventet på innstillingen fra sin egen referansegruppe, som nettopp er til for å gi råd om slike avgjørelser, sier Dag Larsson, seniorrådgiver i avdeling for næringsutvikling i Norad.

Referansegruppen, som består av personer fra UD, Norad, Norfund og uavhengige konsulenter, jobbet med en innstilling om Norges støtte til flergiverfondet «Public-Private Infrastructure Advisory Facility» (PPIAF) som skulle være ferdig 13. mars. Men den ville ikke politisk ledelse vente på.

Går norsk bistand til vannprivatisering? Fagrådgivere, aktivister og politikere har ulikt svar på dette spørsmålet. Denne gutten henter vann fra en pumpe i Patne, India. FOTO:SCANPIX

Rask respons. I en pressemelding den 22. februar – ikke fra Utenriksdepartementet, men fra Fivas – ble det kunngjort at Norge trekker støtten til PPIAF. Dagen før hadde Fivas både lansert sin rapport, som var svært kritisk til det organisasjonen mener er en privatiseringsagenda i fondet, og hatt møte med politisk rådgiver i Utenriksdepartement, Torbjørn Urfjell.

– Vi ønsker nå å prioritere midlene annerledes, sier Urfjell til Bistandsaktuelt.

– Budskapet i vår rapport var nettopp å be myndighetene vurdere støtten til PPIAF, og vi er veldig glade for at de så raskt bestemte seg for å stanse denne støtten, sier Andrew Preston, daglig leder i Fivas.

Overkjørt. De fagansvarlige føler seg overkjørt. Både fordi de har et helt annet syn på PPIAF enn det Fivas har og fordi de ikke er blitt hørt.

– Dette viser vel at enkelte pressgrupper har åpne dører. Hva er poenget med å ha faglige referansegrupper og et fagdirektorat som Norad hvis det ikke blir brukt? undrer Larsson.

Også konsulenten Pernille Holtedahl, som har laget en uavhengig rapport om PPIAF på oppdrag fra Norad, er svært overrasket.

– Hvorfor hører ikke myndighetene på alle innspill, men bare på én interesseorganisasjon? Det virker som om det har vært forutbestemt at Norge må ut av PPIAF, uten at jeg skjønner hvorfor. Dette virker i alle fall ikke som om det ligger grundige, faglige vurderinger til grunn, sier Holtedahl.

Det er nærmest surrealistisk at Norge trekker seg ut av et fond som fungerer så bra, mens mange av de andre givere øker sine bidrag.

Pernille Holtedahl, ekstern konsulent.

Vellykket fond. I sin gjennomgang av PPIAF fant Pernille Holtedahl mye positivt.

– PPIAF er vellykket og effektivt. Det var slående å se hvor populært og godt likt dette fondet er. Det er nærmest surrealistisk at Norge trekker seg ut av et fond som fungerer så bra, mens mange av de andre givere øker sine bidrag. Jeg er overrasket, og synes ikke den norske avgjørelsen henger på greip, sier Holtedahl.

At Norge trekker sin støtte har skapt reaksjoner i Storbritannia, Canada og Nederland. De har tatt kontakt med Norge for å spørre hvorfor myndighetene her ikke vil støtte fondet videre. Siden 1999 har Norge gitt 16,8 millioner kroner til fondet, som tilbyr faglig assistanse til land som ønsker å utvikle offentlig-private løsninger for investeringer innen telekommunikasjon, transport, energi og vann. Fra 1. juli i år vil den norske støtten til fondet utebli.

Fremmer privatisering. Fivas mener på sin side at PPIAF aktivt fremmer privatisering av vanntjenester. I sin rapport skriver organisasjonen om fondets aktiviteter med såkalt «konsensusbygging», som går på å overtale skeptikere og motstandere i utviklingsland til å tro at vannprivatisering er bra.

– Over 90 prosent av vanntjenestene er i dag i offentlig regi. Derfor er det hensiktmessig å ta utgangspunkt i det man allerede har, og se på hvordan det kan fornyes og forbedres, mener Andrew Preston.

I regjeringens Soria Moria-erklæring heter det at «norsk bistand ikke skal gå til programmer som stiller krav om liberalisering og privatisering». I tråd med dette er det naturlig å la være å videreføre støtten til PPIAF, mener Fivas – og Torbjørn Urfjell:

– I tillegg har vi miljøhandlingsplanen, der vann er et av fire satsingsområder. Vi er opptatt av å se på vann som et fellesgode, og ønsker å undersøke nærmere hvordan det offentlige kan bygge opp effektive vanntjenester. Vi er ikke 100 prosent sikre på at PPIAF-fondet har en ren vannprivatiserings-agenda, men ser heller ikke at de har klare offentlige alternativer når det gjelder vannforsyninger, sier Urfjell.

Bryter med Soria Moria? Holtedahl understreker at hun ikke har sett spesielt på vann, men har foretatt en helhetlig vurdering av PPIAF.

– Vann utgjør rundt 20 prosent av fondets portefølje, så det er uansett langt fra sannheten å kalle dette et «vannprivatiseringsfond». Fondet har som mål å redusere fattigdom gjennom å skape bedre infrastruktur. Og når det gjelder vann jobber fondet også for blandingsløsninger, for eksempel offentlig-private løsninger.

Både Larsson og Holtedahl mener Fivas feiltolker PPIAFs mandat.

– Dette fondet ble opprettet i 1999 nettopp på bakgrunn av at man på 90-tallet hadde mange mislykkede forsøk på vannprivatisering, og ønsket å gjøre ting annerledes.

Larssons karakteristikk av Fivas-rapporten er at den er «unøyaktig og tendensiøs»:

– Den tar bare for seg bruddstykker. Fivas har hengt seg opp i setningen i Soria Moria-erklæringen om at Norge ikke skal støtte tiltak som fremmer privatisering, men har misforstått hva PPIAF er eller gjør. Fondet fremmer ikke privatisering av vanntjenester. Fondets mandat er å gi land råd til å fatte vedtak som er i tråd med deres egne ønsker – her er det ingen krav om privatisering. Generelt ville jeg også tatt sterk avstand fra ethvert forsøk på å påtvinge et land en avgjørelse det ikke ville ha eierskap til, sier Larsson.

Lytter til råd. *Var Fivas-rapporten avgjørende for beslutningen om at støtten ikke videreføres, Torbjørn Urfjell?*

– Det kan du godt si. Vi lytter til god dokumentasjon, selv om vi ikke baserte avgjørelsen på rapporten alene, og heller ikke går god for alt som står der. Men det er uansett et eksempel på hvordan sivilsamfunnet spiller en viktig rolle, sier Urfjell.

Pernille Holtedahl mener Norge burde ha valgt en annen vei enn å trekke støtten:

– Det ville vært smartere av Norge å ta opp eventuelle uenigheter med PPIAF i de årlige møtene. En annen mulighet hadde vært å øremerke pengene til andre infrastruktur-prosjekter enn vann, sier Holtedahl. ■

BUDSJETTSTØTTE

Budsjettstøtte til Burundi

■ GUNNAR ZACHRISEN

Burundi har gjort store framskritt i å oppnå fred og forsoning mellom hutuer og tutsier, fastslår landets utenriksminister Antoinette Batumubwira. Norge vil nå begynne å gi budsjettstøtte til Burundi, blant annet for å sikre at staten kan betale lønninger til landets lærere og soldater.

– Vi har gått fra en situasjon der landets to store folkegrupper begikk massakrer og drap på hverandre og over til en situasjon med fredelig sameksistens. Et av de viktigste framskrittene er at de deler posisjoner innenfor hærens rekker – fra topp til bunn i systemet, sier Batumubwira.

Hun viser også til at det har skjedd en omfattende reintegrering av mennesker som tidligere har deltatt i folkemordet, slik at de nå igjen lever fredelig i sine lokalsamfunn.

– Vi har også på trappene en sannhets- og forsoningskommisjon, sier utenriksministeren som selv har bakgrunn som en mangeårig markant menneskerettighetsaktivist.

Politisk uro. På tross av enkelte tegn på politisk uro (9. februar fikk landets visepresident sparken) og tilbakeslag i fredsarbeidet etter den siste avtalen med opprørsgruppen FNL betegner hun situasjonen som rolig, og hun forteller at våpenhvileavtalene blir respektert.

Nå vil det tidligere krigsherjede landet, der om lag 300.000 mennesker ble drept i massakrer, også påta seg en regional fredsrolle. Nylig tilbød landets president Pierre Nkurunziza 1000 soldater til en regional afrikansk fredsstyrke i det urolige Somalia.

– Enhver situasjon i regionen påvirker oss. Når vi tilbyr en fredsstyrke, er det likevel først og fremst som et uttrykk for solidaritet med andre afrikanske land i en vanskelig situasjon, sier Batumubwira.

Hun var fredag 9. februar i Oslo for å ha samtaler med Norges utviklingsminister Erik Solheim. Han uttrykte støtte til den politiske prosessen i landet. Solheim karakteriserte Burundi som et håp blant mange skuffelser i en konfliktfylt område av Afrika.

I mer enn ett år. – Det er grunn til å merke seg at Burundi nå for første gang har hatt en folkevalgt regjering som har vart i mer enn ett år, sa Solheim. Han kunne etter møtet meddele at Norge tar sikte på å gi Burundi budsjettstøtte.

Budsjettstøtte innebærer at en bistandsgiver yter bistand som landet selv kan disponere fritt til sine egne prioriterte utviklingsformål. Den er altså ikke øremerket til spesielle formål, men i Burundis tilfelle er det primært snakk om at landet trenger penger til å betale lønninger for lærere og soldater.

– Det er uvanlig at Norge går inn med budsjettstøtte til et land som nylig har vært i konflikt. Tidligere har budsjettstøtte gått til langvarige partnere som Tanzania eller Zambia, men vi har ment at det er viktig å støtte opp om prosessen i Burundi, sier Solheim.

Budsjettstøtten skal gis i samarbeid med Verdensbanken. Solheim anslår den totale norske bistanden til Burundi til om lag 200 millioner kroner inneværende år. Beløpet inkluderer blant annet Norges bidrag til FNs fredsbyggingskommisjon for Burundi. Nylig ble det også bevilget 5 millioner kroner i nødhjelp til flomrammede. ■

Burundis nye utenriksminister **Antoinette Batumubwira** har bakgrunn som en markant menneskerettighetsaktivist.

FORSKNING

– Givere velger seg optimistiske forskere

En av Norges aller fremste fattigdomsforskere, professor Else Øyen, er kritisk til at Verdensbanken og andre bistandsaktører stadig framhever at verden opplever framgang.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Vestlige utviklingsministre og Verdensbanken har et optimistisk budskap: Antall mennesker som lever i ekstrem fattigdom har minsket med flere hundre millioner de siste årene. Hvis utviklingen fortsetter, vil fattigdomsraten være bortimot halvert innen 2015. Vår generasjon kan gjøre fattigdom til historie.

Professor Else Øyen (bildet) har jobbet med fattigdomsspørsmål i en årrekke, blant annet som leder av det internasjonale forskningsprogrammet CROP (Comparative Research Programme on Poverty). Hun hevder at en del bistandsaktører er opptatt av å vise at hjelpen virker og vil fortsette å virke. Derfor lener man seg på de positive resultatene.

– Store deler av Verdensbankens midler skal hentes inn fra rikere land og deles ut til fattige land. Bankers eksistens avhenger av gode resultater, påpeker Øyen.

Nesten pinlig. Også i Norge har hun sett lignende tendenser.

– Jeg husker godt den forrige bistandsministeren, det var nesten pinlig å høre noe av det hun sa. Men det er en del av deres jobb. De skal overtale den norske befolkningen til å bidra. Det nytter ikke å gi en masse bistand, og deretter si at det ikke hjelper. Da kan det fort bli slutt på bistanden, sier hun.

Jeg husker godt den forrige bistandsministeren, det var nesten pinlig å høre noe av det hun sa.

Else Øyen, professor.

Ifølge Øyen kan det virke som optimismen har smittet over på andre grupper.

– Optimismen er blitt pop – og vises for eksempel gjennom Bono og andre konsertarrangører. Det er viktig at de gjør dette. Men når de sier at vi lykkes, trenger vi både mer skepsis og mer forskning før vi kan si om og hvordan de lykkes – og om dette er den optimale måte å bedrive fattigdomsreduksjon på.

Uetiske mål. Eksperten på fattigdomsspørsmål peker på at ulike deler av forskningen bruker ulike indikatorer for fattigdom.

– Hvis man ser bildet på visse måter, er det grunn til å være optimistisk. I noen land har man fått lengre levetid og flere jenter i utdanning. Men hvis du trekker ut Kina, vil du se at andelen fattige i resten av Asia forteller noe annet, sier Øyen.

Hun viser til at undersøkelser sier at fattigdommen fortsatt er stor i Afrika og deler av Asia.

Øyen vil selv ikke å gå inn i en diskusjon om fattigdomstall ut fra et mål om at personer har mindre eller mer enn en dollar om dagen å leve for.

– Man har lagt seg på et uakseptabelt lavt nivå. Hva slags liv gir man noen som har en eller to dollar å leve for? Det er simpelthen flaut at vi overhode aksepterer slike nivåer for fattigdom.

Hun stiller også spørsmål ved hva man skal gjøre med den halvdelen som ikke er blant de heldige som havner innenfor tusenårsmålene i 2015. Hun tror ikke de fattige vil sitte stille og se på hva den rike verden gjør.

– De fattige flytter allerede på seg, fra Afrika til Europa og fra Mexico til USA. Er dette bare begynnelsen av noe som blir langt større? Jeg pleier å si til mine barnebarn at de ikke kan regne med å få den samme levestandarden som vi har i dag. De fattige vet at vi andre lever i overflod. Akkurat som med adelen i gamle dager, vil også dette omsider ta slutt.

Kritiske økonomer. Den radikale økonomen Alan Freeman som nylig gjesteforeleste ved Universitetet i Oslo, mener forskjellene mellom de fattige og de rike landene er blitt større. Reallønnen i utviklingslandene har i beste fall stått på stedet hvil. I mange steder av verden har andelen fattige økt. Han peker på at andelen mennesker som ikke har råd til å spise hver dag, har gått opp i Latin-Amerika.

Også en rekke andre profilerte, men mindre radikale toppøkonomer kritiserte nylig Verdensbanken i en evalueringsrapport om forskningen i banken, som omtalt i forrige utgave av Bistandsaktuelt. Evalueringspanelet var utnevnt av banken selv og mente at oppdragsgiveren fremhevet forskning som sa at de fattige har fått det bedre med globalisering, mens den dysset ned de som mente noe annet. ■

Utviklingsminister **Erik Solheim** har tatt et fast grep om bevilgningen til de ikke-statlige organisasjonene. FOTO: ANURUDDHA LOKUHAPUARACHCHI/SCANPIX

Solheim tar grep

Mange organisasjoner får Norad-kutt i 2007

Det er blandede reaksjoner på årets tildeling av Norad-støtte til de ikke-statlige organisasjonene. Mens miljø-organisasjonene jubler, er store aktører som Kirkens Nødhjelp og Bistandsnemda langt mer lunkne.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

■ TOR AKSEL BOLLE

Årets tildeling til norske organisasjoners langsiktige utviklingsarbeid er i uvanlig grad preget av klare politiske føringer fra Utenriksdepartementet.

Organisasjoner som jobber med kvinner, miljø og Latin-Amerika er vinnerne, de får atskillige flere statlige bistandskroner å rutte med i år enn i fjor. Særlig miljøorganisasjonene har grunn til å juble. Verdens naturfond (WWF-Norge) er tildelt 23,5 millioner kroner mot 15,5 millioner kroner i fjor, det er en økning på hele 47 prosent. Også Regnskogfondet får betydelig mer. Organisasjonen, som har særlig fokus både på miljø og Latin-Amerika, får 32 millioner kroner i år, en vekst på 28 prosent fra i 2006.

– Vi er selvfølgelig svært godt fornøyd med årets tildeling som viser en helt nødvendig satsing på miljø. Samtidig er dette bare en begynnelse i forhold til det som er nødvendig for å nå FNs tusenårsmål, sier Lars Løvold som er daglig leder av Regnskogfondet. Han forteller at Regnskogfondet nå kommet til å utvide staben noe, fra ca 15 årsverk til nærmere 20.

– Vi er også glade for at det blir satt av penger til Latin-Amerika, det er jo en del av verden det nesten har vært umulig å få penger til før, sier Løvold.

Skaper problemer. Mens miljøorganisasjonene et storfornøyde, er entusiasmen over Solheims styringsvilje noe mindre i flere store organisasjoner. Som vanlig er det Kirkens Nødhjelp som mottar den største pengesekken. Av drøyt 1,1 milliarder kroner som i år går til norske organisasjoners langsiktige utviklingsarbeid, får KN 151 millioner kroner. Men generalsekretær Atle Sommerfeldt og hans KN-kolleger får i år noe mindre penger enn året før. Det er uvanlig. Det er også høyst uvanlig at Kirkens Nødhjelp får beskjed om å omdisponere hele ni millioner kroner slik de har fått i år.

> **Man kunne i større grad respektert organisasjonens egne prioriteringer.**

Atle Sommerfeldt, generalsekretær Kirkens Nødhjelp.

– Det skaper jo selvfølgelig en rekke praktiske problemer for oss når vi, så sent, får beskjed om å omdisponere ni millioner kroner, sier Sommerfeldt. Han understreker at han ikke er mot at kvinner og miljø prioriteres, men at det et måten det er skjedd på som er problemet.

– Vi jobber jo langsiktig med våre samarbeidsorganisasjoner og det er klart at en slik relativt brå omprioritering er uheldig i forhold til våre partnere og kan oppfattes som en form for giverstyring. Jeg synes man i større rad kunne respektert organisasjonens egne prioriteringer når det gjelder denne potten, den utgjør tross alt bare om lag fem prosent av bistandsbudsjettet, påpeker Sommerfeldt. Han mener det hadde vært bedre å øke potten noe, slik at man unngikk kutt på viktige områder.

– Den økte satsingen på miljø og kvinner fører jo ikke med seg nye penger. Så når vi får beskjed om å prioritere dette, betyr det at vi må gjøre kutt på andre områder, for eksempel i vårt arbeid med utdanning og aids.

Uforutsigbart. Også i Bistandsnemda er man skeptiske til hvordan politiske føringer kan være negativt for langsiktigheten og forutsigbarheten for organisasjonene og deres samarbeidspartnere i sør.

– Vi er fornøyd med tildelingen fra Norad, men vi er skeptiske til den økte politiseringen vi nå ser også på tildelingen til organisasjonene. Skiftende politiske føringer kan gjøre forholdet til våre partnere vanskeligere og oppfattes som en slags mangel på respekt for deres arbeid, sier informasjonsansvarlig i Bistandsnemda Jan Eivind Viumdal.

Plan øker. Av de 22 organisasjonene som har langsiktige avtaler med Norad det hele 14 organisasjoner som får mindre penger i år enn i fjor. Blant organisasjonene som får kutt er altså Kirkens Nødhjelp samt Redd Barna, Flyktninghjelpen og Norges Røde Kors. For de aller fleste dreier det seg imidlertid om beskjedne reduksjoner, som regel bare på to-tre prosent.

Bortsett fra organisasjoner som jobber særlig med kvinner, miljø og Latin-Amerika er Plan Norge den eneste organisasjonen som har får tildelt betydelig mer penger enn i fjor. Generalsekretær Sandro Parmeggiani kan glede seg over en 2007-bevilgning på 34 millioner kroner, seks millioner kroner mer enn i 2006. ■

TI PÅ TOPP

Kirkens Nødhjelp:	151 mill. kr.
Bistandsnemnda:	140 mill. kr.
Norsk Folkehjelp:	109 mill. kr.
Redd Barna:	104 mill. kr.
Atlas-alliansen:	75 mill. kr.
Norges Røde Kors:	53 mill. kr.
Care Norge:	50 mill. kr.
Strømmestiftelsen:	35 mill. kr.
Plan Norge:	34 mill. kr.
Regnskogfondet:	32 mill. kr.

NORAD-STØTTEN

■ Hvert år søker norske organisasjoner det statlige bistandsdirektoratet Norad om støtte til langsiktig utviklingsarbeid i hele verden. I år mottar over 100 organisasjoner slik støtte.

■ Årets bevilgning er på over 1,1 milliarder kroner - og 40 millioner mer enn fjoråret.

■ For mange organisasjoner utgjør Norad-bevilgningen om lag 80 prosent eller mer av de totale inntektene.

■ Utenriksdepartementets ledelse legger i noen grad politiske føringer for innretningen av støtten til organisasjonene.

NOTISER

Vil slette Liberias gjeld

Norge bidrar med 68 millioner kroner i en internasjonal gjeldsletteoperasjon for Liberia. Dette skjedde etter at utviklingsminister Erik Solheim hadde samtaler med Liberias finansminister Dr. Antoinette Sayeh i februar.

– Liberia viser en positiv utvikling siden fredsavtalen i 2003. For å fortsette denne utviklingen, må det internasjonale samfunnet bidra til å slette Liberias gjeld i de internasjonale finansinstitusjonene, uttaler utviklingsministeren. ■

Ønsker forbud mot klasebomber

På Oslo-konferansen om klasebomber forpliktet 46 av 49 deltakerland seg til å fremforhandle en internasjonal avtale som forbyr klasebomber. Både produsenter som Storbritannia og Tyskland og land som har vært rammet av klasebomber (Afghanistan og Libanon) deltok. Bare Polen, Romania og Japan valgte å ikke støtte slutterklæringen.

Klasebomber ødelegger stadig liv og lemmer i konfliktområder og rammer fremfor alt sivile og barn. ■

Nødhjelp til Madagaskar og Mosambik

Norge gir 12 millioner kroner i nødhjelp til Madagaskar og Mosambik. Nødhjelpen skal gå til tiltak i etterkant av syklonene og flommene som har rammet de to landene. 7 kroner millioner bevilges gjennom Røde Kors som blant annet skal etablere en helseklinikk i Mosambik. Der har 40.000 mennesker har så langt mistet sine hjem etter naturødeleggelsene. 5 millioner kroner bevilges gjennom Verdens Matvareprogram (WFP) på Madagaskar, hvor ødelagte risavlinger har skapt akutt matmangel. ■

Norge støtter «ren» energi i utviklingsland

30 millioner kroner skal bevilges fra regjeringen over tre år, for å øke bruken av miljøvennlig energi i fattige land. Pengene skal blant annet gå til vannpumper drevet med solcelleteknologi og isolering av hus i fattige områder.

– 1,5 milliarder mennesker har ikke tilgang på elektrisitet i verden i dag. Utbygging av fornybar energi vil redusere både fattigdom og klimaendringer, sier utviklingsminister Erik Solheim.

Pengene bevilges gjennom det internasjonale Partnerskapet for fornybar energi og energieffektivisering (REEEP). ■

Ny norsk bank for de fattige

Solheim vil ha næringslivet med på et spleiselag

Utviklingsminister Erik Solheim varsler en ny stor norsk institusjon for mikrofinans. Staten tar trolig den største risikoen, mens sentrale aktører i norsk næringsliv bidrar med de store pengene.

BISTANDSKONFERANSEN

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Nytenkningen er inspirert av nobelprisen til mikrofinanspionerene Grameen Bank og Muhammed Yunus i fjor høst. Norske myndigheter samarbeider nå tett med sentrale aktører i næringslivet om å utvikle en stor norsk finansinstitusjon for de fattige. På næringslivets årlige bistandskonferanse røpet utviklingsminister Erik Solheim at en institusjon for mikrofinans er på trappene.

– De institusjonene som er gode på dette området, har både kapasiteten og pengene de trenger. En serie institusjoner for mikrofinans er ikke gode nok, men er så gode at det er håp for dem. Det er dette mellomsjiktet av brukbare institusjoner som kan hjelpes opp, som Norge bør se videre på. Vi har nå inngått et partnerskap med privat sektor på dette området, fortalte Solheim – foran en fullsatt sal bestående av blant andre kronprins Haakon og presidenten i Mosambik, Armando Guebuza.

Utviklingsminister **Erik Solheim** ivrer for at små og mellomstore bedrifter i utviklingsland skal få lettere tilgang til risikokapital, og håper å få norske finanskjendiser med på et spleiselag. FOTO: PER-IVAR NIKOLAISEN

Statlig risiko. Yunus og Grameen Bank fikk nobelprisen for arbeidet med å skape økonomisk og sosial utvikling nedenfra. Varig fred kan ikke skapes uten at store folkegrupper bryter ut av fattigdom, og mikrokreditt er en slik vei, argumenterte Nobelkomiteen.

Den siste tiden har utviklingsmyndighetene og det statlige investeringsfondet Norfund inngått allianser med kapitaltunge krefter innen forsikring, bank, meglerinstitusjoner og private organisasjoner. De har sammen sett på hvordan man kan starte en større, norsk institusjon.

– Vi har kommet så langt, at vi med sikkerhet kan si at dette kommer til å bli lansert i løpet av relativt kort tid, sa utviklingsministeren.

Det skal skje i et såkalt partnerskap mellom offentlig og privat sektor. Tanken er at privat sektor bidrar med en vesentlig del av pengene, men at det offentlige bidrar med toppfinansieringen.

– Vi ser på det som et 100 prosent businessfond, der det vil være aktuelt for staten å ta hovedrisikoen, røpet Solheim.

Prosjektet retter seg etter alt å dømme inn mot såkalt mesofinans. Det innebærer at lånene skal tilbys de litt større aktørene – på et økonomisk nivå over enkeltpersoner, hushold og de aller minste bedriftene med begrensede finansieringsbehov. Kanskje trenger de ikke bare tusen dollar, men ti tusen dollar, for å kunne starte en litt større bedrift med ansatte i stedet for bare et gatekjøkken. Men det vil stilles krav.

> **Vi har kommet så langt, at vi med sikkerhet kan si at dette kommer til å bli lansert i løpet av relativt kort tid.**

Erik Solheim, utviklingsminister.

– Mikro- eller mesofinans gir lån til personer som ikke har tilstrekkelige garantier eller tilstrekkelig eiendom til at de er låneberettigede. Det er helt avgjørende at dette er bank og ikke handouts (gaver, red.anm.). I det øyeblikket dette skillet blir uklart, blir det tull og tøys, fastslo utviklingsministeren.

Finanskjendiser? Utviklingsministeren ville i etterkant av innlegget ikke navngi hvem som er inne i prosjektet. Men da den samme Solheim for kort tid siden ble intervjuet om temaet i Dagens Næringsliv, figurerte finanskjendisen Petter Stordalen i samme sak. Stordalen hadde da investert tre millioner kroner i mikrokredittselskapet Kolibri Kapital. Der har også tobakksgiganten Johan Andresens investeringsselskap Ferd bidratt med ti millioner kroner. First Securities og Sparebank 1-gruppen har også puttet penger i selskapet.

Kolibri har spesialisert seg på å hente inn kapital til mikrokredittvirksomhet i Sør. Selskapet plasserer aksjekapitalen i mikrobanker. Disse står i sin tur for smålånsvirksomhet overfor fattige «med pågangsmot og sunne forretningsideer». Lånene har gitt mellom to og ti prosent avkastning.

Å dømme etter betalingsevnen hos lånerne i Grameen Bank, tar verken norske myndigheter eller investorer særlig stor risiko. Banken som siden oppstarten i 1983 har lånt ut 40 milliarder kroner oppgir selv at tilbakebetalingsprosenten har vært på 98,85 prosent.

Viktig privat rolle. Temaet for den årlige bistandskonferansen arrangert av NHO og Innovasjon Norge på BI i Nydalen, var næringslivets rolle i utvikling i Sør. Også NHO-president Finn Bergesen vektla viktigheten av mikrofinans.

– Bare med en sterk og konkurransedyktig privat sektor med små og mellomstore bedrifter vil man nå FNs tusenårsmål, sa Bergesen.

Han viste til at regjeringen i budsjettet har pekt på at handel er sentralt for fattige lands utvikling. Samtidig kritiserte han Solheim for å ha redusert støtten til handelstiltak, mens EU har doblet støtten på dette området.

Solheim som har fremmet kombinasjonen av statlig kontroll og privat utenlandsk kapital i petroleumssektoren, sendte følgende salve tilbake til næringslivsfolk som aner en rødgrønn fare:

– Folk i næringslivet spør meg alltid om privat sektor spiller en rolle i utviklingspolitikken. Dette spørsmålet er like dumt som når Siv «Jorda er flat» Jensen kontinuerlig spør «er det nå riktig at jorda varmes opp, og har FNs klimapanel rett», fordi det fortsatt er mulig å finne to forskere i det indre av Kongo som har en annen oppfatning av saken. Svaret på det spørsmålet er selvsagt «ja». Privat sektor har en helt avgjørende rolle å spille for utvikling. Hvis dere klarer å finne to gammelkommunister som mener noe annet – la nå det være dem. ■

Ordforklaring:

Mesofinans – en finansieringsløsning tilpasset små og mellomstore bedrifter. Utlånene er noe større enn det som er vanlig i mikrofinans.

NÆRINGSLIVETS BISTANDSKONFERANSE

■ 13. februar arrangerte Innovasjon Norge og NHO den 15. utgaven av Næringslivets bistandskonferanse. Det skjedde på BI i Nydalen i Oslo.

■ Konferansen er en møteplass for bedrifter, organisasjoner og det offentlige.

Satser på vannkraftbistand

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Tiår etter Verdensbankens mange feilslåtte private vannkraftsatsinger i Afrika, vil Norge igjen satse på norsk næringslivsbistand til vannkraftutbygging på kontinentet. Viktigst på neste års bistandsbudsjett blir miljø og energi.

– Når vi velger å satse på miljø og energi i neste års budsjett, er det fordi dette er et område Norge har mye å bidra med, sa utviklingsminister Erik Solheim på næringslivets bistandskonferanse på BI.

Han viste til at Norge allerede er i gang med å legge til rette for økt innsats innenfor vannkraft og andre bærekraftige energiformer.

Armando Guebuza, Mosambiks president.

Satsingen passer president Armando Guebuza i Mosambik godt. Han brukte deler av sin taletid på konferansen til å be om hjelp fra norsk næringsliv til å bygge ut vannkraften i landet.

– Vi ønsker at norske aktører skal bidra med å utvikle flere vannkraftverk i den mektige Zambesi-elven og andre elver i Mosambik. Denne energien vil møte både våre nasjonale behov og nabolandenes, sa Guebuza.

Mosambik vil også at norske selskaper skal bidra med å bygge ut kraftlinjer fra Afrikas høyeste demning, Cabora Bassa.

– Etter flere tiår med forhandlinger er vi nå i en prosess der vi skal få nasjonalt eierskap over denne dammen. Vi vil at norske selskaper skal ta utfordringen med å bygge ut kraftlinjer som kan forsyne landet med energien som produseres her og andre steder, oppfordret Armando Guebuza. ■

Svarte penger skal tas alvorlig

UD: – Migranters penger og kompetanse bør utnyttes bedre i utviklingsarbeid

Utviklingsminister Erik Solheims uttalelser om innvandrere som ressurs i utviklingsarbeidet og viktigheten av migranters pengeoverføringer vekker interesse i det somaliske miljøet i Oslo. – Vi må gjøre det mer attraktivt for somaliere å satse på fellesskapet, sier somaliere vi har snakket med.

Hassan Ali Omar vil samle somaliere rundt ideen om at en andel av migrantpengene bør kanaliseres til utviklingsprosjekter i hjemlandet. Dette mener han vil kunne være starten på gjenoppbyggingen av landets falne institusjoner og muligheten for fred. FOTO: GUNHILD FORSELV

MIGRANTER

■ GUNHILD FORSELV

Migranter er en kompetansemessig ressursgruppe og de jevnlige pengeoverføringene som mange innvandrere sender tilbake til hjemlandet kan være et betydelig bidrag til et lands utvikling. Dette er kort summert budskapet fra utviklingsministeren som i høst satte migrasjon og pengeoverføringer på agendaen. Migranter sender hvert år over to hundre milliarder dollar hjem til sine familier, et beløp som er dobbelt så mye som Vestens samlede bistand.

– Vi ønsker å legge mer til rette for at innvandrere kan reise tilbake for kortere eller lengre perioder for å jobbe og overføre kompetanse, sa Erik Solheim til Bistandsaktuelt i forbindelse med FN-møtet om migrasjon i New York sist høst. Han ønsker også å trekke innvandrere mer med i det tradisjonelle utviklingsarbeidet, blant annet i planleggingen av programmer og prosjekter.Utviklingsministeren mener videre at pengeoverføringer er et av de viktige områdene for utvikling knyttet til migrasjon. – Vi vil se på hvordan man kan redusere kostnadene ved pengeoverføringer, sa Solheim til Bistandsaktuelt.

Mer kunnskap. – Vi ønsker å få bedre kunnskap om effekten av disse pengeoverføringene og på hvilke måter staten kan gå tilrettelegge for en bedre utnyttelse av disse, utdyper Manuela Ramin-Osmundsen som leder Utenriksdepartementets prosjekt Internasjonal migrasjon og utvikling.

Til å hjelpe seg har hun blant annet hyret opp forskere fra PRIO som skal kartlegge pengestrømmene fra 13 norske innvandrermiljøer. De første resultatene skal legges frem på en konferanse i Oslo i begynnelsen av november

Mens mediefokuset på migranters pengeoverføringer tidligere har vært hvitvasking og terrorstøtte, ser somaliere i Norge positivt på den nye holdningen i Utenriksdepartementet. Somaliere er en av de største innvandrergruppene i Norge. Pengene de sender hjem er ekstremt viktige for familiene deres i et voldsherjet land hvor økonomien ligger i ruiner.

> **Den norske staten må finne en måte å avkriminalisere Hawala på.**
>
> **Abdirahman Mohamed**, norsk-somalisk samfunnsøkonom og forretningsmann.

Trygghet og respekt. – Den norske staten må finne en måte å avkriminalisere Hawala på, sier Abdirahman Mohamed. Han er samfunnsøkonom og forretningsmann og kom til Norge for 17 år siden. Han har studert nettopp Hawala-systemet.

Mohamed mener norske myndigheter har alt å tjene på å sette seg ned med Hawala-aktørene for å finne praktiske løsninger. På denne måten vil staten få mulighet til innsyn og kontroll, samtidig som Hawala-meglerne trolig vil føle større ansvar og respekt for det norske systemet. Somaliere, som per i dag ikke har noe annet valg enn å bruke Hawala-meglere som Dahabshiil, vil også føle seg tryggere i Norge og mer respektert. Mohamed mener dette vil kunne åpne for å se nærmere på hvordan dagens pengeoverføringer til Somalia kan brukes til å bygge opp landet.

Leder for Somalisk kvinneforening, Ayaan Asiin understreker også viktigheten av dialog samt å knytte somaliere mye tettere til det norske systemet. – Vi kan oppnå mye ved å sette oss felles mål, sier Asiin.

Gripe muligheten. – 90 prosent av den somaliske økonomien er private pengeoverføringer, sier Mohamed.

Det kan best sammenlignes med nødhjelp. Det får hjulene til å gå rundt, men det innebærer ingen langsiktige investeringer.

Dette ønsker ildsjelen og lokalpolitikeren Hassan Ali Omar å gjøre noe med. Han er en av de som selv har kontaktet norske myndigheter etter utspillene fra UD.

– Det er viktig at somaliere nå engasjerer seg. Dette er en stor mulighet for oss, sier Omar.

Hver måned overfører han 200 amerikanske dollar til familien i Mogadishu via en Hawala-megler i Oslo. Omar sier det i somalisk tradisjon er en sønns plikt å sørge for familien sin. Noe annet ville ha vært en skam. Men Omar tror somalieres pengeoverføringer vil kunne få større betydning for landet dersom en del av det ble kanalisert inn i samfunnsoppbygging.

Et middel for fred. Private pengeoverføringer fra migranter har nemlig også en bakside. Det kan føre til avhengighet og passivitet blant mottakerne i hjemlandet. Omar sier somaliere trenger å organisere seg i en bredere forstand, på tvers av familier og klaner, og fokusere på det bredere felleskap, landets utvikling og stabilisering.

– Utgangspunktet for å skape noe mer er til stede. Somaliere har pliktfølelse og et ønske om å hjelpe sine familier, sier han.

Omar mener utfordringen er å få somaliere til å se nytten av å investere i oppbyggingen av landet. Både han og Mohamed tror løsningen kan finnes i møtepunktet mellom UDs interesse for pengeoverføringer som bistand og somaliske migranters uttalte ønsker om å gjøre noe mer.

– Vi må gjøre det mer attraktivt for somaliere å satse på fellesskapet og på den måten fremme fredsskapende prosjekter, sier de.

– Nå burde alle aktørene samles rundt bordet, sier Omar.

Somaliere i Norge har lenge forsøkt å samle seg, uten helt å lykkes. Omar mener norske myndigheter både kan spille en samlende, veiledende og økonomisk rolle.

– Vi må kanalisere noe av pengene vi overfører til familiene våre i prosjekter for gjenreising av fellesskapet og somaliske institusjoner. Fokuset vårt må være utviklingen av Somalia og ikke kun av klanen eller familien, sier han. ■

HAWALA

■ Hawala er et uformelt, privat transaksjonssystem basert på prinsipper om tillit og ære. Det har vært i bruk i flere hundre år og er blant annet beskrevet i muslimske juridiske tekster.

■ En kunde kan betale en sum til en megler som registrerer mottakers detaljer. Megleren kontakter Hawala i mottakerbyen. Utbetalingen vil skje omgående.

■ Hawala-meglere tar relativt små gebyrer.

■ Mens det i Norge kun er Norges Bank og valutabanker som kan drive pengeoverføringer, har land som Sverige, Danmark, Storbritannia og USA åpnet for Hawala-aktivitet. Dahabshiil er den største Hawala-aktøren for somaliere og har vært aktiv siden 1970- tallet.

Lovlig i Sverige og Danmark, ikke i Norge

MIGRANTER

– Hvis det du sier (om UDs utspill, red.anm.) stemmer, er det veldig viktig, sier Hassan X som er Dahabshiils (se faktaboks) mann i Oslo. Kontoret hans er knøttlite, men utvilsomt et av byens mest besøkte.

En mann stikker hodet inn. Han vil sende hundre dollar til familien i Somalia. Det skal bare noen tastetrykk til fra Hassans side så er transaksjonen i gang.

– Familien hans i Mogadishu mottar pengene i morgen, sier Hassan.

Dette er verdens mest effektive transaksjonssystem. Maksimal effektivitet og minimale kostnader er filosofien bak Hawala, et uformelt pengetransaksjonssystem hvis økonomiske garanti helt og fullt baserer seg på meglernes tillit, troverdighet og ære.

Dahabshiil er kun en av mange aktører. I forhold til land som Somalia, hvor banksystemet ligger helt eller delvis nede, benyttes Hawala av både FN og flere norske bistandsorganisasjoner. I Sverige og Danmark kan Hawala-meglere operere fullt lovlig, som skattebetalende bedrifter, men Hassan bryter foreløpig norske lover. ■

Mens det effektive og rimelige Hawala-systemet opererer fullt lovlig i Sverige og Danmark, er det ikke lovlig i Norge. FOTO: GUNHILD FORSELV

Vil tyne fattige Zambia

Amerikanskeid «gribbefond» kjøpter gjeld billig, men selger dyrt

Gjeldsspekulanten Donegal International kan kreve inn 90 millioner kroner av Zambia for en gjeld de kjøpte for 20 millioner kroner. Det fastslår en britisk domstol. Den afrikanske advokatregningen betaler blant annet Norge.

ZAMBIA

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Zambia klarte aldri å betale tilbake pengene de lånte av Romania i 1979 for å kjøpe traktorer og landbruksmaskiner. I 1999 var de to landene derfor i ferd med å inngå en gjeldsavtale som skulle gjøre begge parter fornøyde. Men like før avtalen var i boks skjedde det noe uventet. Da benyttet det private «gribbefondet» Donegal International like godt sjansen til å kjøpe opp den skakkjørte gjelden.

Selskapet punget ut 3,3 millioner dollar for å ta over gjelden som beløp seg til 30 millioner dollar. Siden plusset Donegal International på med renter og kostnader, og gikk til retten for å kreve inn svimlende 55 millioner dollar (om lag 340 millioner kroner).

Smøring i maskineriet? En britisk domstol bestemte nylig at kravet skulle reduseres til 14 millioner dollar. I påvente av en ny høring denne måneden er alle zambiske eiendeler i Storbritannia frosset. Summen tilsvarer de samlede skatteinntektene Zambia får fra den omfattende gruvedriften i landet.

Det afrikanske landet har vært særlig opptatt av å bevise at en avtale som landet faktisk inngikk om å betale gjelden til Donegal, ble inngått under særdeles grumsete omstendigheter under det forrige regimet.

Norsk støtte. Den norskstøttede antikorrupsjonsstyrken i Zambia har ført saken for Zambia. Task Force on Corruption fikk medhold i at Donegal tilsynelatende har brukt smøring for å sikre seg velvilje og diverse dokumenter fra det zambiske finansministeriet. Gribbefondet har overført betydelige summer til sine lokale agenter, noe de ved sakens start benektet. Viktige dokumenter skal ha vært holdt tilbake. Selskapet skal også være i besittelse av konfidensielle myndighetsdokumenter. Men dommer Andrew Smith etterlyste fellende bevis, og skrev i dommen: »*... problemet med bestikkelser og hemmelige godtgjørelser er at de er hemmelige.*»

Skader gjeldsslettearbeidet. Kritikken er nå økende mot at rettsapparatet opprettholder slike spekulative gjeldskrav fra private selskaper. Mange mener at kravene undergraver arbeidet med gjeldsslette for de fattige landene.

Selv president George W. Bush skal nå ha engasjert seg personlig i saken. Høyst trolig vil Donegal som er registrert på de britiske Jomfruøyene, kreve inn pengene i Storbritannia. Men dersom gribbefondets amerikanske eier, Michael Sheehan, bestemmer seg for å sette klørne i zambiske eiendeler i USA, kan han møte motstand. Bush kan i prinsippet blokkere inndriving av slik gjeld dersom han mener det er i strid med amerikansk politikk. Presidenten har nå bedt sine byråkrater gå nærmere inn i saken, ifølge den britiske avisen The Guardian.

Tre saker. Saken er en av tre internasjonale saker som Zambias antikorrupsjonsstyrke er involvert i. Trolig vil advokatutgiftene for disse sakene beløpe seg til 13 millioner dollar. Givere har bidratt med seks millioner.

> **Norge er et av landene som i fjor spyttet inn 14 millioner dollar i Task Force on Corruption sitt arbeid.**

Zambias president **Levy Mwanawasa** må tåle at utlendinger kjøper opp landets gjeld billig, for så selge den dyrt. FOTO: SCANPIX/REUTERS/SALIM HENRY

Norge er et av landene som i fjor spyttet inn 14 millioner dollar i Task Force on Corruption sitt arbeid. Selv om Zambia nå tapte den første saken, og kritiske røster har stilt spørsmål ved om dette er riktig bruk av offentlige midler og bistand, har advokatene større tro på å vinne de to resterende sakene. ■

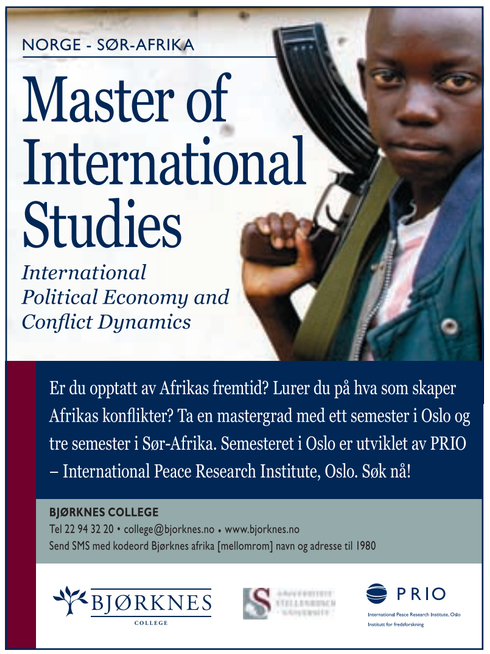

FORUT

Two vacancies

Programme Managers, Sri Lanka

(Humanitarian assistance and post-crisis recovery)

FORUT, Campaign for Development and Solidarity, is a Norwegian & Swedish INGO that engages in development partnership in Sri Lanka, Nepal, India, Sierra Leone and Senegal in an effort to alleviate poverty through strengthening civil society and mobilising human resources. FORUT regards alcohol and drugs as obstacles to development.

For the past 25 years FORUT has been managing a large portfolio of long-term community development programmes, humanitarian assistance and post-crisis recovery projects in Sri Lanka and is currently seeking two experienced Programme Managers to provide overall direction and oversight for a community development and humanitarian operation in the Jaffna and Wanni districts. The projects target both long-term conflict-affected families and Internally Displaced Persons (IDPs) from the Asian tsunami. Due to the current situation a mix of interventions are being managed simultaneously, including relief/stabilisation, resettlement, and reconstruction. These positions carry extensive responsibility.

These are full-time two year positions, one based in Jaffna and the other in Wanni. These are non-family postings in a conflict-affected areas. Candidates will be expected to abstain from alcohol and drugs in accordance with FORUT's policy.

For further information, please see www.forut.no

An appointment will be made as soon as possible.

Covering note and curriculum vitae with references should be sent to: FORUT's Resident Representative, Terje Heggernes, terje.heggernes@forut.lk Telephone: 61 18 74 00 (International Programme Director, Mr. Ståle Stavrum). Closing date for applications: **1 April 2007**.

Fagforeninger i skyggen av Fidel

Norsk LO er viktig samarbeidspartner for Cubas fagbevegelse

SANTA CLARA/HAVANNA (b-a): Mens Gerd-Liv Valla og LO er i hardt vær her hjemme, står både LO-lederen og organisasjonen høyt i kurs på Cuba. Siden 1998 har norsk LO samarbeidet med Cubas eneste fagbevegelse, CTC, om arbeidstakerrettigheter. Cuba skal forberedes på en tid også etter Castro.

Viva la revolución! Cubanske skolebarn deltar i markeringen av Che Guevaras dødsdag.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

ARBEIDSTAKERRETTIGHETER/CUBA

■ I CUBA:
LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Da Jens Stoltenberg og hans rød-grønne regjering inntok regjeringskontorene i september 2005, hadde de diplomatiske forbindelsene mellom Norge og Cuba vært frosne siden juni 2003. Cubanske myndigheter ville ikke ha noe å gjøre med Norge fordi vi – sammen med EU hadde fordømt massearrestasjoner og fengslinger av opposisjonelle, samt gitt aktivt støtte til opposisjonen. I november 2005 kom LO-leder Gerd-Liv Valla til Cuba.

– Hun hadde samtaler med ledere i fagbevegelse og ministrer på høyt nivå. De cubanske lederne visste at med Vallas forbindelse til regjeringen, ville det som ble sagt bli brakt videre, forteller fungerende avdelingsleder i LOs internasjonale avdeling, Karin Beate Theodorsen (bildet).

Ble gjenopptatt. De diplomatiske forbindelsene mellom Norge og Cuba ble gjenopptatt. I utenriksministerens redegjørelse noen måneder senere – i februar 2006 – slo utenriksminister Jonas Gahr Støre fast at «det å markere uenighet i grunnleggende spørsmål ved å avstenge seg fra kontakt med slike lands myndigheter, har begrense effekt. Dette er hovedgrunnen for at regjeringen har valgt å legge om politikken og engasjere seg i en dialog med myndighetene på Cuba».

– Valla var med og bidro til at det nå ikke lenger er frosne forbindelser mellom Norge og Cuba. Hun balanserte bra det å vise solidaritet i forhold til blokaden fra USA, samtidig som hun tok opp at Cuba for eksempel ikke har ratifisert FNs konvensjoner om politiske og sivile og økonomiske og sosiale rettigheter. LO har også kritisert bruken av dødsstraff sterkt. Men vår linje er ikke å isolere, men dialog. LO har dessuten tradisjon for dialog med fagbevegelser som er del av staten, sier Theodorsen, og viser til blant annet samarbeid med Russland da de var en del av kommunistregimet, samt kinesisk og vietnamesisk fagbevegelse.

Framtidsrettet. – *Hva har dere oppnådd, så langt?*

– Vi må ikke være naive. Cubas fagbevegelse er fortsatt en del av partiet og fortsatt utad svært regimetro. Men vi har åpnet opp for at cubansk fagbevegelse og arbeidstakere får lære at det er en annen utvikling enn deres i andre land. Vi har satt fokus på likestillingspolitikk, helse, miljø og sikkerhet og gitt opplæring i kollektive forhandlinger på bedriftsnivå. Vi hjelper Cuba til å forberede seg på en ny tid, for den vet vi kommer. Verden er ikke slik det cubanske kommunistpartiet sier. Heller ikke Cuba vil slippe unna for eksempel multinasjonale selskaper og privatisering. Derfor er det viktig å bygge sterke arbeidstakerorganisasjoner, sier Theodorsen.

Økende forskjeller. Monumentet av revolusjonshelten Che Guevara troner i utkanten av Santa Clara på Cuba. På den solfylte plassen står skolebarn i skoleuniform oppmarsjert, revolusjonssanger framført av barnekoret ljomer fra høyttaleren. På Cuba blir alle datoer knyttet til revolusjonen i 1959 behørig markert. Denne gangen er det dødsdagen til Che som samler befolkningen. Det hele avsluttes på sedvanlig vis:

– Lenge leve revolusjonen!

– Cuba står på terskelen til store forandringer. 70 prosent av befolkningen er født etter revolusjonen i 1959. Jobben nå er å utvikle et samfunn som vil klare å ta vare på det vi har oppnådd gjennom revolusjonen, samtidig som vi må bli mer åpne overfor verden omkring oss, sier Vilma García i fagbevegelsen CTCs internasjonale avdeling.

For selv om Cubas borgere varmt forsvarer president Fidel Castro og hans sosialistiske likhetssamfunn, er virkeligheten at forskjellene mellom folk øker. Blant annet har satsingen på turisme, landets nest største inntektskilde ("sjekk), ført til at Cuba-borgere som har kontakt med turister, og som får tilgang til turist-pesos – såkalte konvertible pesos – har langt mer penger mellom hendene enn vanlige statsansatte. Ikke minst fører tilgangen til turistenes pengeenhet til at deler av den cubanske befolkningen har råd til å handle i spesialbutikker for turister. Dermed kan de skaffe seg «luksusvarer» som mykt toalettpapir, såpe, tannkrem, barberskum, sjampo og papirbleier. Alt dette er varer som koster vanlige cubanere opp til en halv månedslønn.

– Vi er nødt til å få opp lønningene til folk fordi prisene øker. Vi må dessuten finne en balanse mellom subsidier og høyere lønn. Og ikke minst: Vi må bli kvitt dagens toprissystem. Alle disse spørsmålene er vi i dialog med myndighetene om. Bare i 2006 hadde vi over 800 møter med cubanske myndigheter, sier García.

Produksjonspress. CTC forteller at arbeiderne på Cuba er i gang med å sette ut i livet resolusjonen fra den 19. folkekongressen.

– Denne avtalen skal først og fremst forsvare revolusjonen. En måte å gjøre det på, er å øke effektiviteten på alle arbeidsplasser, forteller Conrad Fransisco Charles, leder for CTCs college i Santa Clara.

Her har norsk LO bidratt med prosjektstøtte til undervisningsutstyr og økonomisk støtte til undervisningsmateriell.

Gjennom kurs i kollektive avtaler, arbeidstakerrettigheter, sikkerhet og likestilling rustes lokale fagforeningsledere til å kunne ivareta arbeidernes rettigheter på arbeidsplassene.

– Instruktørene som får opplæring her, reiser så ut på arbeidsplassene og underviser lokale fagforeningledere. Så langt har om lag 500 ledere lokalt fått opplæring, sier Charles.

Stolt viser han fram undervisningsrom, bibliotek og sovesal. Over alt henger det små påminninger om at revolusjonen ikke er over, men må forsvares – for eksempel i form av en papirlapp som henger i hyssing ned fra taket med teksten: «Unidos en nuestra lucha» – «Vi står sammen i kampen».

Charles mener at det å bevisstgjøre cubanske arbeidere om sine rettigheter, gir gode resultater ute i bedriftene:

– Vi merker nå at arbeiderne er bedre skolert. De over 500 fagforeningsledere lokalt som har gjennomgått disse kursene, vet nå mer om hvordan de skal forsvare arbeidstakernes rettigheter på arbeidsstedet.

> **„Det må skje en reell holdningsendring i CTC i forhold til å være fri og uavhengig av parti og regime, samt å respektere grunnleggende menneskerettigheter.**
>
> **Karin Beate Theodorsen**, fungerende avdelingsleder i LOs internasjonale avdeling.

Bonuslønn. Krav om økt effektivitet og muligheten for bonuslønn har ført til stadig tøffere krav for cubanske arbeidsfolk. I mai 2005 økte riktignok myndighetene grunnlønna fra 100 til 250 pesos.

– Samtidig ble fagforeningene enig med arbeiderne om at de kunne få betalt i forhold til hvor mye de produserer. Flinke arbeidere kan dermed få dobbel lønn – grunnlønn samt bonuslønn, forteller Gustavo Perez (bildet), generalsekretær i CTC for provinsen Villa Clara.

Han representerer 257 000 arbeidere i en provins på drøyt 800 000 innbyggere.

– *Hva er etter din mening fagbevegelsens viktigste rolle på Cuba?*

– Å forsvare revolusjonen. Forsvarer man den, forsvarer man også arbeiderne fordi makten er i hendene på arbeidstakerne. Vår viktigste oppgave nå er derfor å øke produksjonen fordi det vil gi økt lønn for våre eiere – arbeiderne.

Vanskelig. – *Hvordan måler dere slike resultater?*

– For noen yrkesgrupper – for eksempel lærere og sykepleiere – er slike resultater vanskelig å måle. Men CTC tar da for eksempel kontakt med pårørende innen helsesektoren, for å få tilbakemelding på hvordan helsepersonellet behandler pasienten. Ved skolene kontakter vi foreldrene til skoleelever for å få tilbakemelding på lærernes innsats. Vi har dessuten en evaluering ved avslutningen av hvert skoleår. Avhengig av resultatet fra denne kan lærerne få mellom 100-150 pesos ekstra i lønn – i tillegg til minstelønnen som for en lærer er 280 pesos, opplyser Perez.

– *Har innføringen av resultatbasert bonuslønn ført til økte forskjeller mellom folk?*

– Vi har et likhetssamfunn. Det betyr imidlertid ikke at alt er perfekt. Men vi har i det minste en minimumslønn for alle. Og selv om noen har høy lønn og andre lav, så går alle på den samme skolen. Arbeidstakerne får dessuten alt de trenger fra myndighetene – her er helse- og utdanningstjenester gratis, samt at hver arbeidstaker hver måned får utdelt rasjoneringskort.

– *Hvordan jobber dere som fagbegelse for å beskytte arbeidernes rettigheter – for eksempel i forhold til at folk ikke jobber for lange dager for å få høy bonuslønn?*

– I kollektivavtalen er arbeidsdagen regulert til åtte timer. Det er et øvre tak på 12 timer, med maks 44 timer i løpet av ei uke.

– *Hva har dere lært av samarbeidet med Norge?*

– Mange fagforeningsledere har gjennomgått kurs i regi av LO som tar opp temaer som helse, sikkerhet og kollektive avtaler. Forskjellen mellom Cuba og Norge er at fagforeningene i et kapitalistisk samfunn kjemper for få rettigheter. I et sosialistisk samfunn slåss alle for sammen å skape et bedre resultat, mener Perez.

Krav om uavhengighet. Karin Beate Theodorsen i LO sier at samarbeidet mellom LO og CTC har pågått så lenge, at de ikke lenger får bare propagandasvar.

– Vi er forbi det punktet med propagandasvar. Jo lenger ned på grasrota vi kommer, jo bedre er det. Når cubanere på bedriftsnivå skal lære seg å skrive kollektive avtaler, merker vi en nysgjerrighet, åpenhet og ønske om å lære mer.

LO er imidlertid langt mindre fornøyd med utviklingen av CTC sentralt.

– Her må det skje en reell holdningsendring i CTC i forhold til å være fri og uavhengig av parti og regime, samt å respektere grunnleggende menneskerettigheter. Skjer det ikke endringer her, kan LO i lengden ikke holde på. Samtidig vil vi fortsette å støtte Cuba politisk for å at myndighetene skal klare å stå opp mot blokaden fra amerikanerne, som er blitt forsterket under Bush-regimet.

Et cubansk demokrati. Vilma García (bildet) i CTC er lite lydhør for kritikk og avviser både ILOs kritikk om at kun én fagbevegelse er tillatt på Cuba, mangelen på pressefrihet og bruken av dødsstraff. Hun mener utviklingen på Cuba må sees i lys av en over 40 år lang blokade.

– ILOs kritikk stemmer ikke. Hvem som helst kan danne en ny fagbevegelse, men ingen vil. Og vi har fri presse – vi har tre aviser: Granma, som er den nasjonale, offisielle avisen, en egen avis for ungdom og en for arbeidere. Vi vet at Fidel Castro har gjort alt han kan for å utvikle landet vårt.

García mener framtiden for Cuba er å utvikle et samfunn som tar vare på Castros arv.

– I alle disse årene har vi klart oss uten støtte fra USA og Europa. Fidel Castro er gammel, og vil før eller siden dø. Jobben vår nå er å utvikle et samfunn som vil klare å ta vare på det vi har oppnådd gjennom revolusjonen. Vi vil utvikle vårt demokrati – et cubansk demokrati. ■

LOS ARBEID INTERNASJONALT

■ LO bruker årlig om lag 35 millioner kroner til internasjonalt samarbeid med fagbevegelser i Sør. Fram til 2009 har LO en rammeavtale med Norad på om lag 25 millioner kroner årlig.

NOTISER

Frykter vold i Venezuela

International Crisis Group (ICG) frykter alvorlige indre konflikter i Venezuela, hvis president Hugo Chavez fortsetter å polarisere samfunnet politisk og øke presidentembetets makt. Ifølge den anerkjente tankesmias senioranalytiker Jeremy Mc Dermott, står presidenten overfor flere utfordringer som kan true freden i landet:

– Hvis oljeprisene faller, er det mulig at Chavez ikke lenger kan bruke de samme summene på sosiale tiltak, som for eksempel sysselsetting. Det kan lede til et rasende tilbakeslag fra hans egne tilhengere, sier Mc Dermott.

Analytikeren mener også at det kan lede til vold hvis opposisjonen skulle få nytt fotfeste i politikken, eller hvis Chavez' egne tilhengere plutselig setter seg til politisk motverge. ■

Verdensbanken slår regnskog-alarm

Hvis ikke Den demokratiske republikken Kongo og verdenssamfunnet foretar seg noe snarest, kan det bety slutten for verdens nest største regnskog. Det er konklusjonen i Verdensbank-rapporten Forests in Post-Conflict Democratic Republic of Congo: Analysis of a Priority Agenda. Rapporten som ble sluppet 26. februar, understreker at Kongos regnskog er en uerstattelig binder av karbon, som ellers ville forårsake en langt hurtigere klimaendring. Skogen inneholder også et større biologisk mangfold enn resten av det afrikanske kontinentet samlet og utgjør livsgrunnlaget til over 70 prosent av landets befolkning. ■

Fare for løftebrudd om økt bistand

Hvis rike land ikke endrer sine statsbudsjettplaner drastisk, vil de komme til å bryte sine bistandsløfter til verdenssamfunnet. Det framgår av en undersøkelse, nylig gjennomført av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD). Organisasjonen har undersøkt forbruksplanene til sine medlemsland frem til 2008, og har funnet at deres årlige bistand må økes med 11 prosent årlig fra 2008 til 2010. Den årlige veksten frem til i dag har vært på 5 prosent.

Bare en håndfull OECD-land oppfyller i dag FN-målet om å yte minst 0,7 prosent av sitt BNP til bistand. Blant dem er Danmark, Norge, Sverige, Luxembourg og Nederland. Den gjennomsnittlige prosenten for rike land, ligger på 0,33 prosent.

OECDs undersøkelse viser også at det er stor uenighet blant medlemslandene internt, om hvorvidt gjeldssletting er å anse som bistand. ■

Strid rundt dansk «kjendisbistand»

Både fagmiljøer og politiske miljøer i Danmark har siden november i fjor uttrykt en massiv motstand mot utviklingsminister Ulla Tørnæs' nye bistandsprosjekt: Dilemma.dk. Prosjektet går ut på at danske kjendiser skal reise til Afrika for å velge ut hvilke bistandsprosjekter de mener er best. Utviklingsministeren sier at målsetningen er «å gi fattige i Afrika et bedre liv og øke danskenes engasjement».

Danmarks tidligere utviklingsminister Poul Nielson er ikke nådig i sin dom:

– Dette er et slag i ansiktet til alle som driver seriøst med bistand.

Tørnæs understreker imidlertid at kjendisene ikke skal foreta valgene uten veiledning fra eksperter. ■

– Støre må følge opp

Det er meldingen fra Flyktninghjelpen som vil at utenriksministeren skal øke den humanitære støtten til Afghanistan i takt med den militære. Flyktninghjelpen minner om utenriksministerens uttalelse i januar:

– Vi har som mål å bruke omtrent like mye på utvikling i år som på de militære.

Det meste av Afghanistans befolkning lider i dag under mangelen på utvikling, samtidig hindres hjelpeorganisasjoner i å nå de svakeste, grunnet sikkerhetssituasjonen. Siden 2002 har 570 milliarder kroner blitt brukt til militære formål i landet, 50 milliarder på humanitære formål. ■

Mulig matmangel blant palestinere

Handelsrestriksjoner og en synkende kjøpekraft gjør at stadig flere palestinere på Gazastripen og Vestbredden risikerer mangelfull tilgang på mat. Slik konkluderer en rapport nylig utgitt av Verdens Matvareprogram (WFP) og FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO). De fattigste familiene lever allerede på et eksistensminimum og er totalt avhengige av matvarehjelp utenfra. Samtidig øker matvareprisene. ■

Tror fortsatt på fred i Sri Lanka

Fem år er gått siden Sri Lankas styresmakter og De tamilske tigrene (LTTE), inngikk våpenavtale. Utviklingsminister Erik Solheim mener fortsatt at avtalen hadde en enorm, positiv betydning for landet i form av mindre humanitære lidelser og vekst i økonomi, infrastruktur og turisme. Volden har likevel eskalert i landet siden partene besluttet å ikke iverksette avtalen. Utviklingsministeren sier at det er partenes ansvar å stanse denne utviklingen og sikre en full våpenhvile. ■

FORMALISERING

Splittelse i de Soto-kommisjonen

Internt bråk om veien videre i formaliseringsarbeidet

Hvordan kan de fattiges rettigheter best sikres? I de Soto-kommisjonen krangler trofaste tilhengere av den peruanske økonomen med dem som ønsker en alternativ og bredere tilnærming til dette spørsmålet.

En familie sitter på gata med sine eiendeler, etter å ha blitt kastet ut av boligen sin i slummen i Dhaka, hovedstaden i Bangladesh. Uenighet om hvordan man best skal sikre fattiges formelle rettigheter skaper nå splittelse innad i de Soto-kommisjonen. FOTO: ABIR ABDULLAH/SCANPIX

■ SYNNØVE ASPELUND

– Jeg har et par spørsmål om de Soto-kommisjonen….

– Å, nei, ikke kall det dét da!

Politisk rådgiver Torbjørn Urfjells spontane respons sier noe om hvilket forhold dagens rød-grønne regjering har til prosjektet den arvet fra Bondevik-regjeringen. De Soto-kommisjonen – unnskyld, vi snakker om «High Commission on Legal Empowerment for the Poor» – ble opprettet i 2005 med solid norsk pengestøtte.

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnsen og statssekretær Olav Kjørven var blant pådriverne for en slik kommisjon, som skulle jobbe med formalisering av fattiges eiendomsrettigheter, basert på den peruanske økonomen Hernando de Sotos ideer. Men halvannet år etter starten er kommisjonen splittet - mellom de som er tro mot de Sotos tankegods og de som ønsker en bredere innfallsvinkel til formaliseringsarbeidet. Dagens norske regjering tilhører altså sistnevnte «fløy»:

– Det er viktig for oss å ikke gjøre dette til en de Soto-prosess. Han har én måte å se ting på, vi har kanskje et litt annet fokus, sier Urfjell.

Sunn krangel. Ryktene om en splittet og handlingslammet kommisjon har lenge surret i de frivillige organisasjonene som følger kommisjonens arbeid fra utsiden. Men også et av kommisjonsmedlemmene, Irlands tidligere president Mary Robinson, bekrefter overfor Bistandsaktuelt at kommisjonen er splittet. Hun tror imidlertid ikke at det har ødelagt for arbeidet.

– Jeg tror faktisk det var sunt at det kom en slik reaksjon. De Sotos filosofi hjelper ikke nødvendigvis de fattigste, og det er vi nødt til å diskutere. Jeg er glad for at vi har en tøff debatt, for det gjenspeiler virkeligheten, sier Robinson.

Selv er hun blant dem som mener en bred tilnærming må til når noe skal gjøres for å styrke de fattiges formelle rettigheter. Å gi en fattig kvinne papir på at hun eier et skur og tro at hun dermed får lån i banken, er for lettvint. Andre juridiske rettigheter, som arbeidstakers rettigheter, samt spørsmålet om jordreform, er noen av temaene som også må inn i formaliseringsarbeidet, mener Robinson.

– Kommisjonen har nå klart å få en slik bredere agenda og det er bra, sier hun.

Kvinner og urfolk. Urfjell mener Norge har bidratt til at kommisjonen har dreid bort fra en tradisjonell «de Soto-økonomisk» måte å se verden på. Den norske regjeringen har flere kjepphester den vektlegger overfor kommisjonen: kvinners eiendoms- og arverett, urfolks rettigheter, kollektive rettigheter, samt formaliseringsprogram som også inkluderer landreformer.

Han trekker fram Mary Robinson og Hilde Frafjord Johnson som eksempler på kommisjonsmedlemmer som har inntatt en holdning som er i tråd med den rødgrønne regjeringens.

> **De Sotos filosofi hjelper ikke nødvendigvis de fattigste, og det er vi nødt til å diskutere.**
>
> **Mary Robinson**, medlem av de Soto-kommisjonen.

Toner ned engasjementet. Kommisjonen er blitt kraftig kritisert for å være topptung. De fattige – som er selve målgruppen for arbeidet – har vært dårlig representert. Et nettverk av norske organisasjoner har fulgt kommisjonen med kritisk blikk, men nå toner de ned sitt engasjement.

– Vi føler at vi ikke har fått gjennomslag for våre innspill til kommisjonen. Lite inkluderende høringsrunder, vanskeligheter med å få tilgang til relevante dokumenter i tide, samt lite gehør for våre forslag til hvem som bør sitte i kommisjonens arbeidsgrupper, gjør at vi vil fokusere på andre og vel så viktige prosesser, for eksempel i Verdensbanken, sier Helle Berggrav Hanssen, rådgiver i land- og ressurssspørsmål i Norsk Folkehjelp.

– Betyr det at dere ikke synes kommisjonen er så viktig lenger?

– Det spørs vel om den noen gang har vært så viktig. Men siden Norge initierte og finansierte kommisjonen, ville vi følge den tett.

Få resultater? Berggrav Hanssen understreker at dialogen med sittende norske myndigheter er relativt god.

– Vi ønsker å styrke den fløyen i kommisjonen som jobber ut fra en bred agenda, og vil fortsette å legge press på norske myndigheter for at de følger dette sporet. Splittelsen i kommisjonen er bra fordi den skjerper fokuset på de viktige spørsmålene, sier hun.

Den interne kranglingen og en stadig mer sprikende dagsorden gjør at mange er usikre på hva som vil komme ut av arbeidet. Etter planen skal kommisjonen i januar 2008 komme opp med en «verktøykasse» med forslag til hvordan formaliseringsarbeidet kan gjøres i praksis.

– Dessverre ser vi at kommisjonen jobber tregt og at det er høyst usikkert hva som vil komme ut av den, sier Helle Berggrav Hansen. ■

Usikker framtid for dyrt formaliseringsprogram i Tanzania

Torbjørn Urfjell, politisk rådgiver.

■ SYNNØVE ASPELUND

– Jeg kan ikke se for meg at vi skal gå inn med nye penger til de Soto-instituttets arbeid i Tanzania. Hvis Norge skal bidra til nye runder med formalisering der, må det være noe annet enn det er i dag, sier politisk rådgiver Torbjørn Urfjell.

Over en fireårs-periode finansierer Norge det storstilte formaliseringsprogrammet «Mkurabita» med 49 millioner kroner. Arbeidet, som avsluttes i siste halvdel av 2007, har vært utført av Hernando de Sotos eget institutt - Institute for Liberty and Democracy (ILD). Programmet har hatt to faser: Først en kartleggingsfase, mens det nå i fase to utarbeides en handlingsplan for hva Tanzania bør gjøre for å innlemme de fattige i den formelle økonomien.

Tvilsomt monopol. At ILD fikk kontrakten og de norske millionene uten anbudsrunde, er blitt kraftig kritisert. De Soto-økonomene har også fått gjennomgå for høye konsulentlønninger (opp mot 75.000 kroner måneden) og for å ha et snevert syn på formalisering. Også Urfjell mener ILDs rolle har vært for sterk i Tanzania.

– Om det skulle bli aktuelt for oss å støtte konkrete prosesser videre, er det viktig at det ikke bare blir styrt av ILD. Andre erfaringer og måter å vurdere eiendomsspørsmål på, må inkluderes.

– Er ikke de 49 millioner kronene som Norge har brukt i Tanzania bortkastede penger, hvis arbeidet ikke føres videre?

– Det må de som kjenner prosessen i Tanzania bedre enn meg, svare på. Jeg kjenner ikke detaljene i arbeidet som er gjort, sier Urfjell.

Sivilt samfunn. Også innad i Tanzania er ILDs sterke rolle gjenstand for kritikk, og enkelte mener hele kontrakten med ILD må reforhandles.

– Jeg er kjent med at det er en diskusjon mellom ILD og Tanzania om hvilken rolle ILD skal spille i det videre arbeidet, sier Norges ambassadør i landet, Jon Lomøy.

Han understreker at Norge ikke bare støtter ILD og myndighetenes formaliseringsarbeid.

– For å få en bredere diskusjon om formaliseringsagendaen, støtter vi det sivile samfunn via Norsk Folkehjelp. Vi har mottatt søknad om videre støtte, og det vil vi nok være positive til. Dette arbeidet er viktig, uavhengig av hvordan det går videre med myndighetenes program, sier Lomøy.

Men diskusjonen om ILDs rolle er ikke noe Tanzanias president Jakaya Kikwete er så opptatt av.

– De Soto-programmet er et stort skritt framover for oss og noe folk er begeistret for. Jeg kjenner ikke til at vi ønsker å reforhandle kontrakten med ILD, men vi er alltid åpne for ideer og innspill til andre måter å gjøre ting på, sier Kikwete til Bistandsaktuelt. ■

KOMMISJONEN

- ■ Høynivå-kommisjonen «Legal Empowerment of the Poor» jobber med formalisering av bruks- og eiendomsrettigheter for fattige. Dagsorden er etter hvert blitt utvidet og inkluderer nå blant annet arbeidsrettigheter
- ■ Legger fram sine resultater i januar 2008
- ■ Norge tok initiativ til kommisjonen, som ledes av USAs tidligere utenriksminister Madeleine Albright og den peruanske økonomen Hernando de Soto.
- ■ Budsjettet er anslått til cirka 30 millioner kroner over en to-årsperiode. Norge har bidratt med rundt en tredel, det vil si drøyt ti millioner kroner.

TANZANIA

Irritert over bistandskutt

– Uheldig, sier Tanzanias president Jakaya Kikwete

Danskene syntes korrupsjonsarbeidet gikk for tregt, mens svenskene reagerte på dårlig håndtering av fjorårets strømkrise. Dermed kuttet de i bistanden til Tanzania. Det mener president Kikwete er litt i overkant formanende.

Tanzanias president **Jakaya Kikwete** er sterkt kritisk til Sveriges og Danmarks «formanende» linje i bistandssamarbeidet. FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/JOHN THYS

■ SYNNØVE ASPELUND

– Vi er ikke en gjeng tullinger, det er alltid en årsak til at vi handler som vi gjør, sier president Jakaya Kikwete i dette intervjuet med Bistandsaktuelt. Vi snakket med ham da han besøkte Norge i slutten av februar.

Til tross for gode forhold til de nordiske giverne, sier Kikwete at han skulle ønske «våre venner ikke blir for formanende».

Som Bistandsaktuelt skrev i forrige utgave, har Danmark kuttet budsjettstøtten til Tanzania med 20 prosent for 2007. Årsaken var manglende fremdrift i antikorrupsjonsarbeidet. En ny antikorrupsjonslov, som skulle være på plass i løpet av 2006, lar nemlig vente på seg.

– Jeg ble overrasket over Danmarks kutt, og jeg mener det var en uheldig beslutning. Vi *har* demonstrert vilje til å bekjempe korrupsjonen, det var faktisk noe av det første jeg tok tak i da jeg ble president for et år siden, sier Kikwete.

Trenger oppmuntring. Den nye loven er nå til høring i nasjonalforsamlingen, og Kikwete synes det er litt merkelig at Danmark ikke aksepterer at Tanzania bruker litt lenger tid enn planlagt på å utarbeide en så viktig lov.

– Det vi trenger er oppmuntring og støtte. Vi er opptatt av å styrke lovverket, og jeg tror denne nye loven er et viktig framskritt. Dessuten må vi bruke tid på å trene opp folk til å jobbe med anti-korrupsjon og finne gode verktøy for dette arbeidet, sier presidenten.

Han legger til at det selvfølgelig er danskene selv som bestemmer over sin egen bistand, og at Tanzania vil klare seg greit til tross for kuttet i den danske budsjettstøtten.

«Söta bror» misfornøyd. Også svenskene har vist misnøye overfor Tanzania. Da tørken slo til i fjor, gikk det utover vannkraft-anleggene og dermed den elektriske strømforsyningen. Regjeringen innførte rasjonering av strømmen, i så stor grad at det gikk kraftig utover industrien. Den økonomiske veksten sies å ha blitt redusert med én prosent på grunn av rasjoneringspolitikken. Kikwete måtte tåle kritikk for ikke å ta tak i de virkelige årsakene til at problemene oppsto – og at feil tiltak ble satt i verk. Svenske hadde planlagt å utbetale 400 millioner kroner i budsjettstøtte til Tanzania for 2007/2008, men reduserte den til 350 millioner kroner på grunn av den dårlige håndteringen av strømkrisen.

> **Vi er ikke en gjeng tullinger, det er alltid en årsak til at vi handler som vi gjør.**
>
> **Jakaya Kikwete**, Tanzanias president.

Ytringsfrihet under press. Tanzania har også møtt kritikk for at landet gir for lite spillerom for frivillige organisasjoner. Dessuten mener flere kritikere at Tanzanias myndigheter knebler den frie presse. Regjeringens forslag til en ny medielov har skapt stor debatt. Men president Kikwete mener det er regjeringens ansvar å ikke tillate hva som helst:

– Vi kan ikke sitte stille å se på aktiviteter og utspill som ødelegger nasjonen vår, sier han.

– I Tanzania har vi for eksempel forbud mot å snakke nedsettende om religioner – hvis noen sier at kristendommen er en dårlig religion, kan vi arrestere vedkommende.

Han synes enkelte medier og organisasjoner går for langt, og at det av og til må tas grep for at landet ikke skal ødelegges av dårlige holdninger.

Åpen linje til folket. Men til tross for kritikk, er president Kikwete en populær president i det brede lag av befolkningen. Han sies å være mer tilgjengelig og ha en mer åpen dialog med folk flest enn sine forgjengere.

– Jeg tror på kommunikasjon. Jeg reiser mye i landet og liker å møte folk.

Han har sågar en egen mobiltelefon som «mannen i gata» kan kontakte han på.

– Folk sender sms-er om alt mulig. Da vi lanserte mikrofinanslån, kom det for eksempel meldinger om at «de pengene er for vanskelige å få tak i», humrer presidenten, og ramser opp andre som har tatt kontakt, som fiskere ved Victoriasjøen og lastebilsjåfører som har kjørt seg fast.

– Jeg svarer på så mange av henvendelsene jeg kan.

Men Kikwete er en opptatt mann, som også reiser mye til utlandet. Enkelte synes han bruker for mye tid utenlands, mens andre mener det må til, fordi landet har ambisjoner om å spille en rolle internasjonalt. Den noe overraskende utnevnelsen av Tanzanias utenriksminister Asha-Rose Migiro til visegeneralsekretær i FN, er kanskje et konkret utslag av en slik ambisjon.

Bistandsavhengighet. Med en økonomisk vekst på seks-sju prosent er det fattige og bistandsavhengige Tanzania på opptur.

– Betyr den økonomiske veksten at landet er i ferd med å gjøre seg mer uavhengig av bistand?

– Nei, ikke ennå. Den gode veksten har ikke vart så lenge, og vi har fortsatt et for lavt utviklingsnivå. Vi har store utfordringer, for eksempel innen infrastruktur og vannforsyning, som er for store og kostbare for vårt lille budsjett, sier Kikwete.

– Når vi kommer opp i en vekst på ti prosent over en ti-årsperiode, vil vi være i stand til å finansiere mer av egne utviklingsbehov.

– Hvilke problemer innebærer det å være så avhengig av penger utenfra?

– Jeg ser ikke problemer, men fordeler. Bistanden har for eksempel bidratt til at vi nå har klart å gi 96 prosent av barna våre grunnskoleutdanning. Vi har bygget mange skoler bare det siste året og vi utdanner flere lærere.

Vil ha investeringer. Kikwete mener giverne er blitt mye bedre på koordinering de siste årene. Og han er veldig glad for reformene i FN, som blant annet har som mål å bare ha ett FN-kontor i hvert mottakerland.

Men presidenten har også en annen kjepphest – investeringer. Han ønsker at fokuset framover dreies fra bistand og over på investeringer og handel.

– Dette er faktisk en viktig grunn til at jeg reiser til land som Norge. Vi ønsker utenlandske investorer til landet vårt. Det tror jeg er en god måte å bli mer uavhengig av bistanden, slik sørøst-asiatiske land har klart.

– Og hva kan Tanzania tilby norske investorer?

– Mye! Innen jordbruk, turisme, gruvedrift/mineraler, fiske… Vi har politisk stabilitet og jobber nå aktivt for å få et enda mer attraktivt investeringsklima. Jeg håper nordmenn vil få øynene opp for denne siden av Tanzania. ■

TANZANIA

- ■ Republikken Tanzania ble uavhenigig i 1961.
- ■ Sentralt norsk bistandsland fra 1966.
- ■ Det landet som gjennom årene har fått mest bilateral bistand fra Norge. Mottok mellom 450 og 500 millioner kroner i norsk bistand i 2006.
- ■ Hovedområder for den norske bistanden er godt styresett, utdanning, hiv/aids og landsbygdutvikling.
- ■ Jakaya Kikwete fra partiet Chama Cha Mapinduzi (CCM) tok over som president i desember 2005.

Jens lover penger til Tanzanias fødende og nyfødte

■ SYNNØVE ASPELUND

Norge skal bidra med 200 millioner kroner over en fem-årsperiode til kampen mot barne- og mødredødelighet i Tanzania. Avtalen om støtten ble inngått da president Jakaya Kikwete besøkte Norge og statsminister Jens Stoltenberg 27. februar. Pengene skal først og fremst gå til å bedre helsetilbudet for fødende og nyfødte.

– Tanzania er et av de få landene som kan nå FNs tusenårsmål fire, nemlig å redusere barnedødeligheten med to tredeler innen 2015. Slik er landet en inspirasjon for alle landene som kjemper for å redde barn, sier Stoltenberg i en pressemelding.

Barnedødeligheten er kraftig redusert i Tanzania de siste årene, men fremgangen har vært liten når det gjelder dødelighet hos mor og barn *ved fødsel*. Antall kvinner som dør i barsel er nesten på samme nivå i dag som i 1990. ■

UGANDA

Ut av fattigdommen på fem år?

KAMPALA (b-a): For et år siden var Ruhiira en av det sørlige Ugandas fattigste landsbyer. Nå er den valgt ut som én av tolv tusenårslandsbyer i Afrika, og kan være på vei ut av fattigdommen.

■ I UGANDA: RAGNHILD BAKKE

– Se på maisplantene våre!

Noen bønder peker stolt på de tilsynelatende endeløse radene med velskapte maisplanter. Plantene er dobbelt så høye som de var forrige innhøsting. Med organisering i samvirker, samt bedret kvalitet, har bøndene i Ruhiira nå forhandlet fram bedre pris for varene med grossistene i hovedstaden Kampala.

Utarmet jord. Flere timer fra Kampala og 1800 meter over havet ligger landsbyen Ruhiira. Bebyggelsen er sped allerede der underlaget skifter fra asfalt til grus like utenfor Mbarara by, sørvest i Uganda. Etter ytterligere én time med minibuss utenfor allfarvei begynner de humpete veiene å slynge seg oppover grønne fjellsider før man når sentrum av Ruhiira. I landsbyen bor det drøyt 5000 innbyggere, hvorav 90 prosent driver med landbruk. Halvparten av innbyggerne tjener mindre enn én dollar per dag.

I likhet med Afrikas elleve andre tusenårslandsbyer er Ruhiira en landsby der sult har vært et vedvarende problem, ofte ledsaget av sykdommer, liten tilgang til medisinsk hjelp og dårlig infrastruktur. 80 prosent av Ruhiira består av dyrkbar mark, men jorda har blitt utarmet på grunn av ensidig bruk. Derfor er utdeling av bedre såkorn og gjødsel, samt frø til småplanting mellom matokeplantene, for å bedre jordsmonnet, noe av det som er gjort siden Ruhiira fikk status som tusenårslandsby i mars i fjor.

Alt henger sammen. Konseptet Tusenårslandsby er utviklet av forskere fra The Earth Institute på Columbia University og FNs Tusenårsmålprosjekt. Tanken er at alt henger sammen, at man ikke kan gjøre forbedringer på ett område uten også å gjøre det på et annet. Målet er at Ruhiira skal nå FNs åtte tusenårsmål innen fem år. Middelet for å nå målet er å sette i gang mange tiltak på én gang.

Den amerikanske økonomiprofessoren Jeffrey Sachs er hovedhjernen bak prosjektet. Han besøkte Ruhiira i januar, og sa til den ugandiske avisen Daily Monitor at utviklingen han så i landsbyen siden prosjektet startet, beviser at situasjonen kan bedres drastisk i løpet av få år.

Tusenårsdistrikter. Dr. Johnson Nkuuhe fra UNDP er koordinator for Ugandas Tusenårslandsbyprosjekt og rapporterer direkte til Sachs.

– Dette er en radikal måte å drive utviklingsarbeid på. Utvikling ellers er for sektororientert og utilstrekkelig, hevder han. Og Dr. Johnson har et vidt perspektiv.

– Målet er at tusenårslandsbyene på sikt skal utvides til tusenårsdistrikter.

– Hvorfor tror du på dette bistandskonseptet?

– Jeg tror på Jeffrey Sachs. Men for å nå målene vi har satt, trenger man sterke lokale myndigheter. Har du ikke et sterkt lokalsamfunn, vil vi bare berøre overflaten. Folk i Ruhiira er fattige fordi de er isolerte fra både kunnskap og markeder der de kan selge råvarene sine. Vi sørger for å gi dem tilgang til blant annet dette.

Penger til sprit. Landsbykvinnen «Frances» (46), som vil være anonym, er kona til sjefen for ett av de nye handelssamvirkene i Ruhiira. Sammen med mannen har hun sju barn som ofte hjelper moren sin på åkeren. Mannen hjelper ikke til. «Frances» har markedsføringsansvar i samvirket og har vært med på å forhandle fram en langt bedre pris med grossistene. Likevel er hun usikker på om hun vil se mye til de pengene.

– Når jeg får matokepengene, gir jeg dem til mannen min. Jeg og den andre kona hans får penger til mat, mens han tar resten til sprit, forteller hun.

«Frances» har aldri hørt om Jeffrey Sachs, men kjenner godt til resultatene av prosjektet hans.

– Jeg er glad i hele mitt hjerte. Jeg håper jeg får se alle de sju barna mine flytte til Kampala og bli professorer. Jeg ønsker å bli rik og lykkelig og komme meg bort fra dette miserable livet. Da ville jeg hatt land, min egen matokeplantasje, kyr og nok mat til å bli mett, sier hun, før hun ettertenksomt legger til:

– Men jeg tror det er mer realistisk at jeg kjøper meg en egen geit.

Bedret helsetilbud. 40 prosent av bistanden skal gå til helserelaterte tiltak. Kompetent helsepersonell og medisinsk utstyr har ført til større tiltro til helsestasjonene og bedre besøk.

– Før var det to innom hvert helsesenter i løpet av en dag, nå er det 60, forteller David Siriri, forskningskoordinator i Ruhiira. Men fortsatt er det mye å gå på.

– Bare 5 prosent av fødslene skjer på helsestasjonene, sier Siriri.

Både barne- og mødredødeligheten i Uganda er høy og landet er ikke i rute for å nå tusenårsmålene som sier at barnedødelighet skal reduseres med to tredjedeler og mødredødelighet med tre fjerdedeler. Ifølge Dr. Johnson Nkuuhe er det små sjanser for at Uganda vil greie å nå disse to målene før 2015. Men i Ruhiira har de troen på å nå målet.

Emmanuel Atuhairwe er nyansatt doktor på Ruhiira Health Center II, en av seks helsestasjoner i Ruhiira.

– Vi har planer om å innføre en ordning som gjør at kvinner skal besøke helsestasjonen oftere, sier Atuhairwe. En av planene er at folk som besøker stasjonen skal få en kupong hver gang de tar en sjekk.

– Når man har fem kuponger, vil man kunne man bytte dem inn i en premie, forklarer han entusiastisk. En annen idé er at alle som velger å føde barnet sitt på helsestasjonen skal få en liten gave, som et såpestykke eller klær.

Foran helsestasjonen sitter det nesten tretti kvinner og barn som venter på å få komme inn til doktoren. Blant dem ligger små hauger med byggestein.

– Familier bidrar frivillig med materialer til et større og bedre senter her, sier landsbydoktoren. Sammen skal landsbyen reise et nybygg, en helsestasjon med større kapasitet.

Skolematordning. Siden Ruhiira ble en tusenårslandsby har elevene fått to skolemåltider gratis per dag. Noe av dette finansieres ved at bøndene gir litt av avlingene til skolene.

Abwine Miriam er engelsklærer på Omwicwamba barneskole. Hun forteller at oppmøtet på skolen har økt, og at elevene er mer konsentrerte etter at skolematordninga ble satt i gang.

Vi besøker skolene ved lunsjtid. Kopp etter kopp fylles med en tynn grøt av maismel og soya, og taknemlige barn sitter i klynger under akasietreet mens de nipper til den tynne grøten.

– Energi! Roper noen elever i kor på spørsmålet om hva som er så bra med skolematordningen.

I 5. klasse på naboskolen, Nyakamuri barneskole, går Vincent Mugenyi (12).

– Før kom jeg alltid på skolen uten frokost. Klokka 10 klarte jeg ikke å konsentrere meg mer. Første gang jeg fikk mat på skolen husker jeg godt, det var i september. Karakterene mine er blitt mye bedre siden den gang, og jeg tenker ikke på å være sulten lenger.

Vincent sier han vil bli lærer når han blir stor, han liker godt å diskutere foran klassen. Dessuten vet han godt at han bor i en tusenårslandsby.

– Det jeg vet er at vi nå har blitt valgt ut til å få hjelp. Vi får frø hjemme og mat her på skolen. ■

TUSENÅRSLANDSBYEN

■ Tusenårslandsbyene er en modell for å bekjempe fattigdom raskt og effektivt på landsbynivå. Innen fem år skal tusenårsmålene være nådd, innen 15 skal landsbyen være uavhengig av bistand.

■ For 110 dollar årlig skal en innbygger i landsbyen blant annet motta støtte til jordbruksforbedringer, skolemat, tilgang til helsestasjon med medisiner, opplæring i lokaldemokrati og markedsføring av avlinger samt arbeid for likestilling.

■ Av 110 dollar kommer 50 fra bistandsgivere, 30 fra lokale og nasjonale myndigheter, 20 fra ulike organisasjoner og næringsliv og 10 fra innbyggerne i landsbyen.

Kilde: unmillenniumproject.org

> **Første gang jeg fikk mat på skolen husker jeg godt, det var i september. Karakterene mine er blitt mye bedre siden.**
>
> **Vincent Mugenyi** (12).

Det er ikke så lett å finne brensel i Ruhiira, men treplantingsprosjekter er satt i gang. FOTO: KRISTINA HØYER

På signal springer barna på Omwicwamba barneskole for å stille seg i matkø. FOTO: RAGNHILD BAKKE

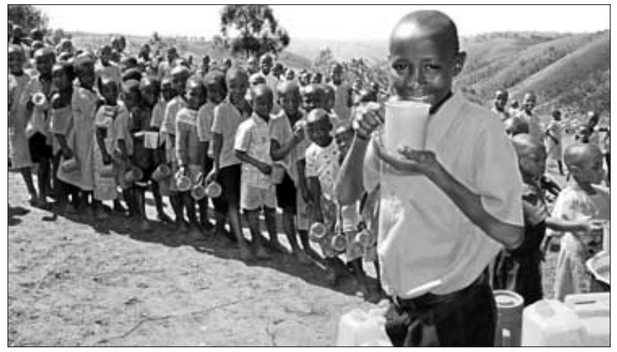

Vincent Mugenyi (12) har fått utdelt ett av dagens to gratis skolemåltider. Måltidene består av en grøt basert på soya og maismel. FOTO: KRISTINA HØYER

– Mulig, men ikke realistisk

■ RAGNHILD BAKKE

Mastergradstudent Siri Vasshaug ved UiO kom nylig tilbake fra en feltreise til tusenårslandsbyen Sauri i Kenya og er skeptisk til om lokalbefolkningen kan drive utviklingen videre på egen hånd

Sauri er den eldste av tusenårslandsbyene. Der er prosjektet i sitt tredje år. Dermed er det bare to år igjen til tusenårsmålene skal være nådd.

– Hva tror innbyggerne om å klare seg selv om to år?

– De sier det er mulig, men ikke realistisk. Det er mangel på kunnskap som er problemet. Nå har innbyggerne fått vite at de ikke får utdelt såkorn mer. Det de ikke visste var at de burde spart penger fra avlingene i fjor for å kjøpe nye såkorn. De fleste er analfabeter og har ikke kontroll over egen kunnskap. Så lenge prosjektet sitter på eneretten til hva som er «rett kunnskap», vil man ikke kunne overføre prosjektet til å drives av lokalbefolkningen etter fem år, slik det er tenkt, sier Vasshaug som studerer statsvitenskap.

Dan Banik, førsteamanuensis ved Senter for utvikling og miljø ved UiO, synes Tusenårslandsbyprosjektet er spennende, men legger samtidig vekt på at det foreløpig er få studier som har evaluert tiltakene grundig.

– Er det mulig å løfte en landsby ut fra fattigdom i løpet av bare fem år?

– Ja, absolutt. Med penger og teknologi samt politisk og administrativ vilje er det mulig i løpet av enda kortere tid. Men kun dersom bistanden er basert på deltakelse og at innbyggerne blir ansvarliggjort i prosjektet. ■

> **Skoleresultatene er fabelaktige, uten å endre på annet enn at ungene spiser mat.**

Hege Hertzberg, leder i analyseenheten til utviklingsminister Erik Solheim.

– Er det enkle best?

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Utviklingsministerens analyseenhet mener Jeffrey Sachs har rett i mye, men er skeptisk til om fattigdomsstrategien i tusenårslandsbyene kan fungere i et helt land.

Kritiske røster vil ha det til at tusenårslandsbyene i beste fall blir små øyer av lykke i et hav av elendighet. Analyseenheten til utviklingsminister Erik Solheim lar seg likevel imponere over resultatene så langt, særlig innen utdanning.

– Sachs har rett på mange måter. Skoleresultatene er fabelaktige, uten å endre på annet enn at ungene spiser mat, sier leder i analyseenheten Hege Hertzberg.

Hun mener også dette er en kostnadseffektiv måte å drive støtte til grunnskoleutdanning.

– Det blir jo ekstremt dyrt å forbedre læreplaner og infrastruktur, dersom barna er så sultne at de ikke klarer å følge med.

Ekstrem punktinnsats. Kjendisøkonomen Jeffrey Sachs går med denne satsingen vekk fra helhetstanken med fattigdomsstrategier og budsjettstøtte, og over til ekstrem punktinnsats på avgrensede geografiske områder. Fokuset er på å nå tusenårsmålene innen helse, utdanning og matproduksjon.

– Bistandsnostalgikere lar kanskje tankene gå tilbake til de gamle programmene for rural integrasjon (landsbyutvikling)?

– Ikke en gang disse var så punktkonsentrerte. Jeffrey Sachs vil ha unna det man kan gjøre noe med på kort sikt, så kan man gå løs på store og komplekse saker i neste omgang. Dette står i kontrast til de overordnede fattigdomsstrategiene (PRSP). Disse fokuserer på at man må løse problemene med korrupsjon og dårlig styresett først, så kommer det andre etter hvert, sier Hertzberg.

Varierende effekt. Utviklingsministerens analysesjef sier at man så langt mangler dokumentasjon på hvilken type tilnærming som er best. Hun tror effektene vil variere fra sted til sted, og peker på flere svakheter ved strategien til Sachs.

– Noen parametere er ikke tatt med, særlig knyttet til mangel på utdannet personell. I tusenårslandsbyen Sauri er det godt med helsepersonell. Landsbyen har fått ekstra penger til en lege og flere sykepleiere. Men dette er ikke bærekraftig hvis man skal spre systemet til hele landet. For det finnes ikke nok leger og sykepleiere, sier hun.

Strategien kan også ha miljømessige slagsider. Hertzberg mener at strategien overfokuserer på effektene av kunstgjødsel. Bruk av kunstgjødsel er ikke bare omstridt politisk.

– Det er også store områder der kunstgjødsel ikke er svaret. Det finnes områder som ikke er geografisk klimatisk egnet, uansett hvor mye kunstgjødsel som føres inn. Utfordringen her er å få til gode mekanismer som fører til økt økonomisk aktivitet på andre områder enn i landbruket, sier Hertzberg. ■

DET GLOBALE FONDET

Pengebråk i norskstøttet helsefond

Toppsjef beskyldes for pengesløsing, men støttes av eget styre

Ledelsen i det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria får kraftig kritikk for å bruke fondets penger på dyre leiebiler og flotte middager. Men kritikken avvises av fondets styre og administrasjon.

■ TOR AKSEL BOLLE

Det er fondets egen generalinspektør som lanserer den drepende kritikken i en intern rapport, og skyteskiven er fondets egen leder.

Den britiske professoren i medisin Richard Feachem, har ledet det høyprofilerte helsefondet de siste fem årene. Men det siste halve året har vært preget av intern uro i Det globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose. Fondet, som er et samarbeid mellom private og offentlige aktører, har siden 2002 mottatt over 700 millioner norske bistandskroner.

Richard Feachem, leder av Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria.

Unødig luksus? I august i fjor leverte fondets generalinspektør Ibrahim Zeekeh, som nå er sykmeldt og har sagt opp sin stilling, en intern rapport som tok for seg pengebruken knyttet til en konto i den sveitsiske banken Credit Suisse. Pengene på denne kontoen ble brukt til å betale en del av fondets løpende administrative utgifter. Generalinspektør Zeekeh, som tidligere blant annet har vært sjef for Det internasjonale atombyrået's interne kontrollavdeling, hevdet i sin rapport at toppledelsen i fondet brukte penger fra denne kontoen på unødvendig luksus som kostbare middager og dyre leiebiler.

En liten kar undersøkes før han får en vaksine mot malaria på en helseklinikk i Mosambik. Det globale fondet har bidratt til å mobilisere milliarder av kroner for å bekjempe aids, tuberkulose og malaria. Nå får toppsjefen kritikk for å ha brukt fondets penger på fine middager og dyre biler.

FOTO: JON HRUSA/SCANPIX

Dyre leiebiler. Anklagene er blitt slått opp i den amerikanske avisa Boston Globe, som har fått tak i rapporten. Ifølge avisa skriver generalinspektøren at den manglende kontrollen med toppsjef Richard Feachems pengeforbruk kan svekke givernes tiltro til fondet. Det heter videre at «ledelsen i fondet ikke har maktet å uttrykke og understreke behovet for forsiktig bruk av givernes penger.»

Det listes også opp en rekke konkrete forhold som generalinspektøren mener er kritikkverdige. Blant annet skal Feachem ha brukt opp til 5 800 kroner per dag for å leie bil med sjåfør. Han blir også kritisert for å ha arrangert flere middager der regningen har beløpt seg til titusenvis av kroner.

Sterke reaksjoner. Generalinspektørens rapport vakte sterke reaksjoner i fondets sekretariat som ikke kjente seg igjen i hans virkelighetsbeskrivelse. Rapporten ble presentert for fondets finans- og revisjonskomité som påla sekretariat i fondet å svare på anklagene i rapporten. Først når dette svaret var klart, skulle rapporten legges fram for et samlet styre. En umiddelbar konsekvens av rapporten var imidlertid at sekretariatet bestemte at bruken av flere kredittkort knyttet til kontoen i Credit Suisse skulle opphøre.

> **Manglende kontroll med administrerende direktør Richard Feachems pengeforbruk kan svekke givernes tiltro til fondet.**
>
> Generalinspektør **Ibrahim Zeekeh** i en intern rapport.

Sekretariatets svar på anklagene fra generalinspektøren ble ikke ferdig før tidligere i år og ble diskutert på et styremøte i Genève 9. februar. På det samme møtet ble det også lagt fram en uavhengig vurdering av kvaliteten på generalinspektørens rapport, utført av revisjonsfirmaet Deloitte & Touche. Revisjonsfirmaet vurderte arbeidsprosedyre og struktur, men ikke faktainnholdet i generalsekretærens rapport, men konkluderte allikevel med at rapporten ikke var utført på en profesjonell måte.

Inndro kredittkort. Styret besluttet imidlertid, på tross av denne kritikken av generalinspektørens rapport, å følge Zeekehs anbefalinger om strengere kontroll med bruken av kontoen i Credit Suisse. Styret ba sekretariatet å kansellere all bruk av kredittkortene knyttet til kontoen med umiddelbar virkning.

På styremøtet ble det også vedtatt detaljerte instruksjoner om hva pengene på kontoen skal brukes til, og styret vedtok at summen på kontoen skal holdes på et minimumsnivå i forhold til å betjene klart definerte administrative utgifter. Videre ber styret om at sjefen for internkontrollen i Verdens helseorganisasjon overtar jobben som generalinspektør i Det globale fondet fram til en ny er på plass. Avdelingen for intern kontroll i WHO blir også bedt om å gjøre en uavhengig vurdering av de delene av Zeekehs rapport som Deloitte & Touche ikke har sett på, samt å vurdere sekretariatets svar på anklagene. Konklusjonen av denne uavhengige vurderingen skal legges fram for styret på de to kommende styremøtene.

Det er også tidligere blitt rettet kritikk mot bruken av fondets konto i Credit Suisse. Etter at tre tidligere ansatte kom med anklager om mangel på skikkelige rutiner rundt inngåelser av kontrakter, gjennomførte Verdens helseorganisasjon en intern gjennomgang i 2005. Det ble konkludert med at det var forhold ved bruken av kontoen som kunne være kritikkverdige. Kritikken ble besvart i en intern rapport fra fondet og styret ansa det ikke som nødvendig å foreta seg noe. ■

DET GLOBALE FONDET FOR BEKJEMPELSE AV AIDS, MALARIA OG TUBERKULOSE (GFATM)

■ Det globale fondet er en finansieringsmekanisme og ikke et organ som skal iverksette bistand. Fondet kanaliserer penger fra offentlige og private givere, basert på avgjørelser som giverne tar i felleskap med mottakere, frivillige organisasjoner og representanter for dem som er rammet av sykdommene.

■ Ved utgangen av 2006 hadde GFATM vedtatt å støtte over 350 programmer i 131 land med til sammen 4,9 milliarder dollar. Norge har, siden fondet ble etablert i 2002, totalt støttet fondet med over én milliard kroner.

■ Richard Feachems ordinære femårstermin som sjef er over i mars og franskmannen Michel Kazatchkine overtar da som sjef.

Aidsmedisin og insektsnett

Det globale fondet ble stiftet i 2002 som en massiv innsats for å bekjempe AIDS, tuberkulose og malaria som hvert år dreper 6 millioner mennesker. Siden den gang har 770.000 mennesker fått AIDS-medisiner, to millioner har fått tuberkulosebehandling og det er delt ut 18 milliarder insektsnett mot malaria. Norge støttet fondet med 271 millioner i 2006, framgår det av en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

5.-6. mars ble det avholdt et givermøte i Oslo for å skape enighet om hvor mye midler som trengs i perioden 2008-2011 for at det globale fondet kan jobbe så effektivt som mulig. ■

DET GLOBALE FONDET

– Feilaktige anklager

Informasjonsansvarlig i Det globale fondet, norske Jon Lidén, avviser bestemt anklagene i generalinspektørens rapport. Han lover heretter mer åpenhet om fondets virksomhet, men styret nekter å gi de interne rapportene til pressen.

■ TOR AKSEL BOLLE

– Vi mener vi kan tilbakevise alle anklagene i rapporten om unødvendig forbruk. Dette har vi detaljert gjort rede for på vår hjemmeside og overfor styret. Deloitte & Touche har jo også fastslått at rapporten ikke holder profesjonell kvalitet. sier Lidén.

– Så det har ikke skjedd noe kritikkverdig overhodet?

– Vi burde ikke brukt 115 dollar på champagne ved en markering i 2003. Resten av anklagene om dyre middager, båtcruiser og dyre biler er feilaktige. Bare i helt spesielle tilfeller har vi gått utover standardsatsene i WHO.

– Men dere benekter ikke at det er blitt brukt i snitt 2000 kroner dagen til leiebil og sjåfør for Feachem?

– Dette gjelder kostnader per dag for de dagene toppsjefen har hatt møter med statsledere og andre beslutningstakere for å sikre fortsatte bidrag til Det globale fondet. Å basere seg på taxi er ikke realistisk når man har en rekke møter og prøver å gjøre dem alle på én dag. Vi har betalt det det koster å leie en vanlig bil med sjåfør. Over tre og et halvt år dreier det seg om rundt 80 000 kroner, langt billigere enn å ha en bil og sjåfør permanent slik mange andre toppledere har.

– Hvorfor er virkelighetsoppfatningen til generalinspektøren og administrasjonen så forskjellig?

– Vi kan bare fastslå at dessverre så holdt ikke rapporten det kvalitetsnivået man kan forvente av arbeidet til en generalinspektør. Det har ført til en del misforståelser og spekulasjoner i forhold til bruken av kontoen og reglene for bruken av den.

– Artikkelen i Boston Globe hevder at Feachem har forhandlet seg fram til en langt høyere lønn, 320 000 dollar (ca to millioner kroner) i året etter skatt, enn det som er vanlig for ledere i denne bransjen?

– Det stemmer ikke. Vi følger FNs lønnssystem, og Richard Feachem er lønnet som en topleder i dette systemet.

– Men han har et ekstra botillegg på over 400 000 kroner i året?

– Det stemmer at han har forhandlet seg fram til et slikt tillegg, men det er en praksis flere andre FN-ansatte ledere følger, og alt dette er godkjent av styret og vi har ingenting å skjule i forhold til det.

– Kan jeg få lese de aktuelle rapportene?

– De er konfidensielle av en rekke grunner, først og fremst av hensyn til de ansatte som blir navngitt.

– Forstår du at det kan virke litt merkelig?

– Jeg ser det, og mener at så mye som mulig skal være offentlig. At rapportene er konfidensielle er en styrebeslutning.

Uklare regler. Sigrun Møgedal er Norges representant i styret i Det globale fondet. Hun kjenner saken godt og var til stede på møtet i Genève hvor det ble besluttet innstramminger i bruken av kontoen i Credit Suisse.

– Jeg vil poengtere at disse innstramningene ble gjort først og fremst for å unngå spekulasjoner og påstander om misbruk av fondets penger. Ikke fordi vi har funnet kritikkverdige forhold.

– Så det har ikke skjedd noe galt, og det er ikke hold i påstandene i generalinspektørens rapport?

– Vi har ikke funnet forhold som tilsier noen form for disiplinære reaksjoner fra styret. Men vi ser at det kan være behov for klarere og tydeligere regler på noen områder. Jeg vil også si at flere forhold dreier seg om skjønn, og man kan kanskje si at det ikke alltid har vært vist like godt skjønn.

– Hvordan da?

– Vel – hvis man for eksempel leier seg en bil med sjåfør, så kan man jo alltids diskutere om det var nødvendig eller ikke. Denne type skjønn er det jeg mener.

– Synes du det er rimelig at lederen for et fond som skal bekjempe helseproblemer blant verdens fattigste, tjener over to millioner kroner i året etter skatt?

– Man kan alltids diskutere nivået på lønninger, men dette dreier seg om en uhyre krevende og ansvarsfull jobb. I mange andre land enn Norge har man også et annet syn på dette med lønn. Når det er sagt, så tror jeg at lederlønnen vil være et spørsmål styret ser ekstra nøye på når det nå skal ansettes en ny sjef for fondet, sier Møgedal. ■

HELSE

Helsepersonellkrisen – en etisk utfordring

Norge og andre vestlige land vil de neste 40 årene ha mer enn fordoblet behovet for helsepersonell.
– Det vil være uetisk å «stjele» helsepersonell fra andre deler av verden, sier Margaret Chan. Hun er ny sjef for Verdens helseorganisasjon (WHO)

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Kinesiske Margaret Chan er nyvalgt leder av WHO. Hun mener den voksende helsepersonellkrisen representerer en etisk utfordring for verdens rike land.

– De rike landene trenger en felles politikk for å møte denne utfordringen. Norge, som verdens rikeste land, vil alltid klare en slik utfordring. Men det vil være uetisk dersom den rike delen av verden skal stjele helsepersonell. Derfor er en nødt til å finne en løsning på denne krisen, sier Chan.

Bedre helsetjenester. I tillegg til mangel på helsepersonell er WHO-direktøren opptatt av hvordan mangel på grunnlegende helsetjenester preger det afrikanske kontinentet.

– 1,2 milliarder mennesker har liten eller ingen adgang til helsetjenester. Dette må vi løse. Vi har en mengde helseinitativ som vektlegger resultater. For å skape resultater er disse tiltakene imidlertid avhengig av at helsetjenestene i landene fungerer. Likevel er det å styrke helsevesenet ikke hovedformålet til disse initiativene. Derfor trenger vi en felles politikk for å oppnå bedre helsetjenester, sier hun.

– Betyr det ar du også er kritisk til regjeringen og Jens Stoltenbergs innsats for barnehelse gjennom GAVI?

– Helsetiltak som GAVI er viktige. Men i en slik satsing er det viktig at også deler av investeringene brukes for å bygge infrastruktur i fattige lands helsevesen.

Arven fra Gro. Chan understreker hvordan helsespørsmål i dag har kommet høyt opp på den politiske dagsordenen – noe hennes besøk i Norge nylig tydelig illustrerte. I løpet av to hektiske februardager hadde Chan møter med fem ministere: statsminister Jens Stoltenberg, utenriksminister Jonas Gahr Støre, utviklingsminister Erik Solheim og helseminister Sylvia Brustad. Chan gir tidligere WHO-direktør Gro Harlem Brundland en del av æren for den økte vektleggingen av helse.

– Aldri har helsespørsmål fått så mye oppmerksomhet eller penger som under hennes regjeringstid. Jeg mener derfor at det er grunn til optimisme, tross mange store utfordringer, sier hun.

WHO-sjefen peker også på hvordan de globale virkningene av helseutfordringer som SARS og fugleinfluensa er med på å sette politisk dagsorden.

– Fra 1990 har vi fått én ny sykdom hvert år, og slik vil det fortsette framover.

> **Den neste influensaen – dersom den kommer – vil være umulig å stoppe.**
>
> **Margaret Chan**, generaldirektør i WHO.

Kyllingmordersken. Som daværende leder for helsedirektoratet i Hong Kong fikk Chan i 2003 direkte føling med epidemier – den gang SARS.

–Jeg måtte da ta avgjørelsen om å drepe 1.4 millioner kyllinger. Da jeg ble spurt om jeg var sikker i min sak, svarte jeg at de epidemiologiske undersøkelsene ga meg grunn til å være 70-80 prosent sikker. Men hva hvis det ikke virker? ble jeg spurt. «Da dreper jeg alle ender og gjess også», svarte jeg. «Og virker ikke det, så får hodet mitt rulle», forteller Chan smilende.

Hun understreker at verden nå trenger et WHO som er sterkt, troverdig og preget av innsyn.

– Og – det må være en kvinne på toppen. Meg.

Epidemienes tidsalder. Til tross for optimismen er Chan bekymret for fugleinfluensaviruset dersom viruset muterer og spres blant mennesker som en vanlig influensa.

– Den neste influensaen – dersom den kommer – vil være umulig å stoppe. Den vil være det verste. Fugleinfluensaviruset H5N1 har eksistert i minst fem år, og det vil ta år bare å få bukt med dette viruset blant dyr. Det eneste vi kan gjøre er å forberede oss. ■

WHO-sjef **Margaret Chan** mener helsepersonellkrisen betyr vanskelig valg også for verdens rike land.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Tvil om effekten av norsk oljebistand i Angola

Organisasjoner advarer Norge mot å støtte og legitimere ettpartistaten

LUANDA (b-a): Styrking av statenes olje- og finansforvaltning og appeller til næringslivets samfunnsansvar. Dette var hovedinnholdet i utviklingsminister Erik Solheims taler under besøkene i Angola og Nigeria nylig. – Naivt. Dette tjener ikke befolkningens interesser, advarer enkeltaktører i det sivile samfunnet i Angola.

Begrenset rafineringskapasitet gjør at bilistene i Angola må kjempe om literne.

■ I ANGOLA:
CHARLOTTE BERREFJORD BERGLØFF (TEKST) OG CHRISTOPHER OLSSØN (FOTO)

OLJE FOR UTVIKLING

– «Olje for utvikling» stikker kjepper i hjulene for demokratiseringsprosessen i Angola. Denne støtten forsterker ubalansen på den politiske arenaen, sier jurist Fernando Macedo i organisasjonen Association for justice, peace and democracy.

Sammen med en rekke andre nasjonale og internasjonale ikke-statlige organisasjoner diskuterte han situasjonen i den krigsherjede nasjonen med den norske delegasjonen som besøkte landet nylig.

Godt styresett fordrer gode vaktbikkjer, og det er disse som trenger bistandshjelp ifølge jurist David Mendes i organisasjonen «Åpne hender».

– For å styrke åpenhet og demokrati, må dere støtte organisasjonene som tør å utfordre regjeringen, sier han.

Tause utlendinger. For å understreke alvoret viste han til en fersk hendelse i hovedstaden Luanda der aktivister forsøkte å holde en demonstrasjon mot korrupsjon utenfor den franske ambassaden. 25 personer ble arrestert og politiet krevde 25.000 dollar i kausjon. «Åpne hender» gir fri retthjelp, men har begrensede økonomiske ressurser, og David Mendes sendte forespørsler til både internasjonale ikke-statlige organisasjoner, næringsliv og ambassader i Angola, der han ba om økonomisk bistand og hjelp til å protestere. Men ingen har svart.

– Hvilket signal gir det til andre som ønsker å jobbe for åpenhet og demokrati i Angola, spør han.

Bekymret. Gunhild Ørstavik i det norske organisasjonsnettverket Forum for utvikling og miljø var til stede under Solheim-delegasjonens møte med de angolanske organisasjonene. Hun har full forståelse for Fernando Macedos og David Mendes kritikk.

– Det er all grunn til å være bekymret. Det er ille å høre at verken selskaper, internasjonale NGOer eller det internasjonale diplomatkorpset i Angola protesterte mot arrestasjonen av menneskerettighetsaktivister, av frykt for represalier fra angolanske myndigheter. De var heller ikke villig til å bidra med midler til kausjon. sier hun.

> **Dere entrer et minefelt. Det er ikke oljen som er det mest kompliserte her, men korrupsjonen som gjennomsyrer landet.**
>
> **Vegard Bye**, leder for FNs menneskerettighetskontor i Angola.

Vaktbikkjer. Ørstavik etterlyser nå verktøyene og funksjonene som skal legges til grunn for et videre «Olje for utvikling»-samarbeid med Nigeria og Angola.

– Hvem skal overvåke at de norske selskapene holder de høyeste standarder innenfor etikk og miljø, og hvem skal overvåke at selskapene avholder seg fra korrupsjon dersom vaktbikkjene kastes i fengsel? Er det selskapene selv? Noen av oss husker fortsatt Statoils korrupsjonsskandale i Iran selv om det er hele tre år siden, sier hun.

Angola står snart for halvparten av Statoils internasjonale produksjon, opplyste Statoils konsernsjef Helge Lund 12. februar i år. Under diverse tilstelninger med Statoil i Angola og Nigeria fridde Erik Solheim gjentatte ganger til næringslivets egenansvar. Naivt, mener Gunhild Ørstavik etter å ha fått presentert de fem største norske selskapenes strategier for bedriftenes samfunnsansvar.

– Ingen av dem nevnte miljø med et ord, og konkretiseringen av tiltak skilte seg ikke ut fra den type veldedighet selskaper alltid har drevet med. Det synes som om det er stor avstand mellom hovedkontorenes CSR-publikasjoner (Strategi for bedrifters samfunnsansvar, red.anm.) og praktisk gjennomføring på landnivå, sier hun.

«Selskapets eget ansvar.» Forum for utvikling og miljø mener at Global Compact og OECDs retningslinjer, som Solheim viser til, er vage intensjoner som ikke holder i denne sammenhengen. De mener at staten må regulere dette ved å gi selskapene bedre styringsverktøy for å sikre gode og like miljømessige og sosiale standarder. England har innført et slikt verktøy gjennom The Company's Act, som innebærer obligatorisk rapportering av sosiale og miljømessige konsekvenser, samt at selskapene eventuelt kan stilles til juridisk ansvar hjemme i Storbritannia.

Prosjektleder i olje for utvikling, Leiv Lunde, kan ikke se at dette skal være statens oppgave i Norge.

– Det er selskapets eget ansvar å forholde seg til Erik Solheims forventninger. Informasjon om hva selskapene faktisk gjør er tilgjengelig. Forøvrig er det media og sivilt samfunn sitt ansvar å være vaktbikkje og bidra til å få frem spørsmål om de gjør den jobben som de er forventet å gjøre.

At vaktbikkjene kastes i fengsel, og det sivile samfunnets rettigheter er sterkt utfordret i Angola, er prosjektlederen rask til å frabe seg ansvaret for.

– Ytringsfrihet er en viktig utfordring i Angola, men dette spenner mye videre enn olje for utvikling programmet.

Utsettes for fare? – Å snakke fritt er en farlig sport i Angola. Ved å eksponere disse menneskene utsetter dere dem for stor fare, og det må dere være bevisst. Dere entrer et minefelt. Det er ikke oljen som er det mest kompliserte her, men korrupsjonen som gjennomsyrer landet på alle nivåer, sier nordmannen Vegard Bye som er leder av FNs menneskerettighetskontor i Angola.

Fernando Macedo i Association for justice, peace and democracy har liten forståelse for utviklingsministerens prioriteringer gjennom «Olje for utvikling».

– I dette landet er det folk med Bachelorgrader som ikke engang kan lese. De har kjøpt seg en tittel. Dere må huske at etter at portugiserne forlot Angola ved frigjøringen i 1975 ble politikerne i landet også en business-elite, og de styrer landet deretter, sier han.

Ikke klokkeklart. Avisen Financial Times kritiserte i fjor Norges «Olje for utvikling»-satsing for å bruke bistandsmidler for å fremme norske oljeinteresser. Gunhild Ørstavik mener det nå er viktig at norske myndigheter sørger for å gå opp grensene mellom norske næringsinteresser og utviklingsbistand som har menneskerettigheter og godt styresett som mål.

– Den grensen kan aldri bli klokkeklar. «Olje for Utvikling» sin oppgave er å styrke myndighetsaktører og sivilt samfunn i de landene vi gir bistand til. Norske selskaper bidrar på sin måte, men først og fremst som selskaper og uten noen direkte kobling til norske myndigheter. Det som vi støtter har en helt klar utviklingspolitisk målsetting, sier Leiv Lunde.

Roser Solheim. Generalsekretær i Transparency International Jan Borgen roser Solheim for at han under møtene på reisen fremførte et tydelig budskap. Samtidig frykter han for at «Olje for utvikling» kan bli misbrukt av MPLA til å legitimere regimet i Angola.

– Det ligger en risiko her. Oljeøkonomien i Angola bygger opp under en autoritær ettpartistat som gir privilegier til den politiske og økonomiske eliten. Jeg håper at dette ikke blir til «Utvikling for olje og MPLA».

At «Olje for utvikling» skal kunne forsterke en eventuell politisk ubalanse i Angola stiller Leiv Lunde seg fullstendig avvisende til.

– Dette blir helt feil perspektiv. Vi bidrar med det lille vi kan til å styrke de positive sidene ved nåværende regjeringspolitikk og bygge kapasitet for å forvalte ressursene på en god måte. Vi kan velge å forlate Angola, men jeg tolker ikke NGOene dit hen at det er det de vil heller. ■

EITI

■ Extractive Industries Transparency Initiative ble lansert i 2002 – med Storbritannias statsminister Tony Blair som frontfigur.

■ Målet for kampanjen er å få til økt åpenhet i olje- og gruveindustrien i utviklingsland.

■ EITI støttes av en lang rekke land, oljeselskaper, industrisammenslutninger, investorer, samt multinasjonale og ikke-statlige organisasjoner.

■ 22 land har så langt forpliktet seg til noen grunnleggende EITI-kriterier og i ulik grad satt i gang tiltak for åpenhet rundt pengestrømmene i oljesektoren.

■ Olje- og gruveindustrien, som er svært sentral i mer enn 50 utviklingsland, er spesielt utsatt for korrupsjon.

OLJE FOR UTVIKLING

2. september 2005: «Olje for utvikling»-programmet lanseres av daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og olje- og energiminister Thorhild Widvey.

■ Planen er å bruke 50 millioner kroner ekstra i oljebistand hvert år i fem år fra 2006.

■ Norske oljeerfaringer og fagmiljøer brukes for å bistå land i Sør med forvaltning av oljeressurser.

■ Fokus på godt styresett, antikorrupsjon og miljø.

■ Samarbeid mellom Norad, Utenriksdepartementet, Olje- og Energidepartementet, Miljødepartementet og Finansdepartementet.

I månedskiftet januar-februar ledet utviklingsminister **Erik Solheim** en norsk delegasjon til Nigeria og Angola.

Ordforklaring:
NGO – Ikke-statlig organisasjon

NORGE TJENER GODT PÅ ANGOLAS OLJERIKDOM

■ Med en produksjon på 1,4 millioner fat olje om dagen er Angola den nest største oljeprodusenten i Afrika sør for Sahara, kun overgått av Nigeria.

■ Etter frigjøringen fra Portugal i 1975 fulgte en 27 år lang blodig borgerkrig frem til 2002, som la landets infrastruktur i ruiner.

■ Oljen utgjør nå 94 prosent av landets eksport og 70 prosent av BNP.

■ Med en av verdens raskest voksende økonomier fortsetter Angola å være et av de fattigste land i verden.

■ Norske selskaper og den norske stat tjener derimot godt på Angolas olje. Den norske stat er aksjeeier i både Statoil og Hydro som begge opererer i offshoresektoren i Angola.

Britisk advokat arrestert i Angola

■ SYNNØVE ASPELUND

OLJE FOR UTVIKLING

Søndag 18. februar ble den britiske advokaten og antikorrupsjons-aktivisten Sarah Wykes arrestert av angolansk politi, anklaget for spionasje.

Wykes, som jobber for organisasjonen Global Witness, var da i den oljerike Cabinda-enklaven for å møte lokale representanter for det sivile samfunnet. Etter tre dager i fengsel ble hun sluppet fri mot en kausjon på 2000 amerikanske dollar. Men forlate landet får hun ikke. Først skal det reises sak mot henne, noe som ifølge Global Witness kan ta flere år. Ingen formell anklage er foreløpig kommet, men hun har fått muntlig beskjed om at hun skal ha brutt artikkel 26 i angolansk lov, som dreier seg om trusler mot landets sikkerhet.

Bekymringsfullt. Koordinatoren i «Publish What You Pay Norge», Mona Thowsen, kjenner Wykes gjennom anti-korrupsjonsarbeidet og hadde kontakt med henne rett før hun ble arrestert.

– Det er svært bekymringsfullt at myndighetene går til det skrittet å fengsle en internasjonal representant for Global Witness. Det sier en del om hvordan situasjonen er for sivilsamfunnet i Angola, og hvor farlig det er for dem som utfordrer myndighetene på åpenhet om pengestrømmene i oljesektoren, sier Thowsen.

Sarah Wykes, antikorrupsjons-aktivist

Jobber med sikkerheten. Et av samtaletemaene mellom Sarah Wykes og Mona Thowsen har nettopp gått på sikkerheten til sivilsamfunnet.

– Vi jobber med en strategi for hvordan vi best kan sikre sivilsamfunnet beskyttelse og legitimitet i et utvalg ressursrike, fattige land. Enkelte land, som Angola, Kongo-Brazzaville, og Mauretania har spesielt behov for slik støtte, sier Mona Thowsen.

Hun trekker fram medieoppmerksomhet og vissheten om at det er et globalt nettverk i ryggen når noe skjer, som viktig for anti-korrupsjonsaktivister i utsatte land. ■

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

1. Hvem er dette?
2. Hva er de to offisielle språkene i Botswana?
3. Hvor finnes snøleoparden?
4. Hva slags valuta bruker man i Ekvatorial-Guinea?
5. Hvilket er det største landet i Sør-Amerika?
6. I hvilket hav ligger Seychellene?
7. Hvilket land ble Che Guevara drept?
8. Hvilket land fikk i 1960 verdens første kvinnelige statsminister, Sirimavo Bandaranaike?
9. Hvilket afrikansk land feirer i disse dager 50-årsjubileum for sin uavhengighet?
10. Hvor mange militærkupp har funnet sted i Bolivia siden frigjøringen fra Spania i 1825?
11. Hva står EITI for?
12. Hvilket er det eneste landet i Sør-Amerika som er medlem av OPEC?
13. Filmen «The last king of Scotland» handler om hvilken diktator?
14. Hva kalles en ødeleggende flodbølge som oppstår på grunn av jordskjelv?

15. I hvilken indisk delstat ligger millionbyen Ahmadabad?
16. Hva kalles Egypts sterkeste opposisjonsbevegelse?
17. Hva heter det minste landet på det afrikanske fastlandet?
18. Hva heter hovedstaden i Tsjad?
19. Vokser mango på bakken?
20. Hva kalles mat som er tilberedt etter muslimske matregler?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay** og **Gunnar Zachrisen**

FEM EKSPERTNØTTER:

1. Hvem er Faure Essozimma Gnassingbe?
2. Hva er mate eller Terbamate?
3. I hvilket land har fredsmekleren Ibrahim Badamosi Babangida tidligere vært president?
4. Hva er en gelada?
5. Hva heter Tysklands utviklingsminister?

SVAR:

1. President i Togo.
2. Søramerikansk urte-te.
3. Nigeria.
4. En ape (bavian).
5. Heidemarie Wieczorek-Zeul.

Alt rett: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

6. Det indiske hav.
7. Bolivia.
8. Sri Lanka.
9. Ghana (6. mars 1957).
10. 188.
11. Extractive Industries Transparency Initiative.
12. Venezuela.
13. Idi Amin.
14. Tsunami.
15. Gujarat.
16. Det muslimske borskap
17. Gambia.
18. N'Djamena.
19. Nei, det er en frukt som vokser på trær.
20. Halal.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Chelseas lovende sjøfenesskudd John Obi Mikel fra Nigeria.
2. Engelsk og setswana.
3. I fjellene i Sentral-Asia.
4. CFA-franc.
5. Brasil.

Knalltøffe arbeidsforhold i Zambias gruveindustri

Kinesere skaper arbeid, men også elendighet

KITWE (b-a): Arbeideren John Kanyanta er en av mange som nyter godt av jobbene som kinesiske investorer har skapt i den lille gruvebyen Chambishi i Zambia. Men han hater arbeidsforholdene som kineserne tilbyr.

Med Kinas ambassadør **Li Baodong** som tilskuer foretar Zambias president **Levy Mwanawasa** den offisielle åpning av lut- og syreanlegget ved Sino Metals i september 2006. Anlegget har kapasitet til å produsere 8000 tonn kobber per år.

ALLE FOTO: OLIVER SAMPULE

Arbeidsforholdene er tøffe for zambiske ansatte i kinesiske selskaper.

KINA I AFRIKA

■ I ZAMBIA: BENEDICT TEMBO

Det var tøffe tider i Chambishi da det statlige gruveselskapet Zambia Consolidated Copper Mines (ZCCM) stengte dørene for noen år tilbake.

Gruvedriften var på dødsleiet, men optimistene håpet at en ny investor skulle komme og skape nytt liv i lokalsamfunnet.

Gruvearbeiderne sørget over sin skjebne, mens myndighetene lot det skure. Chambishi ble så godt som lagt ned. Tusenvis av arbeidere mistet jobbene. Kun en minimumsbemanning på 110 arbeidere var igjen for å ta seg av det helt nødvendige i det statlige gruveselskapet.

Men så skjedde mirakelet. Kinesiske Nonferrous Metal Mining Group – Africa (NFCA) kjøpte opp gruven i juni i 1998. Lokalbefolkningen tok entusiastisk imot beskjeden om at det kinesiskeide selskapet ville investere 132 millioner amerikanske dollar (om lag 810 millioner norske kroner) i å restaurere gruveanlegget.

Nye jobber. Mange av gruvebyen Chambishis innbyggere sier de ville vært uten arbeid hadde det ikke vært for kinesiske NFCA. De 110 arbeiderne som var der da kineserne kom inn i 1998, er blitt til 2284 arbeidere i dag – en tjuedobling av arbeidsstyrken.

– Selskapet gir lokalbefolkningen nye muligheter gjennom arbeid, sier Frank Tembo, viseformann ved Sino-Metals, et datterselskap av det kinesiskeide selskapet.

Har råd til skolegang. John Kanyanta er leder av den lokale avdelingen av fagforeningen National Union of Miners and Allied Workers (NUMAW). Han er enig med Tembo, og bekrefter at de kinesiske investeringene i Chambishi utgjør en enorm forskjell i livskvalitet for lokalbefolkningen.

– Kineserne har skapt jobber, og det er ikke lenger arbeidsledighet i Chambishi. Selv har jeg fått muligheten til både å gi barna mine skolegang og å kjøpe en sekk maismel hver måned, sier Kanyanta.

Elendige arbeidsforhold. Selv om Kanyanta er glad for å være i arbeid ved Sino-Metals, er han likevel kritisk til kineserne. Fagforeningslederen forteller at arbeiderne jobber under forferdelige forhold, og lønningene er tilsvarende ille.

– Grunnlønnen i Sino-Metals er 300.000 kwacha (om lag 440 kroner), mens boligtillegget er på 90.000 (om lag 130 kroner). Dette er ingenting, med tanke på den vanskelige økonomiske situasjonen, mener Kanyanta.

Mens den best betalte arbeideren i Sino-Metals tjener 1,5 millioner kwacha (om lag 2200 kroner), er topplønnen i søsterselskapet Sino-Acid bare 300.000. Arbeidskontraktene ved de kinesiskeide selskapene og deres datterselskaper går fra tre måneder til ett år.

Lave lønninger har også ført til at de fleste gruvearbeiderne i Chambishi ikke har råd til å sende barna på gode skoler, og må ta til takke med myndighetenes skoletilbud.

– Gruvedrift er bærebjelken i økonomien. Jeg burde kjøpe kjøtt oftere, men lønningene er for lave, klager Kanyanta.

Få goder. Kanyanta forteller at den nærmest ubetydelige bostøtten som selskapet yter til de ansatte gjør at de fleste arbeiderne ved Sino-Metals bor i slummen i utkanten av Chambishi. Her er månedsleien for et brukbart krypinn på 450.000 kwacha (om lag 660 kroner). Han forteller om nedbrutte arbeidere i dårlige boliger, som drømmer seg tilbake til «de gode 70- og 80-årene».

Kanyanta påpeker at mens arbeidere tidligere fikk maismel i tillegg til lønnen, er det nå slutt på denne praksisen ved Sino-Metals. Her er bostøtten på 90.000 kwacha eneste ekstragode.

Fagforeningslederen er selv blant de arbeiderne som blir utsatt for gass og syre fra kobber. Av helsemessige årsaker mener han at arbeiderne burde ha rett til en kartong melk daglig – noe kineserne sjelden gir. Ved andre gruver får arbeiderne også andre tillegg dersom de utsettes for svovelsyre og gasser. Ved den kinesiske gruven er dette ikke tilfellet.

– Det er også slik at vi skal ha rett til såpe, vaskepulver, parafin, sukker og kakao, men alle disse tingene mangler, sier Kanyanta.

Indere betaler bedre. Mens Kanyantas grunnlønn er 300.000 kwacha, tjener en tilsvarende arbeider 900.000 i Konkola Copper Mines, eid av indiske Vedanta.

Ifølge Kanyanta jobber arbeiderne på Sino-Metals lange dager og mye overtid for å tjene litt ekstra utover de lave lønningene.

– Vanligvis jobber vi fra klokken seks til 18.00 hver dag, sier en misfornøyd Kanyanta.

Før myndighetene i landet vedtok en minstelønn på 268.000 kwacha (om lag 400 kroner), betalte kineserne bare 1.200 kwacha (1 krone og 75 øre) i timen. Dette er nå justert opp til 1.400 kwacha, for å få arbeiderne over minstelønnen.

Kanyanta sier at helgejobbing og de fire timene han daglig jobber ekstra gir ham en lønn på rundt 700.000 kwacha (drøyt 1000 kroner) per måned. Overtidsjobbingen bidrar til at han kan betale for barnas utdannelse og andre utgifter.

Ingen faste stillinger. Kanyanta kritiserer også ledelsen for ikke å fornye kontraktene til arbeiderne.

– Det er ingen faste stillinger ved Sino-Metals, sier han, og beklager den nye formen for midlertidig arbeid som kineserne har introdusert.

I andre gruveselskaper får arbeidere som mister jobben en godtgjørelse, men noe slikt finnes ikke ved Sino-Metals. Arbeidere som utsettes for syre og farlige stoffer, får vanligvis en årlig medisinsk undersøkelse. Heller ikke dette skjer hos kineserne.

– Jeg skulle vært på medisinsk undersøkelse i juni i fjor. Det er ikke rart at ledelsen ikke viderefører kontraktene til arbeiderne når de vet at vi kan være syke, påpeker Kanyanta.

Ifølge Kanyanta er det også vanskelig å få erstatning dersom man blir skadet i arbeidet. Det kan ta opptil ett år før arbeidere får erstatning etter ulykker.

De kinesiske sjefene skal også ha en tendens til å gå på akkord med sikkerheten til arbeidere som er på prøve. Enkelte arbeidere jobber uten verneutstyr i farlige områder av bedriften.

Snakker med fagforeningen. Viseadministrerende direktør i Sino-Metals, Li Jiye, mener at ledelsen har et godt forhold til fagforeningen. I oktober ble det inngått en avtale med fagforeningen. Han hevder også at han snakker med fagforeningsledelsen hver morgen om en rekke forhold som angår arbeiderne.

Til tross for at det er syv zambiere i administrasjonen, er de vanligvis ikke med på ledelsesmøtene mandag og fredag. Li Jiye forsvarer dette med at møtene blir holdt på kinesisk, og at zambierne i ledelsen derfor blir informert om innholdet i etterkant.

Han bekrefter at overtidsbruken er høy ved bedriften, men peker på at dette er «arbeidernes eget valg». De er tilbudt en fridag hver uke. Li Jiye forteller at de fleste likevel vel-

: ØKONOMI

> **Det er ikke rart at kontraktene til arbeiderne ikke videreføres. De vet jo at vi kan være syke.**
>
> **John Kanyanta**, metallarbeider og fagforeningsleder.

Det nye syreanlegget ved Sino-Acid i Chambishi.

Arbeidere ved Sino Acid klargjør kobberplater som skal eksporteres til Sør-Afrika.

COPPERBELT

Rundt 15 prosent av Zambias 11 millioner mennesker bor i Copperbelt – det såkalte kobberbeltet. Av disse igjen bor 79 prosent i byer. Copperbelt er den mest industrialiserte provinsen i landet, med en større andel av befolkningen i formelt arbeid enn noe annet sted i Zambia.

ger å jobbe hver dag, for å tjene mer penger.

Ifølge Li Jiye er bare åtte av de rundt 300 arbeiderne faglærte, og de fleste arbeiderne trenger opplæring.

- Vi har en sikkerhets- og opplæringsavdeling. Men skikkelig opplæring er ennå ikke i gang, sier han.

Mens kineserne blir hyllet for arbeidsplassene, blir de kritisert for at lønningene er mye dårligere enn i Konkola-gruven som ligger bare 30 kilometer unna.

– Våre venner ved Konkola får bedre lønn og bedre tilleggsytelser, sier arbeideren John Mwale. Han jobbet før for Konkola, men har nå mistet jobben.

Bare i fjor ga dette gruveselskapet arbeiderne en lønnsøkning på 30 prosent, og i dag tjener ingen av arbeiderne mindre enn en million kwacha (om lag 150 kroner) i måneden.

Ved den kinesiske gruven har den dårligst betalte gruvearbeideren bare en tredjedel av dette, og da har arbeiderne nettopp fått 20 prosent lønnsøkning. Men Li Jiye karakteriserer lønnsnivået som «tilfredstillende».

Livsfarlige forhold. Kanyanta mener kinesiske investorer nå legger seg opp en enorm formue av investeringene i Chambishi. Også arbeidsforholdene ved Bgrimm, en sprengningsbedrift, er beryktet blant gruvearbeiderne. Arbeidet som gjøres her er svært risikofylt.

– Jeg vet ikke om jeg vil komme hjem i morgen. Hva som helst kan skje med meg. Vi jobber med eksplosiver og andre livsfarlige stoffer, men det eneste jeg sitter igjen med er 600.000 kwacha, sier Charles Nshamba, som jobber i avdelingen som har med eksplosivene å gjøre.

Situasjonen for ham er noe bedre fordi han bor i eget hus. Men han gir liten ære til arbeidsgiverne, som han anklager for rasisme og slengbemerkninger mot zambiere.

Dødsulykke. To store ulykker har også skadet de kinesiske investorenes rykte. I april 2005 døde 46 zambiske arbeidere i en eksplosjon ved Bgrimm. Ingen kinesere ble skadet.

Etter forsinkelser i lønnsutbetalingene gikk arbeidere i NFCA ut i en to dager lang ulovlig spontanstreik. Gruvearbeiderne demonstrerte i nabolaget der de kinesiske bedriftslederne bodde. To av demonstrantene ble skutt, men det er usikkert hvem som egentlig avfyrte skuddene og hittil er ingen blitt stilt til ansvar.

Manglende respekt for sikkerhetsregler viser seg ikke bare i Chambishi. I juli i fjor stanset sentrale myndigheter midlertidig driften av en kinesiskeid kullgruve i Sinazongwe i den sørlige delen av Zambia, og krevde forbedringer i arbeidsmiljøet. Arbeiderne jobbet under det som ble karakterisert som «slavelignende forhold».

En kinesisk helsearbeider ved Sinozam friendship hospital behandler en pasient. Det er hit NFCA, Sino-acid, Sino-metal og Chambishi metals tar sine ansatte for behandling.

Sjefen for Chambishi metals (i blå frakk) forklarer zambiske myndighetsrepresentanter hva som skjedde da en av smelteovnene ved anlegget eksploderte. Ingen ble drept i ulykken.

På denne gravplassen nær kobbergruvene i Chambishi ligger 46 zambiske arbeidere begravet. Ulykken ved sprengstoff-anlegget 21. april 2005 skjedde trolig ved at eksplosiver koblet med positive og negative ladninger reagerte med hverandre.

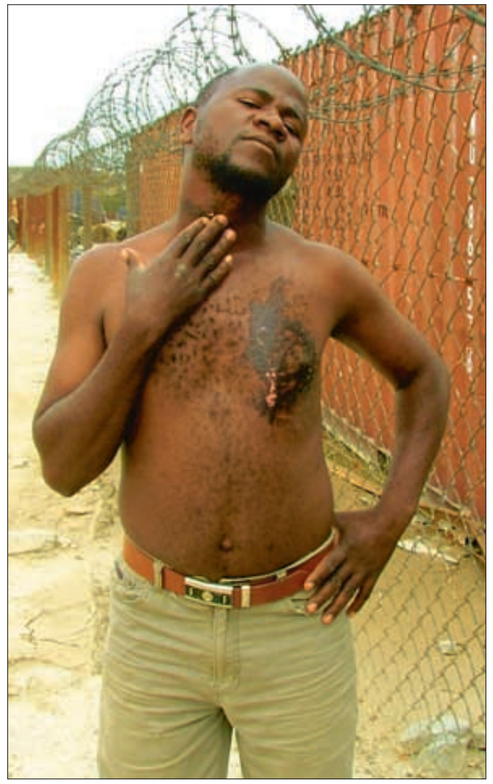

En ansatt ved Sino-acids anlegg viser fram sine brannsår etter en arbeidsulykke. Han venter fortsatt på å få utbetalt erstatning flere måneder etter ulykken.

ØKONOMI

Kina trenger råvarer. Ambassadør Terje Vigtel i Zambia forteller at kineserne har fått øynene opp for at Zambia har ressurser som kobber, kobolt, olje og gass som de gjerne vil utvinne.

– Det er bra for Zambia at kinesiske investeringer vil skape 60.000 nye jobber, sier Vigtel.

Han mener kineserne har funnet «fruktbar jord» der investorer fra Europa og Sør-Afrika ikke har kommet til på grunn av vanskeligheter med å få lisenser i det zambiske byråkratiet.

– Kineserne har laget sitt eget system, der de har vært svært kloke i forhandlingene om svært lave skatter og etableringen av en frihandelssone, sier Vigtel.

I et notat til norske myndigheter i fjor sa Vigtel at kineserne på mange måter oppfører seg som de gamle kolonistene, ved å hente ut råvarer og selge dem tilbake til Afrika som ferdigvarer.

Selv om kinesiske investeringer har skapt arbeidsplasser, beklager Vigtel at kineserne viser liten respekt for vanlig arbeidstakere og utnytter den desperate arbeidsledigheten med elendige lønns- og arbeidsbetingelser. I det siste er det likevel tegn på at kineserne har blitt mer lydhøre og tilbyr bedre arbeidsbetingelser.

Motstanden mot kineserne skal være voksende. Den norske ambassadøren viser til at opposisjonslederen Michael Sata fra Patriotic Front nesten vant valget i fjor med sin anti-kinesiske retorikk. ■

Benedict Tembo er zambisk journalist.

LO mener kinesiske selskaper er verstinger

KINA I AFRIKA

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Norsk LO jobber tett med fagforeninger i både Kina og Zambia for å bedre forholdene for arbeiderne i kinesiskeide gruveselskaper.

Internasjonal avdeling i LO får stadige tilbakemeldinger om at kinesiske investorer viser liten forståelse for kollektive avtaler og rett til fagorganisering. Seksjonsleder Nina Mjøberg mener vestlige selskaper oppfører seg bedre.

Verstinger. – Kinesere, indere og sørafrikanere ser ut til å være de verste arbeidsgiverne, sier Mjøberg.

Hun peker på økt bruk av midlertidig ansatte og manglende oppfølging av sosiale forpliktelser, samt dårligere sikkerhet. Fagbevegelsene har tradisjonelt stått sterkere i Afrika enn i Asia. Mjøberg viser til at den kinesiske fagbevegelsen står regimet i Kina veldig nært. Derfor har fagbevegelsen heller ikke fungert slik man kjenner fra fagbevegelsen i demokratiske land – en tradisjon kineserne ser ut til å ha tatt med seg i sine investeringer på afrikansk jord.

LO samarbeider både med kinesisk og zambisk fagbevegelse, for å bedre arbeidsforholdene. Organisasjonen tok opp bekymringene i et møte med kinesisk fagbevegelse i fjor høst, og kineserne skal ha sagt at de ville jobbe for å bedre forholdene for arbeiderne i Afrika.

> LO tok opp bekymringene i et møte med kinesisk fagbevegelse i fjor høst.

Krever strengere krav. Mjøberg mener at det også er opp til Zambia å stille strengere krav til utenlandske investorer, slik fagforeningen i landet ønsker.

– Regjeringen i Zambia har prioritert å trekke til seg utenlandske investeringer på bekostning av arbeidstagernes interesser. De har vært veldig glade for å få inn utlendingene, og ikke stilt krav til hvordan de oppfører seg, sier seksjonslederen.

Først i den senere tid har myndighetene i landet begynt å slå ned på praksisen til kinesiske selskaper. Hun mener at målet må være at flere og flere land stiller slike krav, selv om det er en tøff politikk for områder som sårt trenger investeringer.

Noe kan gjøres gjennom lovgivningen, og landene må følge opp reglene i den internasjonale ILO-konvensjonen. Noen land har allerede gode arbeidslover, men klarer ikke å praktisere lovene. Landene mangler ressurser og kapasitet til å inspisere bedriftene. Andre igjen mangler viljen.

– Swaziland er eksempel på et land som har sluttet seg til alt i ILO, men som følger ingenting. Zimbabwe er et land som har en sikkerhetslov som slår i hjel arbeidsloven, sier Mjøland. ■

Oppretter økonomisk sone i Copperbelt

KINA I AFRIKA

■ GUNNAR ZACHRISEN OG TOR AKSEL BOLLE

Kina har opprettet en ny økonomisk handelssamarbeidssone med Zambia, meldte internasjonale nyhetsbyråer da Kinas president Hu Jintao besøkte landet i februar.

Den nye sonen – midt i landets kopperdistrikt – er den første som Zambia noen gang har innført og er et tegn på Kinas vilje til å satse store summer på handel og investeringer i afrikanske land. Under en konferanse for kinesisk-afrikansk samarbeid i november ble det fastslått at Kina skal opprette mellom tre og fem økonomiske handelssoner i Afrika innen tre år. Nå er altså den første av disse opprettet.

Kina er stadig på utkikk etter nye og strengt nødvendige råvarekilder. Kopper er blant annet interessant for det benyttes i all elektronisk produksjon.

Det siste tiåret har Kina satset enorme summer i Afrika. I fjor utgjorde handelen mellom Kina og afrikanske land hele 40 milliarder dollar, eller 260 milliarder kroner. Det er ti ganger så mye som i 1995.

Allerede i år forventes handelens verdi å øke til over 50 milliarder dollar. Mer enn 800 kinesiske selskaper er aktive i Afrika og involvert i over 1000 forskjellige større prosjekter. Det er særlig råvarer Kina kjøper fra Afrika. Kineserne får i dag en tredjedel av sin råolje fra Afrika. Angola, Nigeria og Sudan er de viktigste oljekildene. Kineserne kjøper også andre råvarer som tømmer, platina, jern og bomull fra Afrika. Fra Kina til Afrika selges hovedsakelig klær og billige forbruksvarer.

Mange har pekt på at den stadig voksende handelen mellom Kina og Afrika ikke bare er en god ting for afrikanerne. Det vises blant annet til at billige kinesiske varer utkonkurrerer afrikanske produkter og at kineserne i stor grad bruker egen arbeidskraft i de prosjektene de er involvert i. Til tross for dette ga afrikanske statsledere under toppmøtet i Beijing unisont utrykk for at de ønsker økt samhandel med Kina. Mange uttrykte også håp om at afrikanske land kan lære av Kinas økonomiske vekst. ■

Norad søker leder

Norad søker leder til regjeringens Olje for utvikling-program (3-årig)

Kunngjøring kommer på www.norad.no om kort tid.

Norad søker medarbeider

Norad, direktoratet for utviklingssamarbeid, er Norges kompetansesenter for internasjonalt utviklingssamarbeid i den globale kampen mot fattigdom. Direktoratet er rådgivende organ for Utenriksdepartementet og ambassadene. Norad lanserte i mai 2006 sin strategi mot år 2010 (se www.norad.no)

Rådgiver/seniorrådgiver

Energi og bistand (MIE07/06)

Avdeling for miljø, infrastruktur og energi i Norad søker en rådgiver/seniorrådgiver til å jobbe med energi og bistand.

Vi søker etter en medarbeider innenfor energiområdet med særlig vekt på institusjonsutvikling og investeringer spesielt innen vannkraft-/elektrisitetsforsyning. Kunnskap om energipolitiske spørsmål, energiforvaltning og reformer i sektoren er viktig. Det vil være en fordel med kjennskap til investeringsanalyser og beregninger knyttet til energiprosjekter. Kjennskap til alternative energikilder er også ønskelig, samt vurderinger knyttet til bruk av den grønne utviklingsmekanismen (CDM).

Medarbeideren vi søker må ha relevant høyere utdanning og erfaring/innsikt i norsk energiforvaltning. Relevant erfaring fra internasjonalt arbeid, og særlig fra Afrika vil bli tillagt stor vekt.

For fullstendig kunngjøringstekst, se våre hjemmesider www.norad.no

ØKONOMI

Utviklingsminister **Erik Solheim** åpnet det nye veiledningskontoret for norske bedrifter som vil investere i Sør. FOTO: SYNNØVE ASPELUND

Småbedrifter får hjelp på vei sørover

■ SYNNØVE ASPELUND

Norske bedrifter som vil satse i sør skal nå få bedre hjelp til å finne fram i jungelen av statlige støtteordninger.

Hjelpen er å finne i det nyopprettede «Veiledningskontoret for næringsutvikling i sør», som er et samarbeid mellom Norfund og Norad.

– Jeg tror ikke dere vil få Statoils Helge Lund på tråden så ofte, men mange små og mellomstore bedrifter vil ha god bruk for dette, sa utviklingsminister Erik Solheim da han åpnet det nye kontoret i Norad mandag 5. februar.

Tre personer skal jobbe på det nye kontoret, som administrativt ligger under Norfund, men fysisk er å finne i Norad. Kontoret skal ikke selv gi økonomisk støtte, men fortelle hvor støtten finnes, formidle kontakt, samt gi innspill til bedriftenes prosjekter og råd om hvordan søknadene bør utformes. Bedrifter kan få opptil ti gratis konsulent-timer, som en slags kvalitetssjekk på om prosjektet har noe for seg.

– Tanken er at bedrifter skal kunne få all informasjon på ett sted. Tidligere har de ofte blitt vist fram og tilbake, for eksempel mellom Norad, GIEK og Fredskorpset. Noen gir opp på veien. I stedet for en slik ørkenvandring mellom kontorene, skal vi nå koordinere all støtten, sier Erik Strømsøe, som leder kontoret.

Interesserte bedrifter skal altså få informasjon om alle støtteordningene for næringsutvikling – ikke bare de som tilhører Norad og Norfund, men også de som finnes hos Innovasjon Norge, Fredskorpset, GIEK (Garantiinstituttet for eksportkreditt) og NOREPS (Norwegian Emergency Preparedness System). Dessuten skal kontoret informere om mulighetene for støtte fra Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. gode idéene som kommer nedenfra, sier Lie. ■

Lidelser bak Kinas «økonomiske mirakel»

Amnesty International advarer i en ny rapport om at kinesiske migrantarbeidere fra landsbygda, er de som betaler prisen for Kinas økonomiske vekst i form av menneskelige lidelser. Arbeiderne er i ferd med å bli en ny urban underklasse i byene, og på grunn av sitt svake rettsvern utnyttes de grovt av arbeidsgiverne. De utestenges dessuten fra helse- og utdanningstilbud og bor under forferdelige forhold.

Amnesty Norge oppfordrer norske myndigheter, LO og NHO til å påvirke situasjonen for migrantarbeiderne. ■

Riksrevisjonen starter bistand

Utviklingsminister Erik Solheim og riksrevisor Jørgen Kosmo har inngått en samarbeidsavtale om å styrke riksrevisjoner i utviklingsland og nye demokratier. Utvikling av godt styresett og kamp mot korrupsjon er en prioritert målsetning i norsk utviklingsarbeid, og avtalen sikrer at Riksrevisjonen støtter opp om den. Riksrevisjonen har etablert en egen enhet som skal gjennomføre arbeidet i praksis, blant annet gjennom kapasitetsutvikling i samarbeidslandene. – Dette er vårt bidrag til å bygge demokratier i fattige land, sier Jørgen Kosmo. ■

Samarbeid om vannkraft

Det norske kraftselskapet SN Power og mosambikanske Electricidade de Mocambique (EDM), inngikk i februar en avtale om å oppgradere og drive to vannkraftverk i Mosambik. Til sammen vil de to kraftverkene ha en kapasitet på 90 MW og bli viktige leverandører av strøm på det mosambikanske markedet.

– Vi venter at dette partnerskapet vil være gunstig for både EDM og Mosambik. Det vil øke landets tilgang på elektrisitet og bedre kraftverkenes effektivitet og holdbarhet, sier administrerende direktør i SN Power Øistein Andresen. ■

Lov mot omskjæring – ingen valgvinner

KJØNNSLEMLESTELSE

Av Atle Sommerfeldt og Marianne Opheim, Kirkens Nødhjelp

I det vest-afrikanske landet Mali dør om lag 3000 kvinner årlig under fødselen. Det skyldes ofte komplikasjoner som følge av at kvinnen er kjønnslemlestet. Kjønnslemlestelse innebærer at klitoris og indre kjønnslepper, til dels også ytre kjønnslepper, er fjernet. I Mali er kjønnslemlestelse en gammel tradisjon – bare i deler av det nordlige Mali blir kvinnene spart. Kjønnslemlestelse er ikke bare er et alvorlig helseproblem, men også en krenkelse av kvinners grunnleggende rettigheter. Mali er et av landene i verden med høyest mødre- og barnedødelighet, og dermed et av de landene der jenter og kvinner lider mest som følge av slik lemlesting. På tross av dette, er motstanden i Mali fortsatt stor mot en slik lov. Hvordan henger dette sammen? Hva skiller Mali fra de andre landene?

I januar 2005 ratifiserte den maliske regjeringen «AU Humanitarian Charter and The Rights of Women», også kalt Maputo-protokollen, et tillegg til det afrikanske menneskerettighetscharteret som de afrikanske landene selv har utarbeidet. Maputo-protokollen forbyr og fordømmer alle skadelige tradisjonelle skikker som bryter med kvinners rettigheter, deriblant kjønnslemlestelse. I tillegg har Mali også undertegnet FNs kvinnekonvensjon (CEDAW) og FNs barnekonvensjon (CRC). Ved å ratifisere Maputo-protokollen, har Mali forpliktet seg til å vedta en nasjonal lov som forbyr kjønnslemlestelse. Men denne prosessen lar imidlertid vente på seg.

Etter press fra internasjonale givere arrangerte nylig det maliske kvinne-, barne- og familiedepartementet en internasjonal konferanse med tittelen «Kvinnelig kjønnslemlestelse og iverksettelsen av Maputo-protokollen». Sju av Malis naboland, som alle har vedtatt en lov mot kjønnslemlestelse, var invitert for å dele sine erfaringer. De maliske aktivistene hadde store forventninger til kvinneministerens tale, ettersom det er kjent at hun personlig er overbevist om behovet for en slik lov. Skuffelsen var derfor stor da hun ikke nevnte dette med et ord. Myndighetene kom heller ikke med noen konkrete forpliktelser.

– Det kommer uansett ikke til å skje noe før etter president- og parlamentsvalgene i 2007. Politikerne er rett og slett redde for å ikke bli gjenvalgt hvis velgerne får vite at de har vært med på å vedta en lov mot kjønnslemlestelse, uttalte en malier etter konferansen.

Det er mange som mener det samme. Kjønnslemlestelse er sterkt politisert i Mali og ingen valgvinner.

Maliske menneskerettighetsaktivister legger ofte vekt på at Mali er et samfunn der tradisjonene fortsatt står sterkt. For å forstå motstanden mot en lov mot kjønnslemlestelse i Mali, bør også islams rolle trekkes fram. Over 90 prosent av alle maliere er muslimer. Til tross for at islam ikke krever kvinnelig omskjæring, tror mange maliere – også mange imamer – nettopp det, og de bruker derfor religionen som argument for å videreføre denne skadelige tradisjonen. Mye tyder på at Koranen er relativt dårlig kjent blant maliske muslimer, deriblant religiøse ledere. Ikke bare er det relativt få lese- og skrivekyndige i Mali. I tillegg er arabisk – Koranens språk – lite kjent. Ifølge den maliske sosiologen, Aiche Diarra, er mange maliske imamer etter hvert blitt klar over at Profeten Mohammed ikke krever at jenter skal omskjæres. Men likevel fortsetter mange å påstå det motsatte, i frykt for å miste ansikt. For hva vil de troende tenke hvis de får vite at deres imam i alle år har tatt feil?

De muslimske organisasjonene har en helt reell innflytelse på myndighetene, og på et tidspunkt skal en av de store, muslimske kvinneorganisasjonene ha fått myndighetene til å forby all informasjon om kjønnslemlestelse i radio og på tv. Mange hevder at den forrige presidenten, Alpha Oumar Konaré, var på nippet til å få vedtatt en lov mot kjønnslemlestelse, men at han stoppet prosessen etter sterkt press fra de muslimske organisasjonene. Mange tolker disse holdningene som et tegn på at ledere i innflytelsesrike organisasjoner er redde for å miste sin plass på toppen dersom sannheten kommer ut til folket.

Kirkens Nødhjelp har med vekt på opplysning støttet arbeidet mot kjønnslemlestelse i Mali siden 2001, og har siden 2005 engasjert seg i forhold til beslutningspåvirkning rettet mot myndighetene. Sammen med lokale partnere setter Kirkens Nødhjelp søkelyset på myndighetenes forpliktelser i henhold til de internasjonale konvensjonene de har ratifisert, blant annet FNs Kvinnekonvensjon (CEDAW) og FNs Barnekonvensjon (CRC), foruten Maputo-protokollen. Det er viktig for Kirkens Nødhjelp og partnere å *ansvarliggjøre* myndighetene i forhold til de forpliktelsene de har tatt på seg. Det handler dermed også om godt styresett. Å spre informasjon står sentralt, ettersom mange – også parlamentarikere – er lite kjent med menneskerettighetene og de internasjonale konvensjonene som Mali har forpliktet seg i forhold til. Andre tiltak er å organisere møter mellom politikere som allerede er engasjert og de som er tvilende, og mellom politikere fra forskjellige land.

I de fleste av Malis naboland som har vedtatt lov mot kjønnslemlestelse, er det et problem at loven ikke håndheves. Det er derfor viktig for det sivile samfunn i Mali å arbeide for at en fremtidig lov mot kjønnslemlestelse blir håndhevet. Likeledes at opplysningarbeidet fortsetter også etter at loven er vedtatt.

I tillegg må de religiøse lederne involveres mer. De må få nok kunnskaper om konsekvensene av kjønnslemlestelse og om at Koranen *ikke* pålegger muslimer denne skadelige tradisjonen. De religiøse lederne må, i likhet med myndighetene, ansvarliggjøres slik at de kan bruke sin viktige posisjon til å påvirke malierne i riktig retning. Det er muligens her den største utfordringen ligger, i og med de muslimske ledernes sterke motstand mot dette arbeidet. ■

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Når maliske myndigheter skal uttale seg om kjønnslemlestelse, må de ha i minne at de snakker til en befolkning der 92 prosent av alle kvinner er kjønnslemlestet.

I Mali er motstanden mot en lov mot kjønnslemlestelse sterk, til tross for at om lag 3000 kvinner årlig dør under fødselen – som oftest som følge av at kvinnen er omskjært.

FOTO: ILLUSTRASJONSFOTO, SCANPIX/REUTERS, ANTONY NJUGUNA

Atle Sommerfeldt er generalsekretær i Kirkens Nødhjelp. **Marianne Opheim** er Kirkens Nødhjelps regionale representant i Mali.

ANNONSE

Utfordrende muligheter i FN-systemet

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Utenriksdepartementet søker kandidater som kan fremmes til høyere stillinger i FN-systemet, bl.a. som

RESIDENT COORDINATORS OG HUMANITARIAN COORDINATORS

Se stillingsannonse i denne avisen eller www.flyktninghjelpen.no for mer informasjon

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

Mobile framskritt i Afrika

TANZANIA

Av Victoria Buhanza, Tanzania

MTC seiler opp som en betydelig makt i Tanzania, som i en rekke andre afrikanske land. Nei, MTC er ikke et nytt politisk parti, men et internasjonalt mobiltelefonselskap styrt fra Kuwait.

Mens verden er mest opptatt av kinesernes inntog i Afrika, kan det være grunn til å trekke fram veksten og makten til mobilgiganten MTC (Mobile Telecommunications Co). Dette selskapet har solgt mobiltelefoner siden 1983 og omsetter for nær 20 milliarder kroner i året. I slutten av januar lanserte de, med utgangspunkt i Dar es Salaam, en enda sterkere satsing i Afrika under slagordene «akselerere, konsolidere og ekspandere». Lanseringen viser at MTC har store ambisjoner, og både Tanzanias president Jakaya Kikwete og MTCs toppsjef Saad Al Baarak kastet glans over arrangementet i Dar es Salaam.

Dr. Saad Al Baarak, toppsjef i mobilselskapet MTC, FOTO: MTC

MTC kjøpte i 2005 mobilselskapet Celtel International, og opererer dermed gjennom et av de mest populære og ekspansive merkevare-selskapene i Tanzania og nabolandene. Da Celtel lanserte et sømløst mobilnettverk mellom Tanzania, Uganda og Kenya i november i fjor, snakket de tre lands presidenter om store framskritt i utvikling og nye muligheter for økonomisk vekst i Øst-Afrika. Da MTC lanserte sin nye Afrika-strategi for noen uker siden, var det heller ikke måte på hvor entusiastisk president Kikwete i Tanzania var på vegne av den teknologiske utvikling.

Afrikanske mobilselskaper som Celtel bidrar til at mobiltelefonen blir stadig mer utbredt i Afrika.

FOTO: VICTORIA BUHANZA

SETT FRA SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania. Hennes kollega **Zaki Chatts** har gjort research til artikkelen.

Det er allerede seks år siden antall mobiltelefoner gikk forbi antall fasttelefoner i Afrika.

På mange måter passer Celtel og moderselskapet MTC som hånd i hanske for de afrikanske presidentene. Mobilgiganten står for framskritt, utvikling og modernisering. Det er allerede seks år siden antall mobiltelefoner gikk forbi antall fasttelefoner i Afrika. Mobiltelefonen symboliserer nå det ungdommelige framskritt, mens fasttelefonen er kjedelig og gammeldags. Tanzania har nå over 6,5 millioner brukere av mobiltelefon, og tallet øker med 1000 hver dag. En stor del av disse velger Celtel som operatør, selv om konkurransen mellom operatørene er svært hard.

– Veksten i antall mobiltelefoner vil være en katalysator og utvikling og entreprenørskap, sa president Kikwete under MTC-lanseringen i Dar es Salaam. Kikwete trakk fram den nære sammenhengen mellom økonomisk utvikling og antall mobiltelefoner i afrikanske land, med Sør-Afrika og Egypt som eksempler. Kikwete ga en rekke eksempler på hvordan mobiltelefoner kunne gi økonomisk vekst og entreprenørskap. Ikke bare i byene, men også på landsbygda. Fattige landsbybeboere har vist seg å ha mye større sans for ny mobilteknologi enn opprinnelig antatt.

– Det er ikke minst stimulerende å se hvordan mange kvinner sikres bedre livsgrunnlag ved hjelp av mobiltelefon, sa president Kikwete.

Han la til at store deler av næringslivet i Tanzania og Afrika forøvrig er totalt avhenging av mobiltelefon for å kommunisere med omverdenen.

– Det store teknologiske skillet i Tanzania er ikke tilgang til en datamaskin, men tilgangen til mobiltelefon. Både mobiltelefonselskapene og vi som myndigheter har et ansvar for å minske dette digitale skillet i befolkningen, sa Kikwete.

Han sa også at den afrikanske tradisjonen med å dele, heldigvis også gjelder mobiltelefoner. Men de aller fleste ønsker selvsagt sin egen mobiltelefon.

– Min oppfordring til mobiloperatørene er at de gjør tjenestene så billige som mulig, slik at flest mulig får tilgang og mulighet til å nyttiggjøre seg den positive utviklingen, sa Kikwete.

Nå var det ikke giganten Celtel, men det langt mer beskjedne Benson Informatics som raskest tok utfordringen fra presidenten i Tanzania. Benson var raske til å lansere en ny mobiltjeneste som vil redusere samtaleprisen med to-tredeler, fra 1,20 kr per minutt til 40 øre for lokalsamtaler. De nye billigtelefonene har ikke sim-kort, og benytter dermed en teknologi som er utprøvd i Japan og Kina. Det tar nok ikke lang tid før Celtel svarer på tiltale. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Velskrevet om USAs maktarroganse i Irak

LITTERATUR

Mange kritiske bøker har vært skrevet om krigen i Irak. Men få inneholder en så drepende kritikk av Bush-administrasjonens Irak-politikk som «The End of Iraq». Undertittelen på boka er «Hvordan amerikansk inkompetanse skapte en krig uten ende». Med sin bakgrunn er Galbraith en kritiker man ikke uten videre kan avfeie.

Ifølge forfatteren ble Bush-administrasjonens ambisjoner om et demokratisk Irak etter Saddam Hussein lagt i grus på grunn av arroganse, uvitenhet og politisk feighet. USA fjernet ikke bare den irakiske diktator, men knuste de institusjoner som holdt landet sammen: hæren, sikkerhetsapparatet og Baath-partiet. Dermed bortfalt grunnlaget for en egen irakisk stat og troen på smitteeffekten av et demokratisk Irak på de andre landene i Midt-Østen.

BOKANMELDELSE

Peter W. Galbraith:
«The End of Iraq.»
Simon & Schuster, 2006.

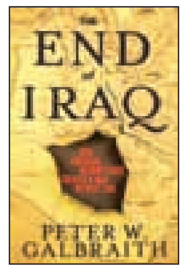

Bush-administrasjonen undervurderte de dype religiøse og etniske skiller i det irakiske samfunn og valgte å overse de mange advarslene om sammenbrudd i lov og orden etter Saddam Husseins fall. I stedet trodde kretsen rundt Bush at befolkningen i Irak ville hilse de amerikanske styrkene velkommen som befriere, og at irakisk politi og forvaltning ville forbli på post. Bush-administrasjonen unnlot å bevilge nok penger til gjenoppbyggingen av landet eller sende flere amerikanske tropper med ansvaret for å opprettholde lov og orden. Kaoset og anarkiet som fulgte og okkupasjonsstyrkenes manglende evne til å gjenopprette essensielle tjenester, påførte sivilbefolkningen enorme lidelser. Plyndringen av nasjonalmuseet i Bagdad med sine uvurderlige kunstskatter er også deprimerende lesning.

Forfatteren kritiserer også Bush-administrasjonen for å legge mer vekt på ideologisk forankring enn kunnskaper. Beskrivelsen av den kjepphøye diplomaten Paul Bremers tid som USAs øverste sivile representant i Irak nærmere seg det tragikomiske.

Galbraith slår fast at det moderne Irak alltid har vært en kunstig statsdannelse, holdt sammen med makt av Saddam Hussein og landets sunni-muslimske mindretall. USA må nå ta konsekvensen av at Irak har gått i oppløsning, samtidig som de skal takle et pro-vestlig Kurdistan i nord, en iran-dominert shia-muslimsk enhet i sør og en kaotisk sunni-arabisk region i midten. I stedet for å kjempe mot realitetene på bakken, bør USA søke å stanse en stadig blodigere og farligere borgerkrig før den sprer seg til andre land i regionen. Hvis prisen for å holde Irak sammen er et nytt diktatur, er prisen for høy, mener forfatteren.

«The End of Iraq» gir en levende fremstilling av de mange fatale feiltrinnene og den vaklevorenheten som har preget den amerikanske okkupasjonen av Irak. Den største feilen er etter Galbraiths mening at Bush-administrasjonen mener at den er mer kvalifisert til å bestemme Iraks fremtid enn irakerne selv.

Forfatterens sympatier for kurderne og for en egen kurdisk stat går som en rød tråd gjennom boka. Her blir fremstillingen til tider ensidig. ■

Av Jon Bech

Save the Children
Norway

A MEANINGFUL CHALLENGE

Save the Children Norway (Redd Barna) *is a non governmental humanitarian membership organisation that is politically and religiously independent, working to realise children's rights in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child. SCN is a member of the International Save the Children Alliance which works in 110 countries.*

Save the Children in Uganda (SCiU) was merged into one programme from the former Save the Children UK, Denmark and Norway programmes in 2004, and included Sweden from 2007. The main office is located in Kampala and has 180 national employees and an annual budget of 70 MNOK. A demanding challenge is the second phase of consolidation between the existing SCiU programme and Save the Children US in Uganda. A Country Leadership group comprising representatives of the SC members oversees this work. SC Norway is the "Managing member» and responsible for direct management of the SCiU programme.

Save the Children Norway now seeks a Country Director for:

Save the Children in Uganda

Main responsibilities for the position
■ Manage and implement the unification of SCiU and SC US field operations in Uganda, as determined by the country implementation plan approved by the Country Leadership Group.
■ During and after this process in 2007-8, lead the management and development of Save the Children in Uganda programme on behalf of the supporting SC members.

This incorporates:
■ Strategic Planning
■ Leadership
■ Programme Management
■ Risk Management / Financial Accountability
■ Fundraising
■ External Representation

Qualifications and experience
At least 5+ years senior management experience within a relevant complex international environment will have provided:
■ Strong leadership skills. Leadership experience in an international NGO desirable
■ A detailed understanding of strategic planning
■ Good knowledge of children's rights and child rights programming desirable
■ A strong understanding of key trends in international development and the evolving role of international NGOs
■ The ability to delegate effectively, motivate and develop senior staff
■ Highly developed stakeholder relationship management skills
■ Experience of representing an organisation externally at senior level
■ Sound risk and financial management
■ Successful development and implementation of plans and policies of significant size and impact
■ A good understanding of the principles involved in the effective management of programmes, fundraising, financial processes, and the ability to delegate the responsibility for these
■ Experience of working on an international basis
■ Excellent communication and presentation skills, including fluency in written and spoken English.

Duration of appointments: Two years, starting Autumn 2007.
Further information may be obtained from Orrvar Dalby, Programme Director SCN, tel. (+47) 22 99 09 00 or mobile (+47) 41 55 45 61 .

Application with CV should be sent to: personalavd@reddbarna.no
Closing date for applications: 19th March 2007.

www.reddbarna.no

Forsøk en annonse i
bistandsaktuelt
lbr@norad.no

OPERASJON DAGSVERK

Operasjon Dagsverk er Elevorganisasjonens solidaritetskampanje. Hver år jobber elevene inn rundt 30 millioner kroner til utdanningsprosjekter i land i Afrika, Latin Amerika og Asia. OD samarbeider med åtte norske bistandsorganisasjoner som iverksetter langsiktige utdanningsprosjekter i 11 land.

OD søker nye medlemmer til ODs råd

OD-rådet består av 12 medlemmer som bistår med faglige råd til prosjektoppfølgingen. OD-rådet møtes en gang i måneden. Vervet er ikke betalt. OD søker nye rådsmedlemmer med kompetanse på bistand og ungdoms deltagelse, og rett til utdanning. Andre sentrale tema er urfolks rettigheter, utviklingshemmedes rettigheter, kjønn, HIV\AIDS, vold, menneskehandel, bistand i konfliktområder og sentrale land er Brasil, Sør-Afrika, Tanzania, Malawi, Uganda, Sierra Leone, Sri Lanka, Indonesia, Malaysia, Papua New Guinea, Nepal, Tibet.

Om du er interessert send sammenfattet CV til ingrid@od.no
innen 20.mars 2007.
For mer informasjon kontakt Ingrid Iversen på tel: 22 99 37 04.

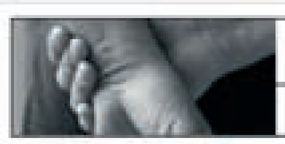

Psykisk helse og humanitært arbeid
Oslo 26 - 27 april 2007
Arrangør: Rådet for psykisk helse i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og Norges Røde Kors

Hjelpere føler avmakt stilt overfor psykisk lidelse, noe som er svært utbredt i krigs- og katastrofeområder. For første gang arrangeres det en konferanse i Norge om psykisk helse og humanitært arbeid. Formålet er å dele erfaringer og formidle kunnskap om dette feltet. Ledende fageksperter vil forelese og vi inviterer andre deltagere fra forsknings- og bistandsmiljøene til å bidra med sine presentasjoner i workshops.

Les mer på http://www.copewithcrisis.no

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Eva Bratholm er ansatt som informasjonsdirektør og leder av informasjonsavdelingen i Norad. Hun kommer fra stillingen som pressesjef i Posten. Eva Bratholm har bakgrunn som journalist, redaktør og utenrikskorrespondent. I perioden 1984 til 1999 var hun ansatt i NRK, bl.a. som politisk reporter og programleder i Dagsrevyen. Bratholm var NRK-korrespondent i Washington DC i fire år. Hun har vært kulturredaktør og kommentator i i Dagbladet og var avisens korrespondent i New York i 2002 til 2004. Eva Bratholm har skrevet flere bøker om politikk og litteratur fra USA.

Thore G. Hem starter fra og med 10. mars 2007 som debattredaktør i Bistandsaktuelt. Hem er utdannet samfunnsøkonom. Han har arbeidet i over 30 år med bistand og utviklingsspørsmål, primært i Norad – men i kortere perioder også for UNDP og Norsk Folkehjelp. Han har tilbrakt 12 år i Afrika. Gjennom 90-tallet ledet Hem kultursamarbeidet i Norad. Siden 2005 har han arbeidet som seniorrådgiver ved Norads informasjonsavdeling, der han bl.a. har ansvar for formidling av resultater – spesielt når det gjelder forskningssamarbeidet.

Per-Ivar Nikolaisen har inngått frilanskontrakt med Bistandsaktuelt. Han kom nylig hjem fra et halvår som frilansjournalist i Sør-Amerika, der han jobbet for blant annet A-magasinet og Ny Tid. Han er utdannet journalist fra Høgskolen i Oslo og har i tillegg en bachelorgrad i utviklingsstudier. Tidligere har han jobbet i Dagsavisen og Aftenposten.

Halvard Lesteberg er tilsatt som avdelingsdirektør og leder av Personal- og administrasjonsavdelingen i Norad. Lesteberg har lang ledererfaring fra privat og offentlig virksomhet. Han har bl.a. vært administrerende direktør i Norconsult International, avdelingsdirektør og leder av Næringslivsavdelingen i Norad, i perioden 2000-2004 Norges ambassadør i Zambia og inntil nylig fungerende leder av Informasjonsavdelingen i Norad.

Bjørn Holter Eriksen (55) er ansatt som avdelingsdirektør i Norads Avdeling for næringsutvikling. Han er jurist og kommer fra stilling som direktør i Norsk-Svensk Handelskammer. Eriksen har tidligere vært ansatt i UD, Stortinget, Norges Eksportråd og Coca-Cola International.

Per Øyvind Bastøe (53) har begynt som avdelingsdirektør i Norad, og skal lede Avdeling for samfunnsøkonomi og offentlig forvaltning. Han kommer fra stillingen som Principal Results Management Specialist i Asian Development Bank (AsDB) i Manila, hvor han de siste tre og et halvt årene har arbeidet med å utforme og implementere resultatorientering i AsDBs egen organisasjon, i samarbeidslandene i Asia og Stillehavsområdet og i det internasjonale samarbeidet – blant annet gjennom Hanoi International Roundtable on Managing for Development Results. Han har bakgrunn fra Econ, Verdensbanken og Statskonsult.

Øyvind Aadland (52) er ny generalsekretær i Strømmestiftelsen. Aadland har sin doktorgrad i tverrkulturell kommunikasjon fra Northwestern University, USA, og er også teolog fra Menighetsfakultetet. Han har eksamener i amharisk fra Addis Abeba, Etiopia, og i afrikanske studier fra USA. Aadland har også arbeidet ved Norsk senter for menneskerettigheter ved UiO, i et samarbeidsprosjekt med universitetet i Addis Abeba.

Marius Rohdin Karlsen (30) er ansatt som saksbehandler i Internasjonal avdeling i Norges Blindeforbund. Karlsen har arbeidet som praktikant ved den norske ambassaden i Maputo Mosambik og i tillegg gjort et konsulentoppdrag for Norsk Folkehjelp i Mosambik. I fjor arbeidet han som byaksjonskoordinator i Oslo for TV-aksjonen/Leger Uten Grenser. Han vil ha ansvar for Norges Blindeforbunds bistandsprosjekter i Afghanistan, India, Laos, Kambodsja, Øst-Timor og for den Asiatiske Blindeunionen.

Wenche Wangsmo er ansatt som kontorleder i 60 prosent stilling hos Forum for utvikling og miljø og 40 prosent hos Fairtrade Max Havalaar. Hun har bakgrunn fra både organisasjons- og næringsliv, og vil ha ansvar for bl.a. daglig kontordrift, regnskap og lønn.

Ingvar Midthun (42) er ansatt som markedssjef hos FORUT. Han kommer fra stillingen som vaktsjef/journalist i NRK Hedmark/Oppland. Midthun var i en periode leder for FORUT Åkershagen med mottak av bosniske krigsfanger. Videre har han vært ute i kortere oppdrag for FORUT, blant annet under tsunamien og høsten 2006 da han ledet produksjonen av et temahefte om alkohol som utviklingshinder. Han tiltrer stillingen 1. mai.

Amar Bokhari (30) er ansatt som Programme Specialist på FNs utviklingsprograms (UNDP) avdeling for fondsforvaltning (Multi-Donor Trust Fund Office) i New York og har medansvar for bl.a. FNs fredsbyggingsfond, FNs Libanonfond og andre humanitære fond som forvaltes av UNDP. Han er i sitt tredje år av UNDPs Leadership Development Programme (LEAD) og har tidligere jobbet ved UNDPs Executive Office, UN Volunteers i Bonn, Flyktninghjelpen i Oslo og UNICEF i Islamabad. Amar Bokhari har en mastergrad fra London School of Economics and Political Science.

Olav Kjørven er utnevnt til ny assisterende generalsekretær og direktør i FNs utviklingsfond, UNDP. Kjørven skal lede UNDPs avdeling for utviklingspolitikk, som blant annet er ansvarlig for utgivelsen av den årlige Human Development Report. Kjørven var statssekretær under utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. I 2005 ble han leder for UNDPs miljø- og energiavdeling. Han har tidligere arbeidet for Verdensbanken, i Econ og som politisk rådgiver i Utenriksdepartementet. Olav Kjørven tiltrådte stillingen 12. februar.

Nytt styre i Norges sosiale forum
6. februar 2007 vedtok årsmøtet i Norges sosiale forum at neste Globaliseringskonferanse skal arrangeres høsten 2008. Det nye styret som skal lede arbeidet med konferansen er: **Åsmund Aukrust** (sentralstyremedlem og medlem av internasjonalt utvalg i AUF), **Åse Kristine Lundberg** (avtroppende sentralstyremedlem i Natur og Ungdom), **Linda Bjoland** (ansatt i El&IT-forbundet og tidligere styremedlem i Spire), **Lars Joon Flydal** (Changemaker), **Kristine Eriksen** (student), **Kjersti Engen Marsdal** (Ungdom mot EU, og Opplysningskontoret), **Irene McIntyre Kristensen** (tidligere sentralstyremedlem i Natur og Ungdom), **Ida Søraunet Wangberg** (medlem av Opplysningskontoret), **Hilde Nylén** (styremedlem i Attac Norge), **Geir Malmedal** (politisk rådgiver i SV), **Boye Ullmann** (ansatt i Fellesforbundet), **Bjørnar Moxnes** (student og tidligere leder i Rød Ungdom), **Bjarne Kristoffersen** (tidligere leder i PRESS, Redd Barna Ungdom og Operasjon Dagsverk), **Andreas Delsett** (tidligere leder for Operasjon Dagsverk), **Aksel Nærstad** (utviklingspolitisk seniorrådgiver i Utviklingsfondet).

Stian Oen (32) fra Oslo er valgt til ny leder av Fellesutvalget for Palestina. Oen er til daglig rådgiver i Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO. Han overtar etter **Mali Steiro Tronsmoen**.

NOTIS

Verdensbanken vil blir kjappere

Verdensbanken lanserte nylig en ny strategi for å raskere kunne hjelpe land som blir rammet av naturkatastrofer og andre krisesituasjoner. Et viktig skritt for å bli i stand til dette er å effektivisere og forenkle rutinene i Bankens tungrodde administrasjonen slik at man raskere kan begynne å bruke penger i situasjoner hvor det haster. Målet er at Bankens responstid skal reduseres fra ni til tre måneder.

– Land som nettopp har vært gjennom en krise trenger ekstra mye hjelp i en periode fra tre til seks måneder etter krisen og ikke i en periode fra tre til seks år etterpå, som et perioden Banken vanligvis jobber i, sier Verdensbank-sjef Paul Wolfowitz i et intervju med avisa Financial Times. ■

Nå 24.000 lesere!

Litt mer enn krig og katastrofer…

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sultkatastrofer og krig? Nå har du muligheten.

✗ JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evnt. postboksadresse.
Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

2-2007 – 10. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

<Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Eva Bratholm

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:
Thore Hem

Journalister:
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Mia Gill Kristiansen
migk@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen
pein@norad.no

Redaksjonsråd:
Axel Borchgrevinck
Morten Bøås
Tore Linné Eriksen
Line Hegna
Bibiana Dahle Piene

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 –
22 24 05 72

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 05 72 –
22 24 20 40

E-post annonser:
lrb@norad.no

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #7025

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirs. 9. mars 2007

Opplag – denne utgaven:
16 900 eksemplarer

Neste bistandsaktuelt utkommer ca. 2. februar

VISSTE DU AT...
Ghana hadde en økonomisk vekst på seks prosent i 2006 og at gjennomsnittlig inntekt per innbygger i Ghana i 1983 var 1150 kroner mens den i 2005 var steget til 2650 kroner? Kilde: Verdensbanken

«Selv om du ofte kan svømme i samme elv som krokodillen betyr ikke det at den er din venn.»

Ordtak på swahili

KULTURARV

Det glemte kongesetet

Norsk bistand bidro til å få Mapungubwe på Verdensarv-listen

LIMPOPO (b-a): Da Moses Baloyi gikk på skole under apartheid-regimet lærte han aldri om Sør-Afrikas første kongedømme. Nå er han lettet fordi forfedrene er blidgjort og landets stolte historie er gjenoppdaget.

■ I SØR-AFRIKA: JAN SPEED

Ei svart ku og ei svart geit er slaktet og blodet er helt ut over den gamle gravplassen. Øl og snus er skjenket til de kongelige åndene ved Mapungubwe – sjakalstedet.

Dette er det lengste nord du kommer i Sør-Afrika. Her møtes Limpopo og Shashe-elvene i et landskap av tornebusker, baobabtrær og forvridde røde steinformasjoner. Elefantene vandrer der boplassene til tjenerne av det første kongedømmet en gang var. På høyden bodde adelen i det som også var det første klassedelte samfunnet i det sørlige Afrika. Innbyggerne solgte elfenbein og nesehornskinn til handelsmenn fra Arabia, India og Kina.

Ukjent kongesete. Få vanlige sørafrikanere visste om stedet før for noen få år siden.

– Jeg lærte ingenting om dette. Jeg gikk på skole fram til 2000, og dette var ikke del av pensumet. Apartheid-styret ville ikke at vi skulle lære om dette, sier Moses Baloyi. Nå viser han stolt fjellet der de kongelige bodde på 1200-tallet.

Norsk bistand har bidratt til å få rettet verdens oppmerksomhet mot dette unike kulturstedet og få den registrert på Unescos Verdensarvliste.

Historiene om stedet ble bare fortalt av de eldre rundt ildstedene i de lokale kraalene (afrikanske bosteder). Lokalbefolkningen våget seg aldri i nærheten av Mapungubwe Hill og to andre tidligere kongsboliger i nærheten, av frykt for forfedrene som de visste var gravlagt på høydene. De trodde at å se på fjellet var å friste døden.

Tre kilo gullperler. En hvit bonde og hans lærerutdannede sønn overtalte en lokalkjent til å vise dem hvilken av de mange sandsteinhøydene i dalen nedover mot elvene som var kongsboligen. Da de hvite til slutt klarte å klatre opp de bratte sidene av høyden oppdaget de raskt kongelige graver og gullsmykker.

Gjennom årene har Universitetet i Pretoria drevet utgravninger på stedet. I dronningens grav fant de skjelettet med en gullbolle på hodet, tre kilo med gullperler, en regentstav og et lite gyllent neshorn.

Gravene var en del av et samfunn med 5000 mennesker bosatt rundt høyden. Denne staten dekket et område på 30.000 kvadratkilometer. Befolkningen drev handel, jakt, jordbruk og kvegdrift. Handelsvirksomhet i området ved elvenes møtested begynte allerede på 900-tallet.

Da Mapungubwe-samfunnet gikk i oppløsning rundt 1290, på grunn av enten klimaendringer eller nye handelsruter, oppsto Great Zimbabwe og Thulamela lenger øst som de nye maktsentrene. Også de handlet med fartøyene fra Østen som ankret opp utenfor kysten ved Sofala i dagens Mosambik.

Norsk bistand. Selv om Pretoria-arkeologene forsket på Mapungubwes historie, ble funnenes relevans som afrikansk førkolonihistorie i stor grad tidd i hjel. Historien om denne sivilisasjonen passet ikke inn i det hvite mindretallsregimets mytologi om afrikanernes manglende kulturbakgrunn. De hvite kolonistene påstod at de kom til det sørlige Afrika samtidig med at bantustammer innvandret nordfra.

Det var først med Sør-Afrikas flertallsregjering etter valget i 1994 at det ble satt fokus på afrikanernes lange og stolte historie. Med hjelp fra norsk bistand til Sør-Afrika kom Mapungubwe på Verdensarvlisten i 2003. Området er nylig innviet som naturreservat og kulturpark i dialog med lokale innbyggere.

Sjamaner ba om regn. I fjor ble 600 sangomaer – sjamaner eller åndelige medier – innkalt til stedet.

– De forsøkte å tale med forfedrene. De ba forfedrene om regn og ba om unnskyldning for at de gamle gravene ble ødelagt. Dermed ble det godt med regn, forteller Moses Baloyi, som er ansatt av South African National Parks (SANParks) som guide. Han har deltatt i utgravingsarbeidet, i tillegg til at han samler inn dikt fra området.

I løpet av våren 2007 skal levningene som ble fjernet fra Mapungubwe bli brakt hjem og begravd på ny. Da vil en viktig del av forsoningsarbeidet være fullført.

Nasjonalparken er en av de få som har klart å tiltrekke seg et flertall svarte besøkende. 60,5 prosent av de besøkende er svarte. Mange ønsker ikke bare å se på det rike dyrelivet og besøke høyden. De ønsker å utføre ritualer. De fleste av de svarte besøkende er skoleelever – til sammen 8000 elever hvert år. Det er ikke tilfeldig, for nå er Mapungubwe blitt pensum for alle elever i det frie Sør-Afrika.

Skaper jobber lokalt. – Mange svarte mennesker føler en tilknytning til stedet. De tror historien er viktig å videreformidle til den neste generasjonen. De har en følelse av nærhet, stolthet og varhet, sier Tshimangadzo Nehaheni, parkbestyreren. Han forteller at lokalbefolkningen i det tørre området nyter godt av nasjonalparken gjennom økt sysselsetting. Dessuten forsøker parken i så stor grad som mulig å kjøpe lokale varer for å drive de tre turistleirene. ■

Parkguiden **Moses Baloyi** viser en nederlandsk turist stedet der overklassen drev datidas gambling. Det samme spillet finnes fortsatt mange steder. FOTO: JAN SPEED

Elefanter, bavianer og antiloper vandrer mellom hyttene på de tre leirene i Mapungubwe-parken. Området er nylig innviet som naturreservat og kulturpark. FOTO: JAN SPEED

I dronningens grav fant de en gullbolle, tre kilo med gullperler, en regentstav og et liten gyllent neshorn.

FAKTA

■ Fram til 2005 var kulturminneforvaltning og turismeutvikling ett av satsningsområdene i miljøvernsamarbeidet mellom Sør-Afrika og Norge.

■ Målsettingen var å finne en god balanse mellom vern og utnyttelse av natur og kulturmiljøer. Lokalsamfunn skulle bli trukket inn, slik at de kunne nyte godt av aktiviteter og bruk.

■ Et annet mål var, i noen tilfeller, å medvirke til nominering av nye Verdensarvsteder.

■ Miljøvern- og turismedepartementet i Sør-Afrika, Norad, Miljøverndepartementet og Riksantikvaren har vært involvert i samarbeidet.